insan • düşünce • kültür

insicam 15

İNSANLIĞIN BÜYÜK AÇLIĞI: MERHAMET

Şehnaz Fındık:
Kişinin Kendine Merhameti

Kemal Kahraman:
Necip Fazıl: Sonu Olmayan Maraton

Faruk Eşlik:
Tarihin Kilidi Kudüs'e Kavuşmak

Kemal Sayar ile Merhamet Üzerine

VEFATININ 39. YILINDA ÜSTAD NECİP FAZIL

SAYI 15 • MAYIS • 2022

Hz. Peygamber'in İstişare Ettiği Eşi: Ümmü Seleme / Rıza Savaş • **İnci Mercan Gerdanlığı -13- Abdullah ibn-i Abbas (R.A.)** / Ahmet Poçanoğlu • **Merhametin Rahmeti** / Mustafa Eser • **"Başkasına Uzattığın El, Sana Uzanan Yardım Elidir"** / Selahaddin Semiz • **Kalbin Rikkati ve İhsan: Merhamet** / Mucahid Yıldız • **Necip Fazıl Demişken** / Hüseyin Akın • **Üstad** / Muhammed Sani Adıgüzel • **Ağaç ve Üstad** / Özcan Ünlü • **Günlük Defteri** / Seyfettin Ünlü • **Bir Geçiş Dönemi Aydını Olarak Necip Fazıl** / Vahdettin Işık

30.yıl

BAYRAMIMIZ BİR OLSUN

İhtiyaç sahibi ailelerin çocuklarına yapacağınız
Bayramlık bağışlarınız ile Ramazan Bayramımız dünyanın her yerinde bir olsun...

BAYRAMLIK
250₺

SMS = 10₺
BAYRAMLIK
1471

ONLİNE BAĞIŞ
insanvakfi.org.tr

İNSAN VAKFI
İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
"Önce İnsan"

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ:
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık

SON OKUMA
Betül Yavuz

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK TASARIM
Ahmet Furkan Onat
ahmetfurkanonat@gmail.com

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli Yayın. Ücretsizdir

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Rahmân ve Rahîm olanın adıyla.

Erhamü'r-Râhimîn (merhamet edenlerin en yücesi), *Hayru'r-Râhimîn* (merhamet edenlerin en iyisi) olan Rabbimiz, ne yücedir! Bunca isyana, bunca tuğyana, bunca zulme rağmen kullarından rahmetini, merhametini, nimetini, ihsan ve ikramını esirgememektedir. Eğer biz insanların hem O'nun hakkına hem de kendi türdeşlerimizin hakkına yaptığımız tecavüze baksa anında hak ettiğimiz, müstahak olduğumuz cezaya çarptırır, helake uğratır. Ancak sonsuz merhametinin gereği, daima mühlet ve imkân vermektedir.

Savaşın sebebi merhametsizlik, yoksulluğun sebebi merhametsizlik, açlığın sebebi yine merhametsizliktir. "Her türlü kötülüğün sebebi merhametsizliktir." desek, yanlış bir şey söylemiş olmayız. Diğer bir deyişle bazı insanların açgözlülüğü, hırsı, bencilliği, doymak bilmeyen iştihaları yüz yüze bulunduğumuz sorunların temel kaynağıdır. İnsanın merhametsizliği, sadece kendisiyle, kendi cinsleriyle sınırlı değildir. Bundan hayvanlar da, tabiat da yeterince nasibini almaktadır.

Yüzyılın insanı açtır, en çok da merhamete açtır. Merhamete muhtaçtır. Merhamete doysa, merhametle dolsa hem kendisi hem de çevresi rahat ve huzura erecektir. Baharı teneffüs ettiğimiz, baharı her yerde en güzeliyle yaşadığımız şu ayda dergimizde önce merhamete dair yazılar hazırladık, merhametsizliğimize bir nebze ket vurur diye.

Sezai Karakoç'un "İslâm idealini tüm bir tez olarak alıp savunan ilk kimse" olarak vasfettiği Üstad Necip Fazıl (26 Mayıs 1904-25 Mayıs 1983), Rabbine kavuşalı önümüzdeki sene, kırk yıl olacak. Sessizliğin, yüreksizliğin her yeri kapladığı bir zamanda İslam'ı, gür sesiyle yazarak, konuşarak anlatan, bunun çilesini çeken, mahkemelerde, hapishanelerde süründürülen Üstad'ı da hatırlayalım istedik. Rahmet olsun.

Bu sayıda iki dosya ile çıktık karşınıza. Planlamadık ama böyle oldu. Güzel de oldu. Umarız beğenirsiniz. Son yazımız, son zamanlarda gençlere değer veren, yol gösteren, onları önemseyen mühim bir şahsiyet Âkif Emre (23 Mayıs 2017-23 Mayıs 2017) hakkında. Rahmetle anıyoruz kendisini.

Kur'an, oruç, teravih ayı Ramazan bitti, bayrama eriştik, hamdolsun. Allah yaptığımız ibadetleri kabul etsin, önümüzdeki yıl bizleri yeniden bu mübarek aya kavuştursun.

Ramazan Bayramınızı tebrik eder, size, ülkemize, İslam âlemine ve insanlığa hayırlar getirmesini niyaz ederiz.

Haziran sayımızda buluşmak üzere *Rahmân ve Rahîm* olana emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 *İllüstrasyon:* Sabahattin Kayış

06 *Düş Kurmadan Düşünmek Mümkün mü?*
Kemal Mansur

08 *Hz. Peygamber'in İstişare Ettiği Eşi: Ümmü Seleme*
Rıza Savaş

10 *İnci Mercan Gerdanlığı -13- Abdullah ibn Abbas (R.A.)*
Ahmet Poçanoğlu

14 *Seramik Saksıdan Merhametin Zaferine Uçmak*
Zehra Tunç

15 *Resim:* Ahmet Furkan Onat

16 *Kişinin Kendine Merhameti*
Şehnaz Fındık

18 *Merhametin Rahmeti*
Mustafa Eser

20 *Merhamete Yolculuk*
Rahime Yüksel

22 *"Başkasına Uzattığın El, Sana Uzanan Yardım Elidir"*
Selahaddin Semiz

26 *Kalbin Rikkati ve İhsan: Merhamet*
Mucahid Yıldız

28 *Gazâlî'nin Râhmân ve Rahîm İsimleri Bağlamında İlâhi Rahmet Yorumu*
Mülayim Sadık Kul

32 *Psikiyatrist Prof. Dr. Kemal Sayar ile Merhamet Üzerine*
İnsicam

36 *Necip Fazıl: Sonu Olmayan Maraton*
Kemal Kahraman

38 *Necip Fazıl Demişken*
Hüseyin Akın

40 *Üstad*
Muhammed Sani Adıgüzel

44 *Ağaç ve Üstad*
Özcan Ünlü

46 *Bir Geçiş Dönemi Aydını Olarak Necip Fazıl*
Vahdettin Işık

50 *Günlük Defteri*
Seyfettin Ünlü

52 *Sezai Karakoç'un* Hâtıralar*'ında Necip Fazıl -I*
Mustafa Özel

56 *Tarihin Kilidi Kudüs'e Kavuşmak*
Faruk Eşlik

58 *Dünya Ramazanlarının Yeni Adresi: Bi' Dünya Ramazan*
Esma Doğan

62 *Hasretin Rengi*
Derviş Çelebi

64 *İllüstrasyon:* Sabahattin Kayış

İllüstrasyon: Sabahattin Kayış

Ömer İbnü'l-Hattâb radıyallahu anh şöyle dedi:

"(Bir keresinde) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e (ayrı düştüğü) çocuğuna duyduğu özlemden dolayı rastladığı her çocuğu kucaklayan, göğsüne bastırıp emziren bir kadının da aralarında bulunduğu bir esir grubunu getirdiler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem çevresindekilere (o kadını işaretle):

- **"Bu kadının çocuğunu ateşe atacağına ihtimal verir misiniz?"** diye sordu.

- **"Aslâ, atmaz!"** dedik.

Bunun üzerine Hz. Peygamber:

- **"İşte Allah Teâlâ kullarına, bu kadının yavrusuna olan şefkatinden daha merhametlidir."** buyurdu.

(Buhârî, Edeb 18; Müslim,Tevbe 22. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 1; İbni Mâce, Zühd 35)

Düş Kurmadan Düşünmek Mümkün mü?

Kemal MANSUR

Toprak ve üfürülmüş ruhun bileşkesi olan insan, geniş bir değerler spektrumunda seyr-ü sefer etmektedir. Ahsen-i takvim ile esfel-i safilin arasındaki uzun menzilli bu sarkaç insanın ıstırabı olduğu kadar imkânıdır da. Yüce kitabın insan tavsifine baktığımızda bu varoluşsal gerçeği apaçık görüyoruz.

"Yer"e ait olan ama yerle yetinmeyen bir varlık insan. Dünyada konumlandırılışının süreli sınırlı bir dilim olduğunun ayrımında olması onu her anlamda telaşlandırmaktadır (acul). Çünkü aslında ebedi bir yurdun geciktirilmiş namzedidir. Ruhunu kuran dinamikler bu verili âlemin değil, ebediyetin dinamikleridir. Onun metafizik ilgisi hatta takıntısının temelinde bu yatar.

Allah Teâlâ'nın insana bahşettiği en büyük nimetlerden biri olan düş görebilme ve düş kurabilme kabiliyeti, "halifelik" makamına oturtulmuş bu varlık için "aşkınlığın" kapısıdır. Sınırlı imkânlar dünyasını bu sınırsız kabiliyetiyle aşarak farklı tecrübe perdelerinde gezebilmekte, bu gezintiden hâsıl ettiği donelerle hayatını çeşitlendirebilmektedir. Bu pencereden baktığımızda düş kuramayan insan mutlak "yersel" bir maceraya mahkûm olmuş köledir.

Herkes düş görür ama düş kurabilmek farklı bir insani rütbedir. Düş kurabilenler, yeni durumlara yeni gerçekliklere yol verme istidadı taşıyan insanlardır. Hayal/düş kuramayanlar, kurulmuş düşlerin realize edildiği pratikleri yaşamak zorundadır.

İnsanoğlunun tarihi, bir hayaller/düşler tarihidir dersek bir miktar abartmış olabiliriz ama gerçeğin de çok uzağına düşmeyiz! Hayallerin hayata geçirilme çabası ve kavgası değil midir bir anlamıyla tarih? Medeniyetleri mayalayan, yola koyuluşu gerekçelendiren, mücadele gücü sağlayan, kalpte ve kafada kurulan düşler değil midir?

Düşün kaynağı ne? Düşü kodlayıp kalbe düşüren kaynak... Asıl ve asil nokta burası. Zira düşler, doğuran kaynağın karakterine göre farklılık gösterir. Neye inanıyorsanız, dünyaya hangi zaviyeden bakıyorsanız onun düşünü görürsünüz. Kişiliğiniz, coğrafyanız, sınıfınız, birikiminiz bu anlamda detayları belirleyen unsurlardır. Asıl olan düş kurduran kaynaktır. Bir

imandır, bir kabuldür, bir ideolojidir. Hayatı size açan her neyse odur.

Düşü kurduran gayrettir. Gayret, inançta bilkuvve bulunan dinamikleri harekete geçirerek düşe dönüştürür. Kurulu düş, pratiğin güzergâhını çizer devamında. Tembellerin, umarsızların, korkakların düş kurması mümkün değildir. "İnanç" ile kurulan hesapsız samimi rabıtanın ortaya çıkardığı sorumluluk duygusudur o çünkü.

Kur'an-ı Kerim'de iman ile birlikte salih amelin de zikredilmesinin esprisi bu anlamda daha berraklaşıyor. İman, saadetin potansiyel halidir. Onu hayatlaştıracak düşü kurmadığınız sürece kalbinizin çeperleri arasında hapis kalmaya mahkûmdur.

Düş uyanıkken başlayan bir vetiredir ve git gide uykuları da kontrolüne alır. Bilincin nezaretinde bir sevdada sabit-kadem durma, her daim tefekkür ve tezekkür ile yenile(n)me halidir.

Kişinin zihnine uğrayıp giden hercai heveslere, duygulara düş diyemeyiz elbette. Düş kurmak, hayatımızın tüm edimlerini kontrol altında tutan bir ana kumanda merkezimizin varlığının ayrımında olmaktır.

Hayatın tüm zıtlıklarını bir hayal merkezinde tevhid etmektir, özetle düş kurmak. Hayat karşısında savrulmamak, istikamet kırıcı her etkiye karşı akıl ve kalbi birleştirmektir. Bilinçli ve planlı bir tevhidi yürüyüşün ilk adımıdır düş kurmak.

Düşünebiliyorsak düş kurduğumuzdandır. Kelimeler, hayalimizin girift koridorlarında kıvamına kavuşur ve hayata dokunur hale gelir. Düşün şiddetli sancıları, yeni kelimeler doğurur. Lügatlerin tozlu sayfalarında pinekleyen kelimeler bir düşle buluştuğunda silkelenir ve hayatı bir yerlere yönlendiren manivelaya dönüşürler.

Ümmet olarak düşünce konusunda yaşadığımız problemlere bir de bu zaviyeden nazar etmek hiç de fena olmayacaktır. Düş kurmayı neredeyse ayıp bir şey gibi addedişimiz, zihinlerimizdeki/kalplerimizdeki detayları yokluğa terk etmek sonucunu doğuruyor. Detaylarda iştigal etmeyi abes bir uğraş olarak kodluyoruz. Hâlbuki zenginlik detaylarda gizlidir.

Düş kurmak, hayata karşı dürüst davranmaktır. Hayatın imkânlarını kullanıp suyuna akmak değil hayata değer katacak bir farkındalık sergilemektir. Verili her şeyi sorgusuz sualsiz kabullenenlerin esasen düş kurma ihtiyaçları da olmaz.

Düş kuranların "yaratıcı", uyarıcı, ufuk açıcı, rahatsız edici soruları olur. Soru, kurucu bir çabanın ilk adımıdır ve düşünce için vazgeçilmez bir enstrümandır. Bu anlamda çocuklarımızın soru sorma kabiliyetlerinin gelişmesinin önünde engel olmaktan uzak durmalıyız.

Düş kurmak ve düşünün peşine düşmek devrimci bir edadır. Düşünü sabırla kurabilen ve hayat bulması yolunda sebat edenler dünyayı biçimlendirme noktasında öne çıkmaktadır.

Gayba imanı temel olarak vazeden bir inancın salikleri olan Müslümanların, neden düş kurmaktan bu denli uzak olduğu üzerinde sıkça düşünmeliyiz.

Düşünü kuramayanlar, başkalarının kurduğu düşü görebilirler ancak...

İnsanoğlunun tarihi, bir hayaller/düşler tarihidir dersek bir miktar abartmış olabiliriz ama gerçeğin de çok uzağına düşmeyiz!

KIRK KANDİL
14

Hz. Peygamber'in İstişare Ettiği Eşi: Ümmü Seleme

Rıza SAVAŞ
Prof. Dr., Dokuz Eylül Üni.
İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi

Kureyş kabilesinin Mahzum oğulları koluna mensup olan Ümmü Seleme'nin adının Hind olduğu kaydedilmiştir. Büyük oğlu Seleme sebebiyle bu künye adının önüne geçmiştir. Mahzum oğullarından Ebu Seleme ile evli olan Ümmü Seleme kocasıyla beraber ilk Müslüman olanlar arasına katıldılar. On bir ve on ikinci sırada İslam'ı kabul eden ve Kur'an'ın "ilk öncüler" dediği Müslümanlar grubuna katılan bu aile, Hz. Peygamber'in en büyük düşmanlarından olan Ebu Cehil'in oymağı Mahzum oğullarına mensup idi. Hz. Peygamber'in amcası Ebu Leheb'in cariyesi hem Ebu Seleme'yi hem de Hz. Peygamber'i emzirdiği için bunlar süt kardeşi idi ve Berra bint Abdilmuttalib'in oğluydu. Yani Ebu Seleme Hz. Peygamber'in hem halasının oğluydu hem de süt kardeşiydi. Bu ailenin İslam'a girmesinde Hz. Peygamber'in halası Berra'nın etkisi olduğu akla gelmektedir.

Mekke'de dinini yaşayamayan bu aile, Habeşistan'a hicret etti. Bir rivayete göre Ümmü Seleme, çocuklarını (Seleme, Ömer, Dürre ve Zeyneb) burada dünyaya getirdi. Sonra Mekke'ye dönen aile, hicret zamanı Medine'ye hicret kararı verdi. Kaynakların belirttiğine göre bu kararı duyan Ümmü Seleme'nin akrabaları, onun Medine'ye hicret etmesine müsaade etmediler. Diğer taraftan kocasının akrabaları, oğlu Seleme'yi elinden aldılar. Ailenin erkeği tek başına Medine'ye hicret etmeye mecbur oldu. Medine'ye gitmesi engellenen, oğlundan ve kocasından ayrılan Ümmü Seleme'nin Mekke'de hemen hemen her gün ağladığı ve bu durumun bir yıl kadar sürdüğü rivayet edilmektedir. Nihayet kararlı tutumu ile Ümmü Seleme çocuğunu alarak Medine'ye hicret etti.[1]

Ümmü Seleme'nin, Hz. Peygamber'e "kadınların hicreti konusunda bir ayet duymadım" dediği ve bunun üzerine "Rableri onlara karşılık verdi: "Ben, sizden kadın erkek, hiçbir çalışanın işini zayi etmeyeceğim. Hep birbirinizdensiniz. Göç edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda işkence edilenler, vuruşanlar ve öldürülenler, ... Allah katından bir karşılık olarak

elbette onların kötülüklerini örteceğim ve onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacağım. Karşılıkların en güzeli Allah katındadır"[2] ayetinin nazil olduğu nakledilmektedir.[3]

Uhut savaşında aldığı yaranın iyileşmemesi sonucu şehit olan Ebu Seleme'den sonra çok üzülen eşi Ümmü Seleme yine sabretmeye devam etti.

Ümmü Seleme çok güzel bir hanımdı, kocasının ölümünden sonra kendisine önce Hz. Ebubekir, ardından Hz. Ömer evlenme teklif etti, fakat bu teklifleri kabul etmeyen Ümmü Seleme Hz. Peygamber'den gelen evlenme teklifine hayır diyemedi.

Ümmü Seleme, Mahzum oğullarına mensup bir hanım olduğu için bu kabileden inanmayanların Müslümanlara yakınlaşması, hicrî dördüncü yılda yapılan bu evlilikle sağlanmıştır denebilir. Bu kabileden olan meşhur komutan Halit b. Velîd'in, İslam'a bu evlilikten sonra girmesi de bu fikri desteklemektedir. Ayrıca kültürlü bir kadın olan Ümmü Seleme'nin, ilme büyük hizmetleri olduğu, aktardığı hadisler, yaptığı açıklamalar ve yetiştirdiği talebelerden anlaşılmaktadır. Bunda onun Hz. Peygamber ile evliliğinin çok önemli katkıları olduğu açıktır.

Hz. Peygamber devri, kadınların siyasi konularda da görüş beyan ettikleri ve yönetime yardımcı oldukları anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin fikrine değer verirdi. Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Hz. Peygamber, bu sefere katılan Müslümanlara antlaşma gereği o sene umre yapmayıp bir sonraki yıl umre yapacaklarını, ihramdan çıkmak için kalkıp kurban kesmelerini ve tıraş olmalarını söyler. Fakat o, bu emri üç defa tekrarlamasına rağmen hiç kimse bu emre uymaz. Hz. Peygamber olanları eşi Ümmü Seleme'ye anlatır. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'e, çıkıp hiç kimse ile konuşmadan kurban kesmesini ve traş olmasını söyleyince Hz. Peygamber, onun görüşüne göre hareket eder. Ashap da Ümmü Seleme'nin tahmin ettiği gibi Hz. Peygamber'den sonra kurbanlarını keser ve tıraş olurlar.[4]

Hz. Peygamber'den sonra bilhassa kadın hakları konusunda Hz. Aişe ve Ümmü Seleme titiz davranmışlar. Hem erkeklere hem de kadınlara İslam'ın doğru aktarılmasında son derece önemli hizmetler yapmışlardır.

Sahâbî kadınların yetiştirdikleri kadın öğrencilerin İslam'a çok hizmetleri olmuştur. Mesela Ümmü Seleme'nin azatlı cariyesi Hayre, meşhur alim Hasan el-Basri'nin annesidir. İbn Sa'd'ın kaydına göre bu kadın Ümmü Seleme'den hadis rivayet etmesinin yanında kadınlara "kıssa" da anlatıyordu.[5]

Ümmü Seleme'nin seksen dört yaşında öldüğü kabul edilmektedir. Onun ölüm tarihiyle ilgi farklı tarihler (hicri 59, 60, 61, 62) kaynaklarımızda yer almaktadır.

Allah rahmet eylesin.

[1] İbn Hişam, es-Sire, II, 112, 113; Muhibbüddin et-Taberî, es-Sımtu's-semîn fî menâkıbi ümmehâti'l-mü'minîn, Kahire 1983, s. 71, 72; İbn Kayyım, Zâdü'l-me'âd, III, 49, 50; İbn Seyyidi'n-nâs, Uyûn, I, 1273.
[2] Ali İmran 3/195.
[3] et-Taberî, Tefsîr, IV, 215.
[4] el-Buhârî, Sahîh, III, 182 (Şurût, 15); et-Taberî, Tefsîr, XXVI, 100.
[5] İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 476; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 194-195.

Uhut savaşında aldığı yaranın iyileşmemesi sonucu şehit olan Ebu Seleme'den sonra çok üzülen eşi Ümmü Seleme yine sabretmeye devam etti.

İnci Mercan Gerdanlığı -13-

Abdullah ibn Abbas (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU
Emekli Konya İl Müftüsü

13. HADİS

حديث عبد الله بن العباس بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب، بن فهر بن مالك بن النضر وهو قريش بن كنانة بن خزيمة بن مدركة بن إلياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان:

شَهِدْتُ الفِطْرَ مع النبيِّ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، وأَبِي بَكْرٍ، وعُمَرَ، وعُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عنْهمْ يُصَلُّونَهَا قَبْلَ الخُطْبَةِ، ثُمَّ يُخْطَبُ بَعْدُ، خَرَجَ النبيُّ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ حِينَ يُجَلِّسُ بيَدِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ يَشُقُّهُمْ حتَّى جَاءَ النِّسَاءَ معهُ بلَالٌ، فَقالَ: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ} الآيَةَ، ثُمَّ قالَ حِينَ فَرَغَ منها: آنْتُنَّ علَى ذَلِكِ؟ قالتِ امْرَأَةٌ واحِدَةٌ منهنَّ، لَمْ يُجِبْهُ غَيْرُهَا: نَعَمْ - لا يَدْرِي حَسَنٌ مَن هي - قالَ: فَتَصَدَّقْنَ. فَبَسَطَ بلَالٌ ثَوْبَهُ، ثُمَّ قالَ: هَلُمَّ، لَكُنَّ فِدَاءٌ أَبِي وأُمِّي. فيُلْقِينَ الفَتَخَ والخَوَاتِيمَ في ثَوْبِ بلَالٍ.

Abdullah İbn Abbâs İbn-i Abdülmuttalib İbn-i Haşim İbn-i Abd-i Menaf İbn- Kusay İbn-i Kilab İbn-i Mürre İbn-i Ka'b İbn-i Lüey İbn-i Galib İbn-i Fihr İbn-i Nadr (Kureyş) İbn-i Kinane İbn-iHuzeyme İbn-i Müdrike İbn-i İlyas İbn-i Mudar İbn-i Nizar İbn-i Ma'd İbn-i Adnan Hadisi:

"Ramazan Bayramı namazında Allah'ın peygamberi (s.a.v), Ebu Bekir, Ömer ve Osman ile beraber bulundum. Hepsi bayram namazını hutbeden önce kılar, sonra hutbe okurlardı. Bir defa Allah'ın peygamberi (s.a.v) minberden indi. Onun eliyle erkekleri oturttuğunu hâlen görür gibiyim. Sonra erkek saflarını yararak kadınların saflarına kadar geldi, Bilâl de onunla birlikte idi. Rasulullah (s.a.v), 'Ey Peygamber! Eğer mümin kadınlar Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak şartıyla sana biat etmeye gelirlerse ... kabul et' (Mümtehine Suresi: 12) ayetini sonuna kadar okudu. Ayeti okumayı bitirdiği zaman kadınlara, 'Siz, bu ayette zikredilen şartlar üzere devam ediyor musunuz?' diye sordu. İçlerinden bir tek kadın, 'Evet, ey Allah'ın peygamberi!' dedi. Kadınlar içerisinde Rasulullah'a (s.a.v) ondan başka cevap

veren olmadı. O anda bu kadının kim olduğu bilinmiyordu. Rasulullah (s.a.v), 'O hâlde sadaka verin!' buyurdu. Bunun üzerine Bilâl elbisesini yere yayıp 'Hadi buyurun! Annem-babam size feda olsun' dedi. Bunun üzerine kadınlardan kimi halkalarını ve kimi de yüzüklerini Bilâl'in elbisesi içine atmaya başladılar."

Açıklama: Hadiste "O anda bu kadının kim olduğu bilinmiyordu" sözü, hadisinin ravisine aittir. Bu kadından maksat bazılarına göre Esma bint-i. Yezid'dir. Bu kadın, kadınların hatibi unvanıyla anılmaktaydı.

(Buhari:979, Müslim: 884)

BU HADİSTEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Bayramlarımız, her yıl tekrar edilen sevinç ve coşku günleridir. Biz bu coşkuyu, bu hadiste Abdullah İbn-i Abbas ile yaşıyor ve Yahya Kemal'in ifade ettiği gibi "Dili bir, gönlü bir, imanı bir..." İslam ümmetinin "...Büyük Allah'ı anarken bir ağızdan herkes ... Tekbir oluyor, tek bir ses birliği ile" kendimizi Rasulullah efendimizin musallasında bayram namazı kılar gibi hissediyoruz.

Bayramı namazları kadın, erkek ve çocukların katılımıyla kılınırdı. Hz. Peygamber önce namazı kıldırır ve ardından da hutbe okurdu. Hz. Peygamber, *"Birinizin eşi mescide gitmek için kendisinden izin istediğinde ona engel olmasın"* diyerek hanımların mescide gelmelerini ve hutbeyi dinlemelerini istemiştir. Allah Rasulu'nün emri ile yaşlı, genç, evli, bekâr bütün hanımlar bayram namazına katılır, hatta âdetli hanımlar bile bayramlarda namazgâha gelerek namaz kılanların arkasında durup onlarla birlikte tekbir getirip dua ederler ve bayram hutbesini dinlerlerdi. Rasulullah, namaz kılamayacak durumda olsalar dahi büyük küçük bütün kadınların bayram namazlarında, namaz kılınan alanın yanına gelerek bayram coşkusunu ve bereketini paylaşmalarını tavsiye etmiştir.

Rasulullah'ın (s.a.v) bu hususta kararlılığını Buhari'nin, Hafsa binti Sîrîn'den naklettiği şu hadiste görüyoruz: "Biz bayram günlerinde kızlarımızın musallaya çıkmalarına engel olurduk. İşte bizim bu şekilde hareket ettiğimiz günlerde bir kadın Kasr-ı Ben-i Halefe (Basra civarındadır) gelip yerleşti. Bir gün onu ziyarete gitmiştim. Kendisiyle konuşurken bana kız kardeşinin kocasının Nebi (s.a.v) ile birlikte on iki savaşa katıldığından ve bu savaşların altısına kız kardeşinin de gittiğinden bahsetti. Bacısı bu savaşta yaptıklarını ona şöyle anlatmış: "Biz hastaların başında durup onlara bakıyor ve yaralıların tedavisiyle meşgul oluyorduk. Bir defasında Nebi'ye (s.a.v), 'Ey Allah'ın Rasulü, bizden birinin eğer üstüne giyeceği genişçe bir elbisesi yoksa musallaya çıkmaması günah olur mu?' diye sordum. Bize, 'Arkadaşı ona elbiselerinden giydirsin. Onlar da gelip oradaki hayra ve müminlerin duasına şahit olsunlar.' cevabını verdi." Atâ b. Ebu Rebâh ise, kendi dönemindeki imamların hanımlara gelip nasihatte bulunmadıklarından şikayetle, Hz. Peygamber'in bu uygulamasına devam edilmediğini ifade etmiştir.

Resulü Ekrem, bayramlarda da tebliğ görevinin dönüm noktası sayılan bazı zamanlarda ve gerekli durumlarda gerek kadınlardan gerekse erkeklerden biat almıştır. İman üzerine olan hem kadınlardan hem erkeklerden, Müntehine Suresi'nin 12. ayetindeki "Ey Peygamber! Mümin kadınlar Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, hırsızlık yapmayacakları, zina etmeyecekleri, çocuklarını öldürmeyecekleri, elleriyle ayakları arasında bir iftira düzüp getirmeyecekleri, dine ve akla uygun hiçbir konuda sana karşı gelmeyecekleri hususunda sana biat etmeye geldiklerinde onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir." şartlarını koşarak biat almıştır.

ABDULLAH İBN-İ ABBAS (R.A)

Hicretten üç yıl önce, Müslümanlar Kureyş'in ablukası altındayken Mekke'de dünyaya gelmiştir. Bu duruma göre, Rasulullah (s.a.v) vefat ettiğinde kendisi 13 veya 15 yaşında idi. Hz. Peygamber'in dokuz amcasından birisi olan. Abbas'ın (r.a) oğludur. Annesi, Ümmü'l-Fazıl Lübabe binti'l-Haris el-Hilaliyye'dir. Lübabe'nin İslam tarihinde müstesna bir yeri vardır. Zira, pek çok rivayete göre Hz. Hatice'den sonra İslam'ı kabul eden ikinci kadındır. Peygamberimizin hanımlarından Meymune validemizin de kız kardeşidir. Böylece Lübabe, Peygamber'in baldızıdır. Onun için İbn Abbas çocuk iken Rasulullah'ın evine sık sık gelir, hatta bazı geceler teyzesinin yanında kalırdı. Hz. Abbas, Abdullah doğar doğmaz onu Hz. Peygamber'in yanına getirmiş, Rasulullah da onu kucağına alarak "Allah'ım onu dinde fakih kıl, Kitab'ın açıklamasını ona öğret." diye dua etmiş ve mübarek tükürüğünü onun ağzına sürmüştür. Ashab, Rasulullah'ın bunu Abdullah'tan başka kimseye yapmadığını söylerlerdi. İbn-i Abbas, hayatı idrak etmeye başladığı ilk çocukluk yıllarında kendisini ahir zaman Peygamberinin kucağında, O'nun manevi muhitinde bulmuş, bilgi-

Bayram namazları kadın, erkek ve çocukların katılımıyla kılınırdı. Hz. Peygamber önce namazı kıldırır ve ardından da hutbe okurdu. Hz. Peygamber, "Birinizin eşi mescide gitmek için kendisinden izin istediğinde ona engel olmasın" diyerek hanımların mescide gelmelerini ve hutbeyi dinlemelerini istemiştir.

lerinin pek çoğunu bizzat Hz. Peygamber'den öğrenmiştir. Diğer bir ifade ile İbn Abbas, Rasulullah'ın en iyi öğrencisi olmuştur. Bu sebepledir ki Rasulullah, O'nun hakkında takdir edici sözler söylemiştir. Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethine giderken Cuhfe denilen yerde, İbn Abbâs ve babasıyla karşılaşmış oldukları rivayetlerini esas alırsak, İbn Abbas ve ailesinin Mekke'nin fethinden önce Medine'ye hicret ettikleri ortaya çıkmaktadır. İbn Abbas Mekke'nin fethine, Huneyn ve Taif Gazve'sine katılmış, Veda haccında Rasulullah (s.a.v) ile birlikte bulunmuştur.

Hz. Peygamber'in zevcelerinden olan Meymûne'nin, Abdullah b. Abbas'ın teyzesi olması münasebetiyle, zaman zaman evinde gecelediğine dair çok sayıda rivayet gelmiştir. İbn Abbas, abdest almayı ve namaz kılmayı da bizzat Rasulullah'ın kendisinden öğrenmiştir. İbn Abbas, Rasulullah ile aralarında geçen bir olayı şöyle anlatmaktadır: "Bir gün Rasulullah'ın yanına gittim, namaz kılmak için arkasına durdum. Elimi tuttu ve beni yanına çekti. Nihayet beni kendisiyle aynı hizaya getirdi. Kendisi namaza durunca ben tekrar geri çekildim. Rasulullah namazını kıldıktan sonra bana, 'Seni kendi hizama getirdiğim halde neden geri çekildin?' deyince ben, 'Ya Rasulullah! Sen Allah'ın Rasulüsün, sana onur ve üstünlük verilmiştir. Bir kimsenin seninle aynı hizada namaz kılması uygun olur mu?' dedim. Bu cevap Rasulullah'ın hoşuna gitti, ilim ve fehimimi artırması için Allah'a dua etti." Hz. Peygamber'in İbn Abbas'a duası bununla sınırlı kalmamış, çeşitli zamanlarda başını sıvazlayıp Allah'ın, ona hikmeti ve Kitab'ın te'vilini öğretmesi; onu dinde fakih kılıp ilmini ve fıkhını artırması; onu mübarek kılıp salih kullardan olması için dualarda bulunmuştur. İbn Abbas, Hz. Peygamber'in nasihatlerine de birebir muhatap olmuştur.

İbn Abbas (r.a), Rasulullah'ın (s.a.v) son anlarında ve vefatı sırasında yanında bulunmuştur. Hz. Ebu Bekir'in halifeliği sırasında ise ilim öğrenmekle meşgul olmuştur. Tefsir, hadis, fıkıh ilimlerinde, ayrıca şiir ve edebiyatta çok iyi bir şekilde yetişmiş. Kur'an-ı Kerim'i tamamen ezberleyip Übey bin Ka'b'a (r.a) ve Zeyd bin Sabit'e (r.a) ezberini arz edip, dinletmiştir. Hz. Ömer'in sohbetlerine ve ilim meclisine devam etmiştir. Hz. Ömer, onun görüşlerine değer vermiş ayrıca zekâsı, ilminin genişliği ve meselelere süratli intikali sebebiyle yaşça küçük olan İbn-i Abbas'ı, büyük ve yaşlı sahabelerle beraber Şûra Meclisi'nde bulundurmuş ve onlarla istişare ettirmiştir. Hz. Ömer çok defa meseleleri İbn Abbas'a sorardı. Buhari'de yer alan, "İbn Abbas (r.a) demiştir ki: Hz. Ömer (r.a) Bedir Savaşı'na katılan yaşlı zatlarla beraber beni, Şûra Meclisi'nde bulunduruyordu. Bunlardan bazıları içinden kızarak, 'Bu genç bizimle beraber niçin bulunuyor, bizim bunun kadar oğullarımız vardır?' dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a), 'O, bildiğiniz kimsedir. Yani O, zekasını ve ilmini bildiğiniz kimsedir.' dedi. Hz. Ömer (r.a) bir gün onları çağırdı, beni de onların yanına aldı. Sonra anladım ki, o gün beni onlara göstermek için çağırmış. Hz. Ömer (r.a) onlara, *'Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman'* ayeti hakkında ne dersiniz?' dedi. Sahabeden bazıları, 'Bize nusret ve fetih ihsan edildiğinde Allah'a hamd ve istiğfar etmemiz emrolundu.' dediler. Bazıları ise hiçbir şey söylemeyip sustular. Hz. Ömer (r.a.) bana, 'Ey Abbas oğlu sende mi böyle söylüyorsun?' dedi. Ben de 'Hayır!' dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a), 'Ya ne diyorsun?' dedi. Ben de 'O, Rasulullah'ın (s.a.v) ecelidir ve bunu Allah Teâlâ kendisine bildirerek 'Allah'ın nusreti ve fetih gelince

(o senin ecelinin alametidir) hemen Rabbini hamd ile tesbih et ve ondan mağfiret dile şüphesiz ki O, tevbeleri çok kabul edendir.' dedim. Hz. Ömer (r.a) da 'Ben de vallahi bu sure hakkında ancak senin söylediğini biliyorum.' dedi." ifadesi buna delalet etmektedir.

Henüz gençlik çağında ilimde yüksek dereceye ulaşmıştır. İbn Mes'ud da İbn Abbas hakkında, "Kur'an'ın ne güzel tercümanıdır." diyordu. Yüksek seviyedeki bilgisi, kültürü ve Kur'an'ı anlamadaki üstünlüğü dolayısıyla İbn Abbas'a, "Bu ümmetin alimi" manasına gelen "hıbru hâzihi'l-ümme" denilmişti. Ayetlerin nüzûl sebeplerini, nasih ve mensuhunu çok iyi bildiği gibi Arap edebiyatına olan vukufiyeti de mükemmeldi. Herhangi bir ayet hakkında Rasulullah'tan (s.a.v) gelen bilgiye ek olarak aklını kullanıp dirayet tefsiri yapmış, ayrıca Kur'an'da mevcut garip lafızların açıklanmasında Arap şiirini şahit olarak getirmiştir.

Hz. Ömer'in ve Hz. Osman'ın halifelikleri sırasında müftülük yapmış, fetva vermiştir. Abdullah b. Abbas, Hz. Osman zamanında Kuzey Afrika, Cürcân ve Taberistan fetihlerine katıldı. Hz. Osman (r.a), onu hac emiri olarak tayin etti. Hz. Osman'ın (r.a) şehit edilmesinden sonra, İbn Abbas (r.a) yeni halife seçilen Hz. Ali'nin (r.a) destekçilerinden biri hatta en yakın danışmanı oldu. Onunla birlikte Cemel ve Sıffin Savaşı'na katıldı. Sıffin Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ve Hz. Ali'nin Irak topraklarında sağlamaya çalıştığı sosyal bütünlüğü tehlikeye düşüren Haricileri tekrar devlete itaate çağırmak için girişimlerde bulundu. Onun uzun çabaları sonucunda isyancılardan bir kısmı halifeye tekrar biat ettiler. Daha sonra Nehrevan'da halifeye karşı yeniden isyan eden ayrılıkçı Harici topluluğu hareketlerinden vazgeçirmek için kendileriyle görüşmeler yaptı. Ancak girişimleri sonuç vermeyince halifeyle birlikte onlara karşı savaştı. İbn Abbas (r.a), Hz. Ali'nin (r.a) halifeliği zamanında kısa süreli olarak Basra valiliği görevini de üstlendi.

Hz. Muâviye, İstanbul'u fethetmek için bir ordu göndermiştir. Bu ordunun içinde Abdullah b. Abbas, Ebu Eyyûp el-Ensârî (r.a) gibi zatlar bulunuyordu. İslam ordusu İstanbul'a kadar ilerlemiş ve Rum ordusuyla savaşmıştır. Ancak kuşatmaya rağmen İstanbul fethedilememiştir. Ebu Eyyûp el-Ensari bu kuşatma esnasında vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir. İbn Abbas, Hz. Hüseyin'in ölüm haberini duyunca O'nun şehid edilmesine o kadar üzüldü ki, ağlamaktan dolayı gözlerini kaybetti.

Abdullah İbn-i Abbas (r.a), hicretin 68. senesinde 71 veya 72 yaşında Taif'te vefat etti. Cenaze namazını Hazreti Ali'nin oğlu Muhammed bin el-Hanifiyye (r.a) kıldırdı ve "Bugün bu ümmetin Rabbânî alimi vefat etti" buyurdu. Onun vefatı Müslümanları çok üzdü.

Abdullah b. Abbas'ın (r.a) adı, yaşadığı dönemin siyasi hadiselerinden ziyade ilmi faaliyetleriyle öne çıkar. İbn Abbas'ın talebeleri arasında birçok büyük fakih bulunmaktadır. İkrime, Mücâhid, Atâ, Saîd b. Cübeyr, Tâvûs, Saîd b. Müseyyeb bunlardan bazılarıdır. Ayrıca, Mekke muhitinde yetişen fakihlerden bir müddet ilim tahsil eden İmam Şâfiî'ye de gerek fıkıh gerek tefsir ve edebiyatta dolaylı olarak tesir ettiği söylenebilir. Eserleri sebebiyle onun adı çağları aşarak zamanımıza kadar ulaşmıştır. İbn Abbas (r.a), Rasulullah (s.a.v) efendimizden 1660 hadis rivayet etmiştir. 120 hadis Buhari'nin, 9 hadis münferiden Müslim'in Sahîḥ'inde yer almış, 75 hadiste ise ittifak etmişlerdir.

Allah O'ndan razı olsun.

Peygamberimizin hanımlarından Meymune validemizin de kız kardeşidir. Böylece Lübabe, Peygamber'in baldızıdır. Onun için İbn Abbas çocuk iken Rasulullah'ın evine sık sık gelir, hatta bazı geceler teyzesinin yanında kalırdı.

Seramik Saksıdan Merhametin Zaferine Uçmak

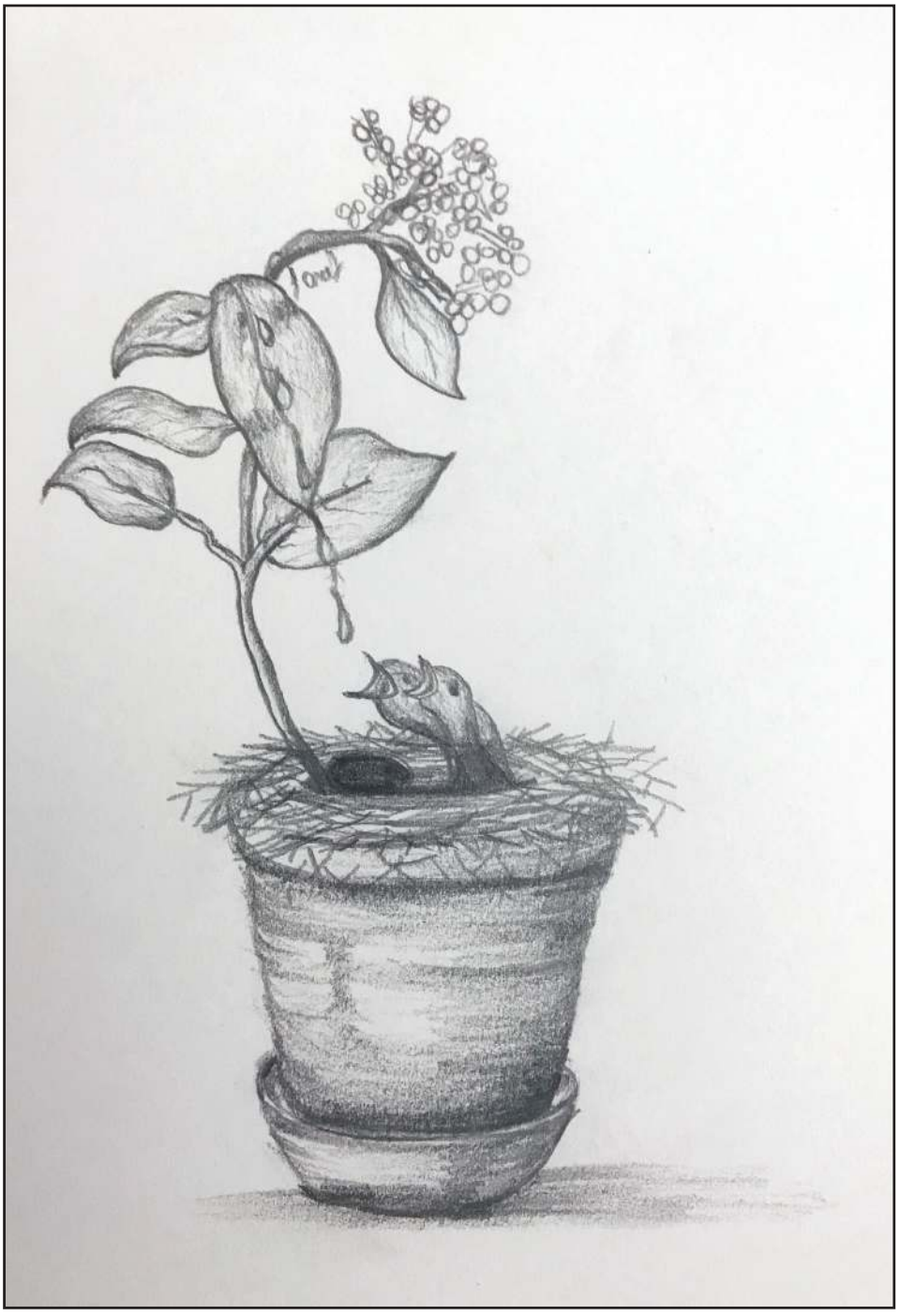
Zehra TUNÇ

İMH Genel Sekreter Yardımcısı

Galiba insanoğlunun en çok pörsüttüğü kavramlardan biri "merhamet". Sorsan herkes merhametli; ağaca, böceğe, kurda, kuşa, sokaktaki köpeğe, karnı aç sırtı açık kimsesizlere! Peki, ya dostuna? İnsanın birine merhametle davranması için muhakkak elle tutulur gözle görünür bir yoksunluğu, bir yoksulluğu olmalı sanıyoruz. Oysa adalet ve dürüstlük olmadan merhametin yavan bir acıma duygusundan ibaret olduğu bir gerçek. Ve bu sizi daha çok yaralar muhakkak. Size yalan söyleyen biri ne kadar merhametli olabilir? Gerçeğin üstünü örtmekle Allah'ın Rahman ve Rahim isimlerinin tecellisini bir arada düşünmek mümkün mü?

Evet, elbette kanadı kırık kuş merhamet ister! Kuş hangi şartlarda kanadı kırılmış sayılır peki? Ve acaba merhamet tam da vaktinde ulaşır mı o kuşa?

80'li yıllarda, hani "dur, yapma, etme" sözlerini en çok işittiği çağlarında insanoğlunun, çocukluğum, yani balkonların camekân ile tanışmadığı yıllar henüz. Fatih Sultan'a komşu ama Galata kulesine de nâzır bir eski mahalle sokağı, hanım teyzeler ve bey amcaların, tek parfümün de lavanta kolonyası olduğu yıllar hani. Bir kadın ve iki çocuğun ancak sığabileceği minicik bir balkon ama saksı dolu; sanırım toprağa özlem, daracık balkonlarda minicik saksılara mahkûm ediyor şehir insanını. Gülhane parkındaki senin ve polislerin farkında bile olmadığı işte o ceviz ağacına sımsıkı tutunmuş bir sarmaşık dalının ucundan nazikçe kırıp, evet işte o minicik balkondaki seramik saksıya dikmişti annem. Bu kadın ne dikse tutuyor bizim balkonda, domatesi bile çekirdeğinden yetiştirdi, bir biz olamadık, neyse burayı çok deşmeyelim. Bir gün, işte o seramik saksıya diktiği sarmaşık dalının dibinde iki yumurta ve bir kumru gördük. Bu öyle seçkin hissettirdi ki bize kendimizi, anlatamam. Hava ne kadar sıcak olursa olsun, günlerce balkona çıkmadık, pencereden izledik sadece. Yumurtalarının üzerine anne merhametiyle sıcaklığını veren o kumru kuşu ürkmesin diye hiç açmadık camları. Hayatımın en sıcak ama en huzurlu yazıydı belki. Anne kumru bizim balkonumuzdaki o saksıyı yumurtasını bırakacak kadar güvenli buldu, emin oldu ona zarar vermeyeceğimizden. En çok altı veya yedi yaşındaydım, meraktan çatlıyor, dokunmak istiyordum ama uzaktan izlemem gerekiyordu. Yumurtalardan birine dokunsam ve kimseye söylemesem, ama ya kırılırsa? O zaman yalanım ortaya çıkar ve mahcup olurum. Annemizin bize verdiği ilk merhamet dersiydi belki. İçinde sabır, tahammül, adalet, doğruluk, mücadele, güven, muhabbet ve daha pek çoğu... Kabuğundan çıkan yavru kumruların birer birer uçtuğunu görmekse merhametin zaferi gibiydi.

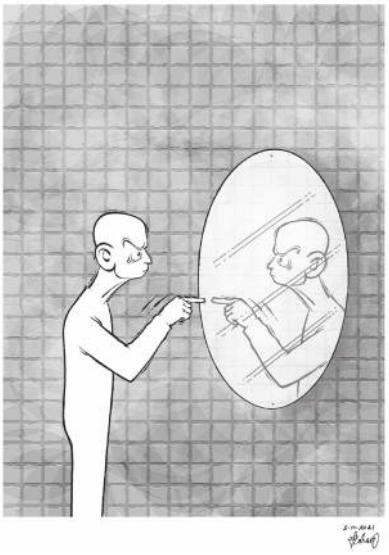
Resim: Ahmet Furkan Onat

Kişinin Kendine Merhameti

Şehnaz FINDIK

Merhametin ihtiva edindiği manalara daima "öteki" olana karşı bir vicdan duygusu üzerinden yaklaşılır. Oysa merhamet, bir anlamda da insanın kendi şahsiyetinden başlayarak mevcudata karşı adalet ve ihlasla muamele etme halidir. Merhamet, tebessümle, baş okşamakla, karın doyurmakla, affetmekle ilgili olduğu kadar kişinin kendi istikbali ve ahireti için yapacağı her türden hayır ve güzellikle de ilgilidir. Ancak söz konusu merhamet olduğunda diğerkâmlık, fedakârlık ve samimiyet duygularını daima ikinci şahıslar üzerinden düşünüyor ve kendimizi bu merhametin muhatabı olan ana aktör olarak konumlandırmıyoruz. Evet, kendimize merhamet etmiyoruz. Şayet ediyor olsaydık sözlerimiz, uğraşlarımız, yaşam biçimlerimiz ve toplumumuz hakkında bambaşka şeyler konuşuyor olurduk.

Peki, insan kendisine karşı nasıl merhametsiz olur? Birçok açıdan cevap verebileceğimiz bu soruya oldukça gerçekçi saiklerle yaklaşmak, günün sonunda ne yapmamız gerektiğine dair yol gösterici olacaktır. Kişi, gençliğini, boş vaktini, mülkünü, sağlığını ve ömrünü değerlendirme hususunda gaflete düşerse kendisine karşı merhametsiz olur. Nitekim Fahri Kâinat Efendimiz (s.a.v.) bu hususta "Beş şey gelmeden evvel şu beş şeyin değerini çok iyi bilmelisin: ihtiyarlığından önce gençliğinin, hastalığından önce sağlığının, yokluğundan önce varlığının, meşguliyetinden önce boş vaktinin ve ölümünden önce hayatının." (Hâkim, Müstedrek, IV,341) buyurmuşlardır. Bilhassa bu beş nimeti birer araç olarak anlamlandırıp içerisinde barındırdığı güzellikleri hayatımıza tatbik etmeliyiz. Bu anlamda vereceğimiz kararlar taakkul seviyemizi artırmaya da öncü olacaktır. Böylelikle Kur'an-i Kerim ile hemhal olurken evvelce anlamadığımız meseleleri çokça idrak edebilecek ve bunların hikmetlerini daha iyi kavrayabileceğiz.

Çizgi: Hasan Aycın

Öte yandan insanın beden bütünlüğüne, ruh sağlığına ve kaliteli bir hayat için ihtiyacı olan dış faktörlere karşı duyarsızlığı da bir çeşit kendine merhametsizlik örneğidir. Ruhumuzun adeta taşıyıcısı olan bu beden nimeti, içinden geçmekte olduğumuz dünya ile başa çıkmak için koruyucu bir zırh hükmündedir. Bedenimizi keyfi nedenlerle ve şuursuz amaçlar için tahrip etmek onun emanet olduğu gerçeğine ihanettir. Kişi, bir yetimin başını okşamakla imar ettiği merhamet kalesini kendi evlatlarına rağmen kendi bedenine zarar veren maddeleri tüketmekle yıkmamalıdır. Dolayısıyla kararlı ve inançlı bir yol çizerek hem madden hem de manen bağımlılık yaratan madde ve alışkanlıklardan psikolojik ve tıbbi yöntemlerle kurtulmak gerekir. Bununla birlikte ruhumuzun, kendi irademizin merhamete ihtiyaç duyduğu hakikatini unutmayarak bu gibi zamanlarda Allah'tan tevfik dileyip ahiretimizin tarlası olan bu dünyayı kendimiz için zorlaştırmaktan vazgeçmeliyiz.

Akıl sağlığını tehdit edecek veya psikolojik sorunları tetikleyecek müzik, sinema ve kitapların bilinçli yollarla tüketilmesi meselesi de yine kişinin kendine merhametsizliğine bir örnektir. Bilhassa genç kardeşlerimin ortada

hiçbir neden yokken karanlık sözler sarf edilen arabesk ve rap kültürüne meyletmesi, onları sahte bir acı fetişizmine sürüklüyor. Hiçbir gerekçe yokken bir şarkının yahut filmin etkisiyle günlerce odasında tecrit olan, ağlayıp sızlayan ve kendini değersiz hissetmeye mecbur bırakan gençler, esasında tüketmek istedikleri ıstırap dolu içerikleri bilinçli gibi görünse de bilinçsizce tercih ediyor. Çünkü popüler kültürün kendilerini en ufak bir sorunda bu içerikleri tüketmeye sevk etmesi oldukça kolaydır. Sosyal medya, eğlence sektörü ve içinde yaşadıkları adaletsiz ve geleceği öngörülemeyen sistem neticesinde, yine bu sistemin ayakta kalmasıyla göbek bağı bulunan popüler kültür üreticilerinin eline düşmeleri an meselesidir. Ancak kişi, yalnızca bir kez kendisine bu kötülüğü neden yaptığını sorduğunda içinde bulunduğu bu vahşi düzenin bilinçli bir reddini gerçekleştirmiş olur. Gençlere evvela bilinçli bir tüketici olmalarında ve tüketim unsurlarının tercihinde de manipülasyona maruz kalmamalarında dikkat ve teyakkuzun önemi aşılanmalıdır. Aksi halde kendine merhametsizliğin en somut göstergelerinden biri olan kişinin kendi ruhunu karanlığa hapsetmesi, gelecekte de çağımızın en önemli sorunlarından biri olacaktır.

Bilinçli tüketim, teyakkuz hali ve sahip olduğumuz nimetleri hakikatine yakışır şekilde kullanabilmek bizleri kendi öz benliğimize karşı daha saygılı ve daha merhametli kılar. Bilhassa içinde yaşadığımız sistemin insanların gaflet, hüzün, mutsuzluk ve adaletsizlik hislerinden beslenmesi itibariyle varlığımız için beka sorunu haline gelen her türlü düşünce, araç ve kişilerden uzak durmanın temel motivasyonu korunma içgüdümüz olmalıdır. Ruhumuzun esas, öz ve mukaddes bir varlık olduğu inancı her ne kadar günlük eylemlerimiz esnasında aklımıza gelmeyecek olsa da bu inancı bir tefekkür haline getirmeyi başardığımız vakit büyük sorunları aşmış olacağız. Zira çağın insanını fıtratından koparmak için daima uçurumun kenarında hissettirenler, insanlığın düşmemek için direncini sahte mutluluk araçlarına bağlamaya meyillidir. İsmet Özel'in "tam düşecekken tutunduğum tuğlayı kendime rabb bellemeyeceğim" dizesindeki gibi esaslı bir teyakkuz halinde göstereceğimiz savunma, ruhumuzu kanatacak mızraklardan bizi muhafaza edecektir.

Kendine merhametsizlikten söz açılmışken boş vakitlerde faydasız, beyhude ve anlık haz veren şeylerle iştigal olmanın kişilik sorunlarına kapı aralamasından bahsetmemek olmaz. Sosyal medyanın ve bilgisayar oyunlarının başında harcanan vakit arttıkça, kişiler kendi ömürlerinden çalan hırsızlara dönüşür. Daha çok sevecek, daha çok öğrenecek ve daha çok hayır peşinde koşacak onca boş vakit varken bunların kitlesel bir hipnoza kurban edilmesi elbette bir merhamet sorunu olarak karşımıza çıkacaktır. Salih kimselerle olmayı, güzelliklerin hatırlatıldığı mekânları ziyaret etmeyi ve ilim meclislerinde bulunmayı terk edip dört duvar arasında sanal dünyanın kimliksiz sokaklarında gezmeyi tercih eden insanların kendilerine merhameti yoktur. Ölçüsüz ve adeta kendini bu hazcı dünyaya adamışçasına konsantre halde vakit öldürmek bir şuursuzluk örneğidir. Nitekim Muhammed İkbal "İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden İnşası" adlı eserinde Müslümanlar için tevhidin bir akletme kabiliyeti olduğunu ve bu kabiliyetle hareket noktası yine tevhid olan bir benlik şuurunu kavradığını vurgular.[1] Yani, tevhidin şahsiyetimizde can bulduğu mefhum, bir şuur ve hareket noktası teşekkül eder. Dolayısıyla şuurlu bir tercih, kişinin benliğine karşı ilk vazifesidir. Bu vazifenin merhamet kanalıyla ortaya koyduğu duruş ise kişinin faydasına olan işlerle iştigal etmesinin onun ahireti için kazanç sağlamasından mütevellittir.

Boş vakitlerde ilme daha fazla vakit ayırmak kişinin kendine merhametini artırır. Zira ilimle uğraşmak sırf kötülük için vakit harcamayı engellemesiyle bile kazançlıdır. Bu hususta İbn Hazm, insanların duygularını yönetmesinde ve erdemlerini ortaya çıkarabilmesinde ilmin ne derece önemli olduğunu farklı bir perspektiften ortaya koyar. Ona göre ilim, vesveselerden koruyan, endişeden uzak tutan ve nefse kendi acılarıyla yoğunlaşma fırsatını kesen yönleriyle insanın kendine yapacağı en büyük iyiliklerden biridir.[2] Vaktini ilimle harcamanın ve başka insanların dertleriyle uğraşmanın bu noktada ehemmiyeti çoktur.

Başkasının dertleriyle dertlenen insanların kendi küçük sorunlarını unutup daha büyük sorunlarını ise kolaylıkla çözebildikleri psikolojik bir hakikattir. İnsanın şahsiyet inşasıyla başlayan İslam medeniyetinin imarı yine insanın kendisine karşı öz saygısını, öz bilincini ve öz kimliğini kazanmasıyla yeniden inşa edilecektir. Bir sonraki aşamada ise Nurettin Topçu'nun "millet halinde yaşayan fertlere Allah'a götürücü ideallerin mesuliyetini yüklediğini" ifade ettiği "izzetinefs"in inşası gelecektir.[3] Şahısların kendi benliklerine karşı adil, dürüst ve şuurlu olması millet inşasında toplumsal birlik, adalet ve sevgiyi de beraberinde getirecektir. Dolayısıyla "kendini bilen rabbini bilir" desturunca insanların kendi öz zaaflarını, öğrenme metotlarını, inanç ve değerlerini tespit etmelerine fırsat vermek en büyük hizmetlerden biridir. Toplumsal anlamda kardeşlik duygusunun tesisinde önce insanların kendilerine zulmetme ihtimalini ortadan kaldıracak telkin, sevk ve teşvik için iyilik kanallarını artırmalıyız.

[1] Muhammed İkbal, İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden İnşası, cev. Rahim Acar, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, s.84 ve ayrıca s. 136.
[2] İbn Hazm, el-Ahlak ve's-Siyer fi Müdavati'n-Nüfus, İstanbul: Bilge Adamlar Yayınları, 2009, çev. Cemaleddin Erdemci, Hasan Hüseyin Bircan, s. 55-57
[3] Nurettin Topçu, İradenin Davası Devlet ve Demokrasi, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015, s. 42.

Merhametin Rahmeti

"Allah'ım, Sen kavmimi bağışla! Çünkü onlar bilmiyorlar."
Aleyhisselatüvesselam

Mustafa ESER

Nereye baksanız, orada bir lütuf görürsünüz. El-Latif, Rahman ve Rahim olan Allah'tır. Varlık, merhamete bulanmıştır. Rahmet kelimesi ile akraba olan merhamet, "Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmak" amacının duru görünümlerinden biri. İnsanlar arası ilişkide de insan eşya ilişkisinde de bütün şifalı duyguların anası merhamet değil midir? İnsan rahmet nazarı ile bakınca âleme, dili de eli de köşelerinden arınıyor. Arzı incitmeden adımlıyor. Kendini ötekinden üstte görmez oluyor. Bin ölçüyor bir biçiyor.

Eylemeler merhamet ile kuşatıldığında eylenen de eyleyen de sağalıyor. Bırakın nefes alıp veren canlılara merhameti; taşa toprağa merhamet eden eskiler, taşa toprağa selam vermeden geçmezlermiş. Ağaçları okşar, sarı çiçeğe sual ederlermiş. Kullandıkları eşyaya merhamet eder, isim verir, onlarla bir ünsiyet kesbederlermiş. Modern zamanın, "kullan at" ya da "modası geçmiş" harcama usulü ile kıyaslandığında sancımızın kaynağı ortaya çıkıveriyor sanki. Bu bağlamda merhamet etmek, her ne varsa onu israf etmekten kaçmaktır. İsrafın sebebi merhamet yoksunluğudur belki de. İnsan rahmet ile baktığını nasıl harcasın? Onu nasıl gözden çıkarsın?

Merhamet ile kuşanan bir idrak, kanaat etmeyi bilir. Azın çok olduğunu fehmeder. Alabilmenin, almak için yeterli mazeret olmadığını anlar. Sadeliği tercih edip nezaheti gaye eder. Eskiyenin çöp olmadığını, artık kendisinin şahidi olduğunu fark eder. İhtiyaçtan fazlasını bölüşerek nezakete kapı aralar. Teşhirin hafifliğini ve hoyratlığını bilir ve edeple setreylenmiş bir hayata azmeder. "Biz" kabiliyetine emek harcayarak, farklılığı renklilik olarak görüp bu cümbüşe şükreder.

Bir de merhamet ile acımak aynı şeyler değilmiş gibi gelir bana. Acımakta acınan nesneleştirilir, merhamette ise merhamet duyulan muhatap alınır. Acımada kişi kendini acıdığının üzerinde görebilirken; merhamet etmede, edenle edilen arasındaki ilişkinin seyri yataydır. Hatta kişi, makamca üstte olana bile merhamet edebilir. Merhamet, saygıya engel değil; bilakis saygıyı besleyen bir meziyettir. Acımada duygusallık hâkimken, merhamet etmede çözüm odaklılık ön plandadır sanki. Bir de kimse kendisine acınsın istemez de merhamete hayır diyemez belki de. Elbette demlenmeye ihtiyaç duyulan bir ayrımdır bu yapmaya çalıştığım.

Merhametin bir başka veçhesi de empati melekesidir. Empati, "Ben olsaydım" diyebilmektir. İnsan, başkasının acılarını ne kadar duyumsayabilirse o kadar merhamete bulanmış olur. Başkasının acılarını hissedebilmek ortamı nasıl da aydınlatır bir düşünün! İnsanın medeniliği, en zayıf olana davranışı ile anlaşılır. Alırken ki tavırdan ziyade verirken ki tavrınız,

içinizin ayne'l-yakîn aynası olacaktır. Statü olarak astına ve üstüne bir üslup farklılığı sergiliyorsa insan, ortada bir yalan dolanmaktadır. Kişinin, kendisine söylediği tehlikeli bir yalan.

Bazıları vardır ki hayatları tamamen kendileriyle doludur. Değişmeyen tek gündem maddeleri, kendileridir. Kendilerini konuşur, kendilerinden bahsedilsin isterler. Kendi acıları ya da kendi sevinçleri ötekiyle kıyas kabul etmez derecede kıymetlidir onlara göre. O halde, öteki dikkate değer değildir. Tek önemli olan kendileri, konuşulmalıdır. Bu insanların boğuldukları boşluklarını doldurmaları, zannediyorum merhametle mümkün olabilecektir. Önce kendisine, ardından etrafındakilere…

Merhamet etmek, değer vermektir bir de. İlişkinize emek harcayabilmektir. Kaliteli vakit geçirebilmektir merhamet ettiğinizle. Özellikle en yakınımızdakilerle. Onlara bize verilmiş birer emanet nazarı ile bakabilmek ancak merhamet ile mümkün olabilecek bir basirettir. Birisinin kendisini değersiz hissetmesini sağlayacak herhangi bir duruma vesile olmuşsak ömürlük bir vebalin altına girmiş oluruz. Birilerinin yanında kendimizi değerli hissedebiliyorsak onların bize merhamet etmesinden kaynaklanıyordur bu durum.

İnsan, merhamet ederken en çok kendisine merhamet etmiş olur. Başkasının yaralarını sararken melekler de onun yaralarına merhem sürerler. Bu, birisinin kendisine yapacağı en derin yatırımlardan biridir: Ötekinin yarasına derman olma gayreti. Dinin de amacı olan ve kurtuluşun yegâne kapısı olan iyilik de bir merhamet duruşudur. Merhamet, olmaksızın iyilik üretilemez. İyilik, merhametsiz faal olup menziline ulaşamaz.

Merhamete bulanmış, merhamet ile boyanmış bir ömürde ince he-

saplar elzemdir. İstemenin yeterli mazeret olarak kabul edildiği zevkperest çağda bu ise pek zordur. İnce işçiliğe yalnızca merhametliler talip olacaklardır. Yorulmaya ve özenmeye… Merhametin rahmeti, elleri ve yürekleri nasırlı erlerin mücahedesi ile yayılacaktır aleme.

Merhamet feragat etmeyle de görünür olur bazen. Hakkımızdan, zamanımızdan, hayatımızdan feragat ederiz. Bölüşür, üleşiriz büyük bir keyifle. Bazen de tahammül ederek merhamet edilir. Bütün yoruculuğuna ve yük oluşuna rağmen o insandan ümidi kesmeden, tebessümle, onun istikametini hayra çevirebilmek için fiili duaya devam edebilmektir. Vermese de verebilmek; gelmese de gidebilmek; sevmese de sevebilmek; attığı taşa gül ile mukabele edebilmektir.

Sadece safdaşlarımıza değil bize zulmedene de merhamet edebiliyorsak, bize en güzel örnek olarak sunulan Efendimiz'e tabi olma mesuliyetini anlamaya başlayabiliriz. Zira biz, merhamet bir ömre nasıl yayılır ondan öğrendik: "Andolsun ki size kendi içinizden öyle bir Peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şereflidir, sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir, size çok düşkündür ve mü'minlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir." (Tevbe Suresi 128. ayet)

Merhamet etmek, değer vermektir bir de. İlişkinize emek harcayabilmektir. Kaliteli vakit geçirebilmektir merhamet ettiğinizle. Özellikle en yakınımızdakilerle. Onlara bize verilmiş birer emanet nazarı ile bakabilmek ancak merhamet ile mümkün olabilecek bir basirettir.

Merhamete Yolculuk

Rahime YÜKSEL

İMH Anadolu Teşkilatlanma Başkan Yardımcısı

Bütün sözlüklerimizin ve ansiklopedilerimizin "m" harfine ayrılan kısmı hep çok kabarıktır. "M" ile başlayan sözcüklerin çokluğundan zannederiz. Oysaki onları pamuk gibi kabartan, içlerinde sakladıkları "merhamet" sözcüğüdür. O sözcük gittiği her yeri, geçtiği her coğrafyayı, yazıldığı her kâğıdı, solunduğu her havayı, sirayet ettiği her kalbi yumuşacık eder. Öyle bir hafiflik verir ki nüfuz ettiği sözcüklere, hepsi uçmamak için birbirine tutunur. Sözlükten ayrılmamak ve "merhamet"in kıyısında yer edinmek isteyen sözcüklerin, işte bu uçmakla kalmak arasındaki halidir, kabarıklığa sebep.

Bir de tam "merhamet"in yanı başında olması gerekirken uzağa düşmüş isimler vardır. Bu yazının amacı, alfabetik düzeni göz ardı ederek, merhametin taa kendisi olan isimleri, şimdi bulundukları yerden alıp, ruhlarına işlemiş merhamet sözcüğüyle el ele tutuşturmaktır. Düzen belki biraz bozulur ama merhametin etrafı da onu yakından tanıyan, her daim içinde yaşatan dostlarıyla çevrelenmiş olur.

Hz. Peygamber'in izinde, içi dışı merhamet kesilmiş sahabeden pek çok isim, bu yolculukta yerini alabilir. Allah Resûlü (s.a.v), ümmeti arasında en merhametli kişinin Hz. Ebûbekir olduğunu bildirerek, onun bu özelliğine bizzat şahitlik etmiştir. Hz. Ebubekir, adeta merhametle yoğrulmuş bir sahabe idi. İslamî tebliğin başlangıç döneminde, efendilerinin ağır işkencelerine maruz kalan Bilâl-i Habeşî, Âmir b. Füheyre, Ümmü Lübeys ve Füheyre gibi Müslüman olmuş köle ve cariyeleri satın alarak, onları hürriyetlerine kavuşturdu. Zulme uğrayan kardeşlerine karşı duyduğu merhamet hissi öyle güçlüydü ki, Bilal'in üzerine konan kayaları un ufak etti.

Savaşta dahi önce merhametle kuşatan bir komutandı. Fethe gönderdiği askerlere, gittikleri bölgeleri talan etmemelerini, ağaçları kesmemelerini, düşmanın hayvanlarını telef etmemelerini, kendilerine kılıçla mukabele etmeyenlerle savaşmamalarını, kadın ve çocuklar ile din adamlarına karşı silah kullanmamalarını emretmişti.

"Merhamet"in içindeki iki "e"nin de, Hz. Ebubekir'in "e"lerinden biri olmak için yanıp tutuştuğuna hiç şüphe yok. Onun ismi, "E" ile başlıyor, fakat "merhamet"le bitiyor.

Sözlüğün olmasa da, insanlığın başlangıç noktasında bizi bekleyen bir merhamet eri daha var: Habil. Kardeşi ona hırsla, kıskançlıkla, öfkeyle ve henüz adı bile konmamış nice karanlık duyguyla saldırırken, Habil merhamet ve takva yüklü sesiyle cevap veriyordu. "Ant olsun ki sen öldürmek için bana el uzatsan bile, ben öldürmek için sana elimi kaldıracak değilim! Zira ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım." (Mâide 5:28)

Kendisi farkında değildi ama, merhametin tohumlarını ekiyordu yeryü-

Çizgi: Hasan Aycın

züne Habil. İnsanlık daha binlerce yıl, ondan kalan tertemiz duyguların çiçeklerini yeşertecekti. Kötülüğe karşı iyilik, karanlığa karşı aydınlık, acımasızlığa karşı merhamet dimdik ayakta duracak ve Habil gibi kimi zaman kaybetmiş görünse de aslında her zaman kazanacaktı.

"Ha"bil, mer"Ha"metin tam kalbinde yerini almış olsa da, sözlükte ondan uzak düşmüştü. Binlerce yılın tecrübesiyle, yüzbinlerce güzel insanın ilham kaynağı olarak, takvanın gölgesinde ve usulca onun yanı başına yürümeye başladı.

Merhamet denince âdeta adı çağrılan Yusuf peygamberi de orada görme umudu, adımlarını gittikçe hızlandırıyordu. Bacakları bu kadar umudun hızına yetişemeyince, fazlasını yanına aldı Habil. İnsanlar hakkında nikbin olmak ve zalimleri iyileştirmek için 'umuda' ihtiyacı olacaktı.

Hz. Yusuf'u merhamete doğru yolculuğuna çıkaran, sadece Habil'in umudu değildi elbette. Küçük yaşından beri aşinaydı seyahate. Kendisini kuyudan çıkaranlarla yaptığı yolculukta, kardeşlerini kuyunun karanlığına atan abileri için, kalbinde kin ve intikam değil, af ve merhamet büyütüyordu. Kuyu karanlıktı, Hz. Yusuf küçüktü, kalbi kırıktı, hüznünün dumanı üstündeydi henüz, acısı tazecikti fakat yine de gelecekte abilerini affetmek için bahaneler arıyor, daha o günden bir peygamber tavrı sergiliyordu. Nitekim Hz. Peygamber de onun abilerine karşı merhametinden çok etkilenmiş ve Mekke'nin fethinden sonra Mekkelilere:

– Ey Mekkeliler! Bugün sizlere ne yapacağımı sanıyorsunuz? diye seslenmiştir. Onlar:

– Bizler senin bize iyilikle muamele edeceğini umuyoruz. Çünkü sen kerem ve iyilik sahibi bir insansın, diye cevap verince Allah Resulü:

– Bugün benimle sizin hâliniz, Yusuf ve kardeşlerinin hâli gibidir. Ben de size Yusuf'un dediğini diyeceğim: "Bugün sizi kınamak yok, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yusuf 12:92) Hz. Yusuf'un, çocukluğundan beri özenle büyüttüğü o merhamet, Hz. Peygamberin şahsında taa Mekkelilere kadar uzanmıştır. Yeri "merhamet"in baş köşesidir, Habil'in yere göğe sığmayan umudu, bu gerçek karşısında az bile kalır.

Bu, rahmete râm insanları "merhamet" sözcüğüne yakınlaştırma işi, göründüğü kadar kolay olmayacak. Tek tek her birini taşıyamasak da, "anne" kelimesini, başımızın üstünde götürmemiz gerekir "merhamet"in yanına. İnsanları doğru yola ulaştırıp, azaptan kurtarmayı yaratılış gayesi sayacak kadar merhamet dolu peygamberleri, aile sevgisi ve evlatları uğruna gece gündüz çalışan babaları, yürekleri merhametten tel tel olmuş dervişleri, ermişleri, rahmetle el ele doğan çocukları, "bir davranışın ahlakî olabilmesi için merhamet duygusuna dayanması gerekir." (Schopenhauer) diyen filozofları, kitaplardan merhameti ruhumuza ilmek ilmek işleyen kahramanları, acımasız bir hâkimken merhametin zirvesine doğru çıktığı yolculukla hepimizi hayran bırakan ve "insandaki kötülük iktidarını döve döve pekiştirmek yerine, hohlaya hohlaya yumuşatmak. Merhamet! Hava gibi, su gibi muhtaç olduğumuz iksir." diyen Reis Bey'i… Hatırına yeryüzünün ayakta durduğu, merhametle doyan bütün canlıları alıp "merhamet"e komşu yapmamız gerek.

Bütün bu çaba ve yolculuğun sonunda, herkes tam yerini bulduğunu düşünürken merhamet bütün bu isimlere bakıp şöyle seslenir: "Siz, uzak zaman ve mekânlardan, yankısı olduğunuz bir duyguya doğru usulca yol aldınız. Yoruldunuz. Fakat, bana yaklaşarak, bizzat merhamet olarak benim, anlamımı kendisiyle bulduğum, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş, bastığı toprağın, tuttuğu dalın, söylediği kelimenin rahmet olup yağdığı bir zâta, merhametin taa kendisine de yaklaşmış oldunuz. Şimdi hep beraber yeni ve sevinçli bir yolculuğa çıkalım. "Merhamet"in varacağı son durak, bütün merhametlilerin yüzünü döneceği tek cenah Hz. Muhammed (s.a.v)'dir. Bizim rahmet yolculuğumuz da, ancak ona vardığımızda "vuslat"a dönüşür. Bu yolculukta ümit ve rahmet dolu şu ayet de azığımız olsun: "De ki: Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer 39:53)

"Başkasına Uzattığın El, Sana Uzanan Yardım Elidir"

"Asra Yemin olsun ki, insanoğlu ziyandadır. Ancak iman edenler, salih amel işleyenler ve birbirine hayrı ve sabrı tavsiye edenler müstesna (Asr Suresi)

Selahaddin SEMİZ

Uzm. Dr., Afiyet Hastanesi Başhekimi

"Başkasına uzattığın el, aslında sana uzanan yardım elidir" sözünü ilk defa Nurullah Genç hocanın hatıralarını anlattığı *Omuzlarımda Dünya* kitabında okumuştum. Nurullah Genç'in kitabında anlattığına göre dedesi Bekir Ağa, I. Dünya Savaşı günlerinde uzun yıllar Sibirya'da Rus esaretinde kalmış, çileler çekmiş. Esaret yıllarında bile her zaman insanlara yardım eden, onlara iyilikten geri kalmayan irfan ehli bir insan olarak acı esaret yıllarını tamamlamış. Esaretten dönerken daha önce yardım elini uzatarak hayatını kurtardığı bir Rus zengin, trende onu diğer vagonlara bırakmayıp yanında ayırdığı koltuğa oturtmuş. Uzun yolculuk esnasında vuku bulan tren kazasında onların vagonu hariç diğer vagonlardaki tüm yolcular ölmüş. Dedesi bu olayı şöyle anlatırmış: "Ben o Rus'un hayatını kurtardığımı sanıyordum. Sonradan anladım ki meğer kendi hayatımı kurtarmışım. O yardım elini aslında kendime uzatmışım".

Herkesin hayatında benzer olaylar vardır. Başkasına yardım ettiğinizde bir zaman sonra sizin de bir sıkıntınızın çözüldüğü, dertlerinizin azaldığı, müşküllerinizin hallolduğunu görmüşsünüzdür. Nebevi bir müjdedir: "Kim bir Müslümanın dünyada sıkıntısını giderirse, Allah da onun kıyamet gününde bir sıkıntısını giderir." (Ebu Davud)

Mutluluğun formülü de aslında bu nebevi müjde de saklı. Kişisel mutluluklar geçici oluyor. Birlikte mutlu olmak daha anlamlı ve kalıcı. Yine bir atasözünde söylendiği gibi: "Mutluluklar paylaştıkça çoğalır, üzüntüler paylaştıkça azalır."

Hayatta karşılaştığı problemlerle baş etmekte zorlanan, dertlerini yenmek isteyen, psikolojik sorunları olan, nasıl mutlu olacağını soran birçok tanıdığıma tavsiyem hep şu olur: Başkasının dertleriyle ilgilen! Onların çözümüne yardımcı ol, senin de dertlerin çözülür. İyilik, her iki tarafı da iyileştirir.

Bu konuda bizzat yaşadığım, ilk elden şahidi olduğum, hayatımdaki birkaç ibretli hatırayı paylaşayım. Küçük yaşlarımda ağır bir böbrek hastalığı geçirmiştim. Sivas'ın Gürün ilçesinde, soğuk kış şartlarında yoğun kar yağışının kapattığı yollardan zorluklarla Sivas'a gitmiş, Numune Hastanesi'nde

yaklaşık bir ay tedavi görmüştüm. Ben hastanede yatarken annem yanımda refakatçi kalıyor, babam da bir akrabanın otelinde kalıyor, bizi ziyarete geliyordu. Günlerce süren tedaviden sonra, doktorların artık tedavinin fayda vermediği, benim Ankara'da üniversite hastanesine sevk edilmemi düşündükleri günlerde, tekrar yoğun kar yağışı ve tipiden yollar kapanmış biz de sevk edildiğimiz halde Ankara'ya hastaneye gidememiştik. Kar yağışından dolayı birçok araç yollarda kalmıştı. Durumu gören babam, kaldığı otelde tanıştığı birkaç arkadaşıyla beraber yolda kalan araçları kurtarmak için yardıma gitmişler.

Kaderin sırrı bu ya, yolda kalan araçlardan birinde uluslararası çocuk hastalıkları kongresinden dönen İranlı Azeri bir çocuk doktoru da varmış. Aracının kardan kurtarılması vesilesi ile babamla tanışıp, çocuğunun durumunu öğrenince beni muayene etmek istemiş. Yaptığı kontroller sonrası, "bu tedavi ile çocuğu aparırlar, şu tedaviyi uygulamak gerekir" önerisinde bulunmuş.

O doktorun verdiği tedavi sonrası birkaç gün içerisinde iyileşip eve dönerken babam, "Yahu ben adama yardım ettim, kurtardım sanıyordum. Meğer Allah bize Hızır gibi bu doktoru göndermiş, çocuğumu kurtardı" diye söylerdi.

Kim Kime Yardım Etti?

Bir tıp kitabının önsözünde okumuştum. "Acı duyan varlığa canlı denir. Başkasının acısını duyan canlıya insan denir. Başkasının acısını dindirmeye çalışan insana hekim denir", diye yazıyordu. İnsan olmanın şartı, başkasının acısını hissetmek ve onu dindirmek için çalışmaktır. Bu aynı zamanda mutluluğun, yaşamanın gayesini anlamanın, birlikte var olmanın da bir yoludur.

2010 yılından beri Çamlıca-Kısıklı mahallesinde bir apartman dairesinde oturuyoruz. Bizim apartman komşumuz yaşlı bir teyze var. Eşinin vefatından sonra şizofren oğluyla beraber bir dairede kendi halinde yaşıyor. Oğlu psikolojik hasta olduğu için yaşlı haliyle evin tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Oğlunun geç saatlere kadar sigara dumanı eşliğinde yüksek sesle hezeyan ve bağırmalarına tek başına evde sabreder. Evin ihtiyaçlarını ve oğlunun sigara paketlerini zar zor yürüyerek marketten kendisi alırdı. Hayattan sıkıldığı, bunaldığı zamanlarda da komşulardan nazını çeken insanların evine ziyarete giderdi.

Yaşlı ve yatalak durumda olan annem, yaşlı teyzenin hem sohbet arkadaşı hem de ziyaret kapısı idi. Bize geldiği zamanlar annemin de ısrarı ile uzun zaman kalır, hayatının hemen her safhasını detayları ile anlatırdı. Rize'de çok çocuklu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, genç yaşta evlendirilmiş, on çocuğu olmuş. Şizofreni olan evladının yanında kalmaya başlayınca diğer evlatları uzakta oldukları için yalnız kalmıştı. Diğer evlatları zaman zaman gelip kendisine yardımcı olsalar da şimdi her işini kendi yapmak ve psikolojik sorunları olan oğluna da bakmak zorundaydı.

Şizofren oğlu, elli yaşında evden dışarı çıkmayan, kimseyle görüşmeyen, bolca içtiği sigara ve çay eşliğinde evde yüksek sesle çeşitli konularda konuşan biriydi. Altı ayda bir kontrol ve tedavisinin düzenlenmesi için hastaneye kaldırılır, bu işlem için cankurtaran ve polisten yardım alınırdı. Tabii bu

Mutluluğun formülü de aslında bu nebevi müjde de saklı. Kişisel mutluluklar geçici oluyor. Birlikte mutlu olmak daha anlamlı ve kalıcı. Yine bir atasözünde söylendiği gibi "mutluluklar paylaştıkça çoğalır, üzüntüler paylaştıkça azalır".

Kaderin sırrı bu ya, yolda kalan araçlardan birinde uluslararası çocuk hastalıkları kongresinden dönen İranlı Azeri bir çocuk doktoru da varmış. Aracının kardan kurtarılması vesilesi ile babamla tanışıp, çocuğunun durumunu öğrenince beni muayene etmek istemiş.

Çizgi: Hasan Aycın

anlarda dostluğumuz, komşuluğumuz ve tabip olduğum için ilk bize müracaat ederdi. Gerek yaşlı teyzenin gerekse oğlunun hastalıkları ve tedavilerinde gönüllü sağlık danışmanlarıydık.

Yaşlı teyzenin zaman ve saat algısı da bozulduğu için gece saat 01.00-02.00 saatlerinde de zaman zaman tansiyon ölçtürmeye veya ağrı kesici iğne yaptırmaya gelirdi. Genellikle şizofren oğlunun rahatsızlığı ve hezeyanları arttıkça teyzenin de tansiyon ve ağrıları artardı. Defalarca hastaneye yatırılıp kontrol edildiği halde önemli bir şey bulamazdık. Teyze her defasında bizlere dualar eder, evlatlarına bizlerin hakkını hatırlatır ve hatırımızı kırmamalarını tembih ederdi. Beni kendisine kardeş ve evlatlarına da dayıları olarak kabul ettiğini söyler, benim yaşımda veya yaşça benden büyük evlatlarına bana saygıda kusur etmemelerini tembihlerdi.

Birkaç yıl önce oğlum, eşiyle ve henüz bir yaşını doldurmamış oğlu ile teyzenin yanındaki daireye kiracı olarak taşındılar. Hem bize yakın olacaklar hem de daha geniş bir dairede oturacaklardı. Onlar da yan komşuları olan teyzeye hürmette kusur etmiyorlar, onun vakitli vakitsiz isteklerine sabırla yardımcı olmaya çalışıyorlardı.

Kaderin sırrıdır bilinmez. "Her gördüğünü Hızır bil" derler. Sanki bu sözün hakikati gerçekleşti. Günler geçip giderken bir gün öğle vakti, gelinim evde küçük Ömer Macit ile ilgilenirken eline yuvarlak şekerlerden vermiş. Biraz sonra oynarken onun aniden nefes alamadığını yüzünün morardığını görmüş. Telaşla ve büyük bir panikle üst kata bizim daireye getirmek için çırpınırken bir ümit yan komşuları olan teyzenin zilini çalmış. O sırada evde bulunan elli beş yaşlarındaki kızı kapıyı açmış. Durumun ciddiyetini ve acilliğini anlayan güngörmüş, iş bilen hanımefendi hemen Ömer Macit'i kucağına alarak ters çevirip sırtına vurunca nefes borusuna kaçan şeker ağzından düşmüş. Gelinimin o sırada ne kadar sevindiğini ne kadar rahatladığını anlatmaya kelimeler yetmez.

Bizler aile olarak yaşlı teyzeye yardımcı olmaya onun sıkıntılarını gidermeye çalışırken ona destek oluyor iyilik yapıyoruz diye seviniyorduk. Ama asıl teyze ve kızı bize en büyük iyiliği yapmış, bizim ilk göz ağrımız torunumuzun hayatını kurtarmıştı. Bizim için yapılan bu iyiliğin karşılığı ödenmezdi.

İyilik, İyileştirir

Başkasına faydalı olmak, insanların dertleri ile dertlenmek, kırık gönüllere ferahlık vermek insanlara adeta bir terapi gibi iyi geliyor. Rahmetli Ayhan Songar hocamız anlatmıştı. Bakırköy akıl hastanesinde Mazhar Osman Hoca, akıl hastalarına meşguliyet terapileri yaptırırmış. Bazen "Türkiye nasıl kurtulur?" diye proje yaptırır, bazen "Dünya nasıl düzelir?" diye düşündürürmüş. Bu meşguliyet terapilerinin hastalara çok iyi geldiğini söylerdi.

Yaşadığım birçok olayda, tanıdı-

ğım birçok insanda iyiliğin iyileştirici etkisini gördüm. Başkalarının dertleri ile ilgilenirken kendi dertlerini unutan, acılarını dindiren, hayata tekrar ümitle bakmaya başlayan, hayırda yarışan insanlarla tanıştım. Kırk yıllık eşinden ayrılıp hayatın yükünü çekerken diğer hanımlarla dernek kurup sosyal faaliyetler yapan, çocuğu engelli olduğu için engelli çocuklarla ilgilenmeye başlayıp kendine ve çocuğuna çok daha mutlu bir hayat kuran, işinde yaşadığı sıkıntıları hayır faaliyetleri ile atlatan çok insan gördüm.

İyiliğin iyileştirici etkisi psikolojik sorunlarda olduğu gibi bazen organik rahatsızlıklarda da görülebiliyor. Benim yaşadığım ilginç olay ise daha önce birkaç defa şiddetli ağrılarla düşürdüğüm böbrek taşının bu defa ağrısız düşürülmesi oldu.

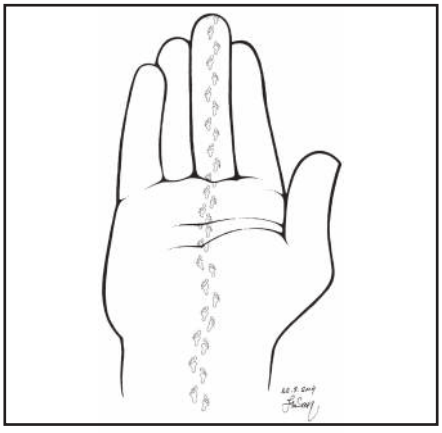
Böbrek taşlarının idrar yollarına düşmesi ve tıkanma oluşturması ile oluşan ağrılara "renal kolik" denir. Tıp Fakültesinde Prof. Sami Zan Hocamız renal kolik ağrısını anlatırken şöyle bir canlandırma yapardı. "Bir kasabada doktorsunuz, daha yeni tayin oldunuz, bir gece telefonunuz çaldı. Acil bir hasta için arandınız, gittiğiniz hasta ağrıdan kıvranıyor, yerdeki canım antika acem halısını tırnakları ile adeta yırtıyor. 'Doktor beni kurtar!' diye yalvarıyor. Anladınız ki 'renal kolik'. Yapacağınız bir iğne ve serumla hasta biraz sonra rahatlayıp uykuya dalıyor, siz de meşhur doktor oluyorsunuz"

Ben de birçok renal kolik ağrısı çeken hastayı tedavi ettiğim gibi kendim de birkaç defa bu şiddetli ağrıyı çektim. Sanki belinize bıçak saplanıyor gibi şiddetli ağrıyla günlerce kıvrandıktan sonra küçücük bir taşı düşürüp rahatlıyorsunuz.

1999 yılındaki Gölcük merkezli Büyük Marmara depreminde, otuz beş kişilik gönüllü sağlık ekibi ile birlikte depremzedelere yardım için birkaç gün Gölcük'te kalmıştık. Deprem yıkıntılarının, enkazların arasından insan cesetleri çıkarılıyor, yaralı insanlar çadırlarda zorluklarla tedavi ediliyordu. Bizler, her şeyini bir anda kaybetmiş insanlara yardımcı olmaya çalışıyorduk. Çok zor ve yorucu günlerin ardından İstanbul'a döndük.

Çalıştığım hastanede göreve başladığım ilk gün hafif bir ağrıyla tuvalete gittim. Bir anda, bu hafif ağrıyla, daha önce günlerce renal kolik ağrılarıyla düşüremediğim bir böbrek taşını çok rahat bir şekilde düşürdüm. Bu yaşadığımı Gölcük'te aldığımız dualaların bu dünyadaki bir karşılığı gibi hissettim.

İnanan bir insanın hayatındaki en önemli önceliklerden biri de "kötülüklere mâni olmak ve iyilikleri çoğaltmaktır". İyilikleri çoğaltmak hem sosyal hem de ferdi olarak fayda sağlar. Toplumun yaralarını sarar, iyileştirici etkisi ile dalga dalga insanları sarar. Psikolojik, sosyal ve fiziksel olarak da iyileştirir. Yaşadığımız günlük hayatta, iyilikleri çoğaltmaya, iyilerle birlikte olmaya ve kötülükleri azaltıp mani olmaya ne kadar çok ihtiyaç var.

Çizgi: Hasan Aycın

Şizofren oğlu, elli yaşında evden dışarı çıkmayan, kimseyle görüşmeyen, bolca içtiği sigara ve çay eşliğinde evde yüksek sesle çeşitli konularda konuşan biriydi. Altı ayda bir kontrol ve tedavisinin düzenlenmesi için hastaneye kaldırılır, bu işlem için cankurtaran ve polisten yardım alınırdı.

Kalbin Rikkati ve İhsan: Merhamet

Mucahid YILDIZ

Üç heceden müteşekkil bir söz, merhamet. Tüm iyiliklerin kapısını açan bir hissiyattır merhamet. Rahmet kelimesi ile aynı kökten olan merhamet, Cenabı Hakkın rahmet kapılarının açılmasını sağlayan ulvi bir duygudur. Allah Teâlâ, Adem (a.s.)'ı yaratıp kendi ruhundan üfleyerek can verdiğinde, cümle insanoğluna bahşedilmek üzere kendi sıfatlarını da verdi. Bunlar arasında insanlığın huzur ve barışını sağlayan en önemli özelliklerinden birisi, merhamettir.

Merhametin neticesinde kalp yumuşar ve ihsan zuhur eder. İyilikler bu suretle icra edilir. Şayet insanın kalbinde, gördükleri karşısında bir yumuşama, acıma duygusu meydana gelmezse o insandan iyilik beklemek nafiledir.

Cemiyet hayatını karşılıklı yardımlaşma, dertlerin ve mutlulukların paylaşılması yerine çılgın partiler ve sapkın eylemlerden ibaret sanan topluluklar merhamet duygularını kaybetmektedirler. Zira merhamete ayıracak zamanları kalmamıştır onların. Postmodern kitleler, inanç ve ona uygun gelenek ve görenekleri bir tarafa bıraktıklarından, merhamet etmekten ve merhamet edilmekten yoksun bir toplum haline gelmişlerdir.

Allah'a imanı kuvvetli insanlar elbette daha merhametli olurlar. Zira inançları gereği bir mesuliyet duygusu taşımaktadırlar. Bu sorumluluk her canlıya karşı daha dikkatli bir yaklaşımı gerektirir. İnançlı insan kendisine de başkalarına da merhametlidir. Yaptıklarından ve yapmadıklarından hesaba çekileceğinin şuurunu taşır.

İnsanda merhamet duygusu olmazsa ne olur?

O zaman insan, insanlıktan çıkarak esfel-i safilin olur. Kabil gibi hasım olarak gördüğü kardeşini katleder. İlahlık iddiasıyla Nemrut olup Hz. İbrahim (a.s.)'i ateşe atar, Firavun olup Hz. Musa (a.s.)'yı öldürmek için peşine düşer. Benî İsrâil olur, kendilerine gönderilen peygamberleri katleder. Ebu Cehil ve Ebu Leheb olur, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in canına kasteder, vatanından göçe mecbur eder.

Merhametsizler, yeni keşfettiklerini sandıkları kıtalarda yerli insanları katledip mallarını, yerlerini yurtlarını gasp ederler. Yalnızca menfaatini düşünen bu caniler hiçbir değer yargısı tanımaz. Her türlü zulmü yapmayı mübah görürler. İnsanları yerlerinden yurtlarından ederler.

Merhamet duygusunu kaybeden toplumlarda artık ne huzur ne de barış kalır. Her yaptıkları işin karşılığında dünya menfaati peşine düşenler, insanlık yararına en ufak bir gayreti bile gereksiz görürler. Halbuki insanın yaratılış gayesi kendisine hizmet değil, birlikte yaşadıkları diğer insanlara hizmettir. İnsanlar hep bu anlayışla hareket etmiş olsalar, dünyada aşılamayacak hiçbir zorluk kalmazdı. Ancak ne çare ki imtihan dünyasında yaşıyoruz. Bu imtihanı kazanacak olanlar, elbette merhamet duygusunun açtığı kapılardan girerek insanlara ihsanı esirgemeyenler olacaktır.

Son yıllarda toplumumuzu, İslam'ı kullanarak İslam'dan uzaklaştıran dizi ve filmlerde maalesef ceddimize yapılan iftiraların, gelenek ve göreneklerimize, her şeyden önce İslam inancımıza ters fiiliyatı meşru gibi göstermenin haddi hesabı yok.

Batılı meslektaşlarını taklid etmekten başka hiçbir hünerleri olmayan yönetmen ve senaristler, Müslüman ecdadımızı merhametsiz, işkenceci, verdiği sözü tutmayan insanlarmış gibi göstermek suretiyle, izlenme rekorları kırma derdine düşmüşler.

Maalesef büyük kitlelerin daha çok ilgisini çektiğinden dolayı, vahşice ve canice görüntülerin birtakım dizilerde ya da video filmlerinde yer alarak yaygınlaşması, insanlardaki merhamet duygusunun yozlaşarak ortadan kalkmasına neden oluyor. Bu mevzuda özellikle çocuklarımızın bu tür görüntülerden korunması için ebeveynin hususi dikkat göstermesi şarttır.

Elbette insanları merhametli olmaya teşvik eden birçok çalışmalar da mevcuttur. Bunları da mutlaka takdir ile karşılamak, teşvik ederek yaygınlaşmasını sağlamak görevimiz olmalıdır. Huzurlu ve mutlu bir dünya için, her şeyden önemlisi Allah'ın rızasını kazanıp imtihanı geçebilmek için mutlaka daha çok merhamete muhtacız.

Allah'a imanı kuvvetli insanlar elbette daha merhametli olurlar. Zira inançları gereği bir mesuliyet duygusu taşımaktadırlar. Bu sorumluluk her canlıya karşı daha dikkatli bir yaklaşımı gerektirir.

Gazâlî'nin Râhmân ve Rahîm İsimleri Bağlamında İlâhi Rahmet Yorumu

Mülayim Sadık KUL

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlarız her hayırlı işimize. Hadiste emrolunan bu buyruk Ataullah İskenderî'nin dilinden "başı hayır/parlak olanın sonu da hayır/parlak olur" ifadesine dönüşür. Dolayısıyla tüm işlerin hedefi, rahmete ulaşmak, rahmetten mahrum kalmamak şeklinde özetlenebilir. Öyle ya dinin vazedilme hikmeti mecellede "maslahatın celbi ve mefsedetin def'i" olarak külli bir rahmet kaidesine dönüştürülmüş değil midir?

Bu bağlamda, İnsicam dergimizin bu sayısını merhamet konusuna tahsis etmiş olması pek çok açıdan isabetli bir tercih. İdrak etmekte olduğumuz rahmet iklimi Ramazan'ı ifade eden daha güzel bir kelime bulmak gerçekten çok zor. Yaratılışın, Mevla'nın muhabbet ve rahmet sıfatının bir tecellisi olduğundan hareket edersek, bu varoluş hakikatini tüm benliğimizle idrak edebileceğimiz bu aydan daha güzel bir zaman dilimi düşünülemez. (Gazâlî, el-Maksadu'l-esnâ fî şerhi esmâi'llâhi'l-hüsnâ, s. 123) İlk vahyin ve Kur'an'ın bu ayda inmesi, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini bu ayın konuk etmesi hep bu manayı teyit etmektedir. "Başı rahmet, ortası mağfiret ve sonu cehennem azabından azat olunma" (Beyhaki, Şuabu'l-İman, 5/223; Kenzu'l-Ummal, 8/477) müjdesini barındıran başka bir zaman dilimi var mıdır? Sultanlık payesinin bu aya verilmesi de bizim kadim geleneğimizin, ecdadın bu aya yüklediği kutlu anlayışın bir göstergesidir.

Rahmet ayı Ramazan'ın taşıdığı maddi ve manevi güzellikleri ifade ediyor olmasının yanında aynı zamanda tüm insanlığın kurtuluş reçetesi olan mana da "merhamet" kavramı içinde mündemiçtir. Ademoğullarının bugün yaşadıkları insanlık dramı ve zulümler hep bu mananın kaybedilmiş olmasıyla alakalı değil midir? Alemlere gönderiliş sebebi Kur'an'da "rahmet" kavramıyla muştulanan Peygamber Efendimiz'in "Ben rahmet peygamberiyim" hadisi de (Müslim, Fezâil 126; Tirmizî, Daʿavât 118) bu hakikati teyid etmektedir.

İnsanın Rabbi ve çevresiyle olan tüm ilişkilerini rahmet merkezli açıklayan başka bir hadis-i şerifte ise şöyle buyurulmaktadır: "Merhamet etmeyene merhamet olunmaz" (Buhârî, Edeb 18; Müslim, Fezâil 65). Bu manayı daha geniş bir çerçeve de ele alan diğer bir hadis-i şerif ise şöyledir: "Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler. Rahim (akrabalık bağı) Rahmân'dan bir bağdır. Kim bunu korursa Allah onunla

(rahmet bağı) kurar, kim de koparırsa, Allah da ondan (rahmet bağını) koparır." (Ebû Dâvûd, Edeb 58; Tirmizî, Birr 16) Kendisi Rahmân ve Rahîm olan Allah, mesajını rahmet kaynağı, elçisini de Rahmet Peygamberi olarak müjdelemiş, insan neslinin neşvünema bulduğu yere rahim denilirken, kendi merhametinin tecelli şartını da sıla-ı rahim şartına bağlamıştır. Dolayısıyla rahmet kelimesinin tüm müştâkları ve içerdiği manalar çerçevesinde, bugün insanoğlunun muhtaç olduğu en önemli erdem, merhamet duygusudur diyebiliriz. Dinimizin varlık felsefesini, İslam medeniyetini ve yaşadığımız hayatı anlamlı kılan en önemli umdelerden birinin "merhamet" kavramı olduğunu söylersek abartmış olmayız.

Öyle olmasaydı pek çok sahih rivayete göre tüm celâl ve cemâl sıfatlarını cem eden ism-i âzam olduğu bildirilen ism-i zât, Allah isminin yanına, rahmet tecellisinin muşahhaslaştırıldığı Rahmân ve Rahîm sıfatları konulur muydu? (el-Maksadu'l-esnâ, s. 118-119) Tevhid'in mütemmim diğer yarısını ifade eden Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) âlemlere rahmet olarak muştulanır mıydı? Dolayısıyla Tevhid'in bu manada, rahmet ilişkisi sarmalında, farklı bir anlam ve boyut kazandığını söyleyebiliriz. Rahmân ve Rahîm sıfatlarının, Yaratan ve yaratılış bağlamında içerdiği ince manaları, etimolojik ve ıstılahi tahlilleri, son dönemin en yetkin tefsirlerinden biri olan Elmalı'nın Fatiha tefsirinde, çok daha derinlemesine ve tafsilatlı olarak bulmak mümkündür. Rahmet kavramının ihata ettiği manalar deryasına yelken açtığınızda, ilâhi rahmetin hepimizi, yazanı, okuyanı ve vesile olanıyla kuşatmış olacağından şüpheniz olmasın.

Ramazan ve merhamet kelimesinin muhtevi olduğu ve bize hatırlattığı tüm bu manalarla, geçen sayının ana konusu olan diriliş şair ve düşünürü Sezai Karakoç arasında bir köprü kurmak gerekirse onun tüm Ramazan yazılarını topladığı "Samanyolunda Ziyafet" adlı kitabına işaret etmek gerekir. Bu makalede Ramazan bağlamında ifade etmeye çalışacağımız tüm mana ve lezzetleri, onun gönül sofrasında diriliş muştusu tadında bulabilirsiniz. Burada kitabına da isim olarak verdiği yazısında yaptığı enfes tespitlerden bir demetle ruhunu şad edelim. Üstad, bir çok güzel tespitin yanında Ramazan bağlamında şunları da terennüm eder:

"Yüzünde nur, elinde Kur'an, dudaklarında salavât, yüreğinde Yaratan sevgisi ve korkusu, hayalinde ideal İslâm yurdu, kafasında gerçekçi gurursuz akıl, ruhunda ve vücudunda namaz, Mü'min ve Müslüman aydır bu gelen; Oruç ayı.

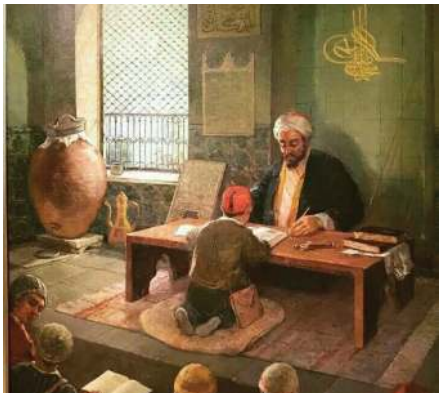
...Hayvandan meleğe doğru yolculuk, içteki karanlıkların eriyişi, yerini metafizik ışıkların alması Oruçla...

... Gerçek gün doğuşu, gerçek kuşluk; gerçek öğle; gerçek ikindi; gerçek akşam ve gün batışı, gerçek gece ve yatsı, Oruçla.

Gerçek zaman Oruçladır." (Samanyolunda Ziyafet, s. 9-10)

Merhamet kavramı bağlamında dile getirdiğimiz bu manalar, çok daha geniş bir çerçevede ele alınabilir. Bu geniş çerçevenin İmam Gazâlî tarafından nasıl kurulduğu ve doldurulduğu bu yazımızın da başlığını oluşturuyor. Bunları tespit için öncelikli olarak Gazâlî Hazretlerinin *esmâ-i hüsnâ* risalesine müracaat edeceğiz. Bu risaleye geçmeden önce de *İhyâ* başta olmak üzere diğer eserlerin de bu konuda neler söylediğine bir göz atacağız. Aslında Gazâlî'nin tüm eserlerini ve özellikle de *İhyâ*'sını bu gözle değerlendirmek gerektiğine inanıyoruz. Yani Hüccetü'l-İslâm, hem Yaratan'la ilgili söylediklerinde hem de yaratılanlarla ilgili tespitlerinde hep bu merhamet ve rahmet kavramı et-

Anlamlı cümle kurmanın önemsenmesi kadar ahlaki hayatın da önemsenmesi; uçurumun kenarında olan bizler için ve güya rehber olmaya çalıştığımız gençlerimiz adına hayati bir öneme sahiptir.

rafındaki cilvelerden bahsetmektedir. Allah âlemi yokluktan varlık alanına merhamet ve muhabbet sıfatlarının bir tecellisi olarak çıkarmıştır. Dolayısıyla Gazâlî Hazretleri varlık tasavvurunu tamamen bu kavram çerçevesinde oluşturur. Bu sebeple varlığı mahzâ hayr ve rahmetin tecellisi olarak tasavvur eder. Şer varsa da bu aslında yine hayrın olması için bir vasıtadır ve dolayısıyla şerrin varlığı da son tahlilde Yaratan'ın merhamet ve sevgisinin bir neticesidir. (el-Maksadu'l-esnâ, s. 125)

İhyâ'nın son kitabını oluşturan "münciyât" bölümünün kalbi mesabesinde olan "muhabbet" bâbını okuyan bir kimse, Gazâlî'nin sadece bu konudaki fikri ve İhyâ'sı hakkında bir bilgiye ulaşmakla kalmaz aynı zamanda onun tüm varlık ve bilgi tasavvurunun bu kavram etrafında nasıl şekillendiğini de görme imkânı bulur. Varlığın ve yaratılışın temelini muhabbet ve ona bağlı en yakın kavram olan rahmette gören bir anlayış, İslam'ın üzerine temellendirildiği en önemli umdelerden bir tanesidir. Yukarıda ifade etiğimiz gibi Tevhid anlayışını da Gazâlî Hazretleri bu çerçevede tasavvur eder.

Gazâlî'nin yaratılış hakikatini rahmet penceresinde temaşa ettiğini ortaya koyan diğer önemli bir risalesi de "el-hikmetü fî mahlûkâti'llâh" adlı eseridir. Kur'an'ın yaratılışla ilgili ele aldığı pek çok mefhum ve kavramı konu ederek âlemdeki ince sanatı ve bu sanatın hikmetlerini tek tek sıralar. Âlemdeki diğer varlıkların kendisine musahhar kılındığı, ahsen-i takvîm olarak yaratılan insanı da konu edinerek, ondaki ilahi rahmet ve muhabbet tecellilerine işaret eder.

Gazâlî'nin "Allah'ın rahmetinin genişliği" başlığıyla rahmet konusunu geniş bir perspektifle ele aldığı diğer bir eser de "Faysalu't-tefrika" adlı kitabıdır. Bu risalesinde Allah'ın rahmetinin, sadece dünyada değil ahiret hayatını da içine alacak şekilde, geçmiş ümmetlerin de çoğunu kuşatacağını söyler. Meşhur yetmiş üç fırka hadisini, başka rivayetlerden de istifade ederek farklı bir yorumla, insanların çoğunun kurtuluşa ereceği manasında anlar. Kendi zamanında yaşayan İslam davetinin ulaşmadığı Hristiyan Rum ve Türkler'in de ekserisini bu rahmet kapsamında görür. (Faysalu't-tefrika, s. 100-108)

Gazâlî Hazretlerinin esmâ-i hüsnâ risalesine geçmeden önce işaret etmekte fayda mülahaza ettiğim diğer bir kaynak da rahmet kavramının ele alındığı İhyâ'nın "recâ ve havf" bölümüdür. Bu bölümde de özellikle 'kul neden ümitvâr olmalı?' sorusuna Mevla'nın rahmet sıfatı üzerinden cevap aranır. Özellikle ayet ve hadislerde haber verilen merhamet merkezli müjdelere işaret edilir. Bunların en meşhurlarından, "Rahmetim her şeyi kuşatmıştır" A'râf suresi 156. ayeti ve "Rahmetim gazabımı geçti" (Buhari, 3194, Müslim, 2751) kudsi hadisleri en başta zikredilebilir. Gazâlî'nin işaret ettiği önemli diğer bir hadis-i şerif ise "Benim ümmetim merhamet olunmuş bir topluluktur" manasına gelen "Ümmetî ümmetün merhûmetün" müjdesidir. (Ebu Davud, Fiten 7) Gazâlî, rahmetin ortaya çıkabilmesi için bir merhamet olunana ihtiyaç olduğunu söyler. Merhamet olunan yoksa rahmetten de bahsedilemeyeceğini tespit eder. (el-Maksadu'l-esnâ, s. 121)

Tüm bu manaları destekleyen en önemli Rahmânî müjdelerden biri de şu ayettir: "De ki (Allah şöyle buyuruyor): Ey kendi aleyhlerine olarak günahta haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir." (Zümer 39:53) Allah'ın rahmeti kendine farz kıldığını açıkça belirten ayetlerden biri de şudur: "O, rahmeti kendi üzerine yazdı." (En'am 6:12) Bu ve benzeri ayetlere dayanarak kelâm alimleri Allah'tan ümit kesmenin küfür olduğu hükmüne varmışlardır.

Gazâlî, Peygamber vârisi gerçek âlimlerin temel vasfını, insanları Allah'ın mekr'inden emin kılmadıkları gibi rahmetinden de ümit kestirmeyen kimseler olarak açıklar.

Şimdi bu konudaki asıl referansımız olan *el-Maksadu'l-esnâ* adlı eserdeki bilgilerin tahliline geçebiliriz. Gazâlî, Rahmân ve Rahîm'in rahmet masdarından müştak isimler olduğunu beyan ederek, rahmet manasının gerçekleşmesi için de mutlaka kendine merhamet edilen bir merhûma ihtiyaç olduğunu söyler. Daha sonra rahmetin tek bir manaya gelmeyip farklı boyutlarının olduğundan bahseder. (el-Maksadu'l-esnâ, s. 121)

Rahmetin Çeşitleri

Gazâlî Allah'ın rahmetini tam (tâmme) ve âm (âmme) olarak ikiye ayırır. Rahmet-i tâmme'nin ise ancak muhtaç olanlara hür iradeyle inayet edildiği takdirde gerçekleşebileceğinin altını çizer. Bu ise mutlak manada sadece Rahmân ve Rahîm olan Allah için geçerlidir.

Âmme olan ise isminden de anlaşılacağı üzere hak etsin etmesin dünya ve ahireti de kapsayacak şekilde rahmetin herkese şâmil olması demektir. Allah'ın mutlak Rahîm ismine delalet eden bu rahmet çeşidinde zarûrî ve hâcî olanların dışındaki her türlü tahsînî ihtiyaçlarda

karşılanır. (s. 121-122)

Bu bağlamda işaret ettiği diğer bir ayrıntı da Allah'ın rahmeti ile kulların merhameti arasındaki farktır. Merhamet konusunda insanla Allah arasındaki fark, insan merhamet ederken bir acıma ve şefkat duygusuyla hareket eder, Allah ise böyle bir etkilenme ve acıdan münezzehtir. Buna rağmen Allah'ın rahmetinde bir eksiklikten bahsedilemez. Hatta böyle bir etkilenmenin olmaması rahmetin kemaline işarettir. Zira Gazâlî'ye göre böyle elem duyan bir kimse belki de bu vicdan azabından kurtulma sâikiyle hareket ediyor olabilir. (s. 122)

Rahmân ve Rahîm Arasındaki Fark

Gazâlî'ye göre Rahmân ismi, Rahîm isminden daha hâs bir isimdir. Bu sebeple de Rahîm ismi Allah'dan gayri için de söz konusu olabilirken Rahmân ismi Allah'dan başkası için kullanılamaz. Bu özelliği sebebiyle de Rahmân ismi Allah ismine yakın bir değere sahiptir. Gazâlî buna delil olarak da Allah ve Rahmân isimlerinin aynı ayette birlikte kullanılmalarını gösterir. De ki: "İster Allah diyerek, ister Rahmân diyerek yakarın; hangisiyle yakarsanız olur, çünkü bütün güzel isimler O'na mahsustur." (İsrâ Suresi 110)

Diğer taraftan, Rahmân ve Rahîm isimlerinin birbirinin müterâdifi olmadıklarına dikkat çeker Gazâlî. Rahmân ismi, kulun güç yetirebileceklerinin ötesinde bir rahmet manasına gelir. Buna delil olarak da uhrevi mutluluğu misal olarak gösterir. Kulun güç yetiremeyip sadece Allah'a ait bir rahmet olma manasında Rahmân isminin şu farklı manaları içerdiğini söyler: Birincisi, yoktan var edilmektir. İkincisi, imana giden hidayet yollarının açılarak mutluluk sebeplerinin bahşedilmesidir. Ahiret saadeti ise bu rahmet tecellilerinin üçüncüsüdür. Son olarak da Allah'ın cemâlini seyredebilme nimeti, Rahmân isminin içerdiği rahmet çeşidine örnek olarak zikredilir. (s. 123)

Rahmet Nazarıyla Bakmak

Kulun Rahmân isminden kendi payına düşen feyiz, her şeyden önce Allah'ın gaflet içindeki kullarına merhamet nazarıyla bakmasıdır. Bu ise onları güzel nasihatlerle uyararak, bulundukları gaflet uykusundan uyandırmak şeklinde gerçekleşebilir. Onlara hiddetlenerek, sert davranmak yerine rahmet nazarıyla lütuf ve şefkat ile yaklaşır. Âlemde gerçekleşen kötülükleri ve şerleri ötekileştirmeden kendinin de içine düşebileceği hatalar olarak görüp, bunları izale etmek ve isyan halindeki günahkarları Allah'ın gazabına düşmeden kendi yanına çekebilmek için elinden gelen tüm imkanları seferber eder.

Rahîm isminden kulun hissesine düşmesi gereken feyiz de gücü yettiği kadar muhtaç olanların sıkıntılarını gidermeye çalışmaktır. Kişi kendi çevresinde ve memleketinde ihtiyaç sahibi olanların dertlerine derman olmak için elindeki tüm imkânları seferber etmelidir. Ya servet ve nüfuzunu kullanarak veyahut da birilerinin yardımına aracı olarak bunu yapmaya gayret etmelidir. Eğer bunlardan hiç birisine gücü yetmiyorsa o zaman dua ederek ve ona bu durumdan duyduğu üzüntüyü dile getirerek gönlünü alıp destek olabilir. (s. 123-124)

Şerre ve Acılara Rağmen Allah'ın Rahmetinden Bahsedilebilir mi?

Gazâlî son olarak modern Batı'nın teodise problemi olarak kavramlaştırdığı kötülük meselesine değinir. Bu problemi Gazâlî şöyle dile getirir. Yeryüzünde bu kadar elem ve zulme rağmen Allah'ın rahmetinden bahsetmek mümkün müdür? Herkesten daha merhametli Rahîm olan Allah neden bu kötülüklere müdahale etmiyor. Oysaki onun gücü tüm hastaları iyi etmeye, tüm sıkıntıları gidermeye yetecek kadar büyük değil mi? (s. 124-125)

Gazâlî bu soruya bir kaç farklı perspektifle cevap vermeye çalışır. İlk önce tedavi edilmesi gereken bir çocuğu, tedavide acı çekebileceği varsayımıyla engellemeye çalışan anne ile çekebileceği kısmî acıya rağmen çocuğunu tedavi ettirmekte ısrar eden baba örneğini verir. Baba daha büyük bir felaketi/hastalığı önleme adına çocuğunun tedavi edilmesini istemekle aslında anneden daha merhametli davranmaktadır. Verdiği diğer misal ise kangren olan elin bedenin selameti için kesilme zaruretidir. Eğer el feda edilmezse tüm beden helak olacaktır. Elin kesilmesi kendi zatı itibariyle değil bedenin selameti için gereklidir. Dolayısıyla şer bizâtihi değil ligayrihi murad edilendir. (s. 125)

Diğer bir tespiti de şer gibi görülen her şeyde biz anlasak da anlamasak da mutlaka bir hayrın gizli olduğu şeklindedir. "İstese Allah acılar olmadan da mutlak olarak hayrı yaratamaz mı?" itirazına karşılık olarak da bunun kaderin sırlarından bir sır olduğu ve insan aklının bu tür incelikleri anlamaktan aciz olduğu şeklinde cevap verir. Zira Gazâlî'ye göre içinde yaşadığımız âlem, imkan dahilinde olan âlemlerin en mükemmelidir. Allah'a yaraşan en mükemmel olan da budur. Kul bazen bunu idrak eder bazen de edemez. Kula yakışan elinden geldiği kadar âlemdeki kötülüklerin azalması için gayret etmektir. Zira Allah'ın rahmeti merhametli olanlar üzerinedir.

Bu vesileyle bu aydaki bütün rahmet tecellilerinden gönül hanemize en güzel olanların konuk olması dua ve niyazımızdır. Peygamberin, rahmetin zirve tecellisi muhabbet duasıyla hitamü'l-misk olsun:

"Allah'ım! Beni sevginle, seni sevenlerin, senin sevgini kazandıracak olanların sevgisiyle rızıklandır. Sevgini benim için soğuk sudan daha sevgili kıl!"

Psikiyatrist Prof. Dr. Kemal Sayar ile Merhamet Üzerine

İNSİCAM

S: Kıymetli hocam, merhamet kelimesi herkesi etkileyen bir kelime. Sanki insana seslenişin başka bir ifadesi gibi. Merhameti nasıl tanımlarsınız, merhamet nedir sizce?

C: Merhamet duygusuna, bilimsel bir çıkarsama yaparak; gelişmiş canlı türlerinde rastlanan ayna nöronların yüklendiği empati duygusunun işlevlerinden birisi olarak serin bir şekilde tanım getirebiliriz. Bugün, Darvinci doğal seçilim kuramının hilafına, canlılar dünyasında iş birliği, dayanışma gibi sağ kalım stratejilerinin kök mekanizması kabul ediliyor empati duygusu. Ancak, insanın zekâsı, bilinci ve benlik algısına da istikamet veren bu his, nasıl ki insanda diğer canlı türlerinden bambaşka, kompleks, incelikli ve bir tür farklılaşması yaratarak, adeta varlıkta bir sıçrayış meydana getirecek şekilde işlemişse, diğer canlılarda aynı isimle adlandıramayacağımız "merhamet" diye bir duyguyu da ortaya çıkardı. İnsandaki merhamet duygusu, diğer canlılardan farklı olarak, kendinden -kendi sürüsünden, soyundan, yaşam çevresinden- olmayan, "öteki"ne de erişebilen bir köprü. İvazsız, garazsız, karşılıksız eylemleri yaratabilmesi sebebiyle "akıldışı" bir güdü aslında. Bu sebeple merhamet duygusunu, "gönlün zekâsı" şeklinde tanımlamak isterim. Gönül, Çalab'ın tahtıdır, oradan neşet eden her kaynama da yaratanın bizdeki ilahi dokunuşunun eseri. İsmet Özel "Güzel yine de güzel solarken bile. Çünkü her soluş merhamet uyandırıyor. Çünkü merhametti ona önceden rengi veren de" diyor, bir varlığın oluş nedeni, onu var edenin merhameti ve onun eksilişinin, yoksunluğunun insanda yarattığı duygu da yine merhamet. İnsan yerle göğün bağlacı, merhamet bu sebepten bizi yaratanın "Rahman ve Rahim" isimlerinin bizdeki iz düşümü. İnsan, bir med dalgası gibi, kemâlât yolunda ne kadar ileriye vurabilmişse, merhametten de o kadar nasîbedar oluyor. Bizim en hayırlılarımız, en fazla merhametli olanlarımız; başkalarının ıstırabına en çok mukabelede bulunan, en iyi ve en cömertlerimizdir. Çünkü merhamet duygusu, bilkuvve olarak insanda mevcut olsa da herkes Tanrı'nın içimizdeki sesine aynı şekilde kulak vermiyor. Shakespeare'in Venedik Taciri'ndeki bir tiradı çok beğenirim "Merhamet zorla olmaz; Gökten süzülen yağmur gibidir. İki yönden kutsaldır: Hem vereni kutsal kılar, hem alanı. En yüce kişilerde en güçlüdür; Tahtında oturan hükümdara, Tacından daha çok yaraşır."

diyordu eserdeki kadın kahraman, "merhametin yeri bütün bunların ötesindedir; Kralların yüreğinde taht kurmuştur o; Yüce Tanrı'nın bir özelliğidir." Hakikaten de sadece adalet uygulanacak olsa ve üzerimize merhamet sağanakları yağmasa, hiçbirimiz ne bir lütfa ve affa mazhar olur ne de yüce yargının amansızlığından kurtulabilirdik.

S: Kültürümüz, biraz da merhamet kültürüdür. Vakıflar da aslında merhametin tecessüm ettiği kurumlar. Bunda şüphesiz dinimiz İslâm'ın payı büyük. Bugün bu merhamet duygusunun varlığı hakkında ne söyleyebilirsiniz?

C: Tarihimizdeki vakıf kültürünün farklı sosyo-ekonomik gerekçeleri olabilir; mülkiyet hakkının mutlak bir hak olarak tanınmaması nedeniyle, yönetim tarafından tüm servetin ve mirasın müsadereye tâbi olabilmesi riskini belirli oranda bertaraf edebilmek için malvarlığı dokunulmaz olan vakıf müesseselerinin yaygınlaştığına dair bir tespit okuduğumu hatırlıyorum. Ama bu durumda dahi, mal ve mülkün geçiciliğine, sadece hayır ve iyilik olarak verilenlerin insan için kalıcılık niteliği kazandığına dair güçlü bir bilinç olduğunu düşünüyorum. Zengin ve seçkin bir sınıfın, bilhassa da hanım sultanların merhamet ve ihtimamının gölgesinde serpilip gelişen, yetim ve yoksulların maişetinden, eğitim ve terbiyeye, evlenecek gençlere yardımdan, aç veya yaralı hayvanların bakımına kadar nice eksikliğe yetişen bir şefkat kültürü bu. Her şeyden önce yeryüzünde iyiliği tesis etme hassasiyetinin bir tezahürü. Merhameti, gönlün zekâsı diye tabir etmemin nedeni bu: "Bir deliden başka kim hayır dururken şerri seçer, hayrın da şerrin de kendisine döneceği apaçıkken?". Çağımızın bilge düşünürlerinden biriydi Bauman, onun muazzam bir tespiti vardır: "Köprüler üstlerinden geçen yükün ağırlığı tabliyelerin dayanabileceği gücün ortalamasını aştığı zaman çökmezler; bundan çok daha önce yük tabliyelerinden sadece birisinin, en zayıf olanın üzerinden geçtiği anda yıkılırlar… tıpkı bir zincirdeki halkaların ortalama kuvvetinin zincirin ne kadar gerilime dayanacağının hesaplamasında hiçbir işe yaramayacağı gibi. Ortalamalar üzerinden hesaplamalar yapmak ve bunun işe yarayacağına inanmak, aslında hem yükü hem de ona bağlı zinciri yitirmek için en garantili yöntemdir." Bütün bir toplumun kaderini belirleyen, en zayıf ve dezavantajlı durumdakilerin sıhhati ve esenliğidir. İnsanca yaşama imkânını yitirmiş birtakım insanların varlığı, toplumun bütününün niteliğini ve yaşama kabiliyetini çöküşe sürükleyecektir. Bu nedenle, böyle insanları arayıp bulan, onların ihtiyaçlarının giderilmesini bir vecibe olarak üstlenen geniş iyilik ağlarının tesis edilmesi elzem. Yoksa avantajlı yaşamlar kendi çevresinde, kendi gibileriyle çevrilmiş durumda, yoksulların, muhtaçların, ıstırabı onların işitme ve görüş mesafesinin uzağında.

S: Son zamanlarda "merhamet eğitimi" diye bir kavram gündemde. Merhamet duygusu eğitimle verilebilecek bir şey mi? Merhamet insanda doğuştan mı gelir fıtrî midir, bu duygu insana eğitimle kazandırılabilir mi?

C: İnsanda merhamet, bir ruşeym olarak gömülüdür, bir vaat olarak daima orada durur. Ancak onu yeşertmenin, etkin kılmanın da gerekliliği tartışılmaz. İnsan beyni sadece çocuklukta değil (her ne kadar en kalıcı şekilde bu dönemde gerçekleşse de), ömrün çok çok geç dönemlerinde bile dönüşmeye, yeni bağlantılar, yeni yetenek ve bilinç tarzları geliştirmeye muktedir bir plastisiteye sahiptir. Çocuklarımızı çok daha kalabalık ve farklı yaşam tarzlarının deneyimlendiği bir aile ve yaşam çevresinde büyütürsek, ilginin, sevgi ve şefkatin, yüz yüze ilişkilerin gergefinde bir kendilik oluşturmalarına destek olursak, onlar da empati duyguları daha geliş-

İnsanca yaşama imkânını yitirmiş birtakım insanların varlığı, toplumun bütününün niteliğini ve yaşama kabiliyetini çöküşe sürükleyecektir. Bu nedenle, böyle insanları arayıp bulan, onların ihtiyaçlarının giderilmesini bir vecibe olarak üstlenen geniş iyilik ağlarının tesis edilmesi elzem.

miş, daha merhametli fertler olarak büyüyecektir. Ama merhamet eğitimi, çocuklukta tamamlanıp bitirilmiş bir süreç değil, bizlerin de yetişkinler olarak bizden çok daha dezavantajlı durumdaki insanların yaşamlarına bilfiil dâhil olarak öğreneceğimiz çok şey var; gözün ve kulağın vicdanına hitap etmedikçe her acı çok uzak geliyor bizlere. Egomuzu sessize almadan bir başkasını nasıl işiteceğiz, bizim iştahlarımız, dileklerimiz, arzularımız gündemimizi işgal ederken yoksunluğun iniltisi hangi plazanın, hangi ultra güvenlikli sitenin kapısından, hangi ekranın ışığından sokulabilir dünyamıza? Yavaşlamadan, güzellikleri göremediğimiz gibi, kırık, solgun, ince şeyleri de göremeyiz. Yaşamlarımızı hafifletmek, sadece yükte hafif ve anlamda ağır şeyleri seçip aziz kılmak gerekli, sahip olduklarımızın kâhyası gibi onlara hizmet ediyoruz. İhtiyacı olmayan şeylere sahip olabilmek için sevmedikleri işlerde ömür tüketiyor insanlık. Buna mukabil, sabahın karanlığından gecenin karanlığına yoksul evinin helalinden iaşesi için alın teri döken insanlardan daha mutmain bir gönülleri yok. Azgınca, edepsizce zenginleşen insanlara bir itirazımız olmalı, azın da yettiğini yoksulun değil, onların öğrenmesi gerekiyor. Bu isyan duygusunu çocuklarımız da bilmeli; merhamet, yoksula ve muhtaca acıyıp onun ihtiyaç içinde kalmaya devam etmesine göz yuman bir uyuşmuşluk haline dönüşemez, bilakis sosyal adaletin müesses kılınması için bir içtima borusu olmalı.

S: Bir "merhamet edebiyatı"ndan söz edebilir miyiz? Şiirde, hikâyede, romanda merhamet yeterince yer almış mıdır?

C: Büyük romancı ve öykücülerin merhametten başka bir şey yazdığı vaki mi acaba? İster Doğu'dan olsun ister Batı'dan, bizde en derin iz bırakan hikâyeler, yüreğimizin zarını eze eze bizi iyileştiren merhamet öyküleridir sanırım. Çocuk kalbi, adaletsizliğe, şefkatsizliğe, hoyratlığa karşı daha hassastır, bu yüzden çocukluğumuz ve gençliğimizde okuduğumuz eserlerle gözyaşına boğularak ve onunla ruhumuzu yıkayarak bu dünyadan da temiz ruhların esintisinin geçmesini sağlarız.

S: Günümüz insanının geçmiş zamanlara göre daha merhametsiz olduğu yönünde bir yargı var sanki. Buna katılır mısınız? Yoksa insan, iyi ve kötü özellikleriyle her zamanki insan mı?

C: Merhamet, ötekinin acısını tahayyül edebilmektir. Bu ayık muhayyileyi, merhameti de yaşatacak, kalplerde bir çınar olmasını sağlayacak bir iklim gerekiyor. Modern kapitalizm, görünme, beğenilme arzusunu, tamahkârlığı ve sahip olma iştihasını kamçılıyor, insanların tutku ve heveslerini azdırıyor. Çok çalışırsak, yırtınır, rekabet eder ve başkalarının sırtına basıp onların ellerinden pay kaparsak hayatta başarıya ulaşacağımızı, arzularımıza erişeceğimizi salık veriyor. Bolluk çağında ruh açlıktan kıvranıyor. Maddeci yönelim insanı ıssızlaştırıyor. Ruh çoraklaşıyor. Maddeci değerler derinlerimizde saklı duran emniyetsizlik hissini uyandırıyor ve bizi ancak çok sahip olmakla mutlu olabileceğimiz yanılsamasına götürüyor. Hayatın bu dağdağasında, telaş içindeki insanlar durup bir başka insana yardım etmek konusunda da bir eğilim göstermiyor, çoğu zaman yardıma ihtiyaç duyan insanı fark edemiyorlar bile. İnsanlardan asla ümit kesilmez, tabii ki merhamet her daim canlıdır, kalbi diri tutan bir iksirdir, çünkü Rahman ve Rahim Allah, Hayy'dır. Merhametin kandilini yeniden ışıklandırmak için yeni bir yaşam tarzını, daha küçük ve incelikli olana, daha bilgece ve yavaşa gönüllü olarak yönelen bir kanaat ruhunu benimsemeliyiz. Bunu bilhassa güç, iktidar ve zenginlik sahiplerinin içselleştirmesi gerekiyor. Yoksul ve varsıl insanların hayatlarının kesişeceği, yaşam deneyimlerinin birbirine temas edeceği eğitim, yaşam, çalışma koşullarını düzenlemek, fırsat eşitliğini ve sosyal adaleti artırmayı, gelir eşitsizliği farkını asgari seviyeye indirmeyi sağlayacak tedbirleri kamu otoritelerinin hassasiyetle gözetmesi elzem. Dinlemeyi, başkasının ıstırabını dile dökmesini, hasbihalleşmeyi yeniden öğrenmeliyiz.

S: Herkes herkesten şikâyet etmekte. Şikâyet konularının önde gelenlerinden biri de merhametsizlik. Merhametsizlikten yakınanlar ne kadar merhametli acaba? Neden böyle oluyor sizce?

C: İnsana değer vermemek, sadece bir başkasına değer vermemekle mümeyyiz değil, kişinin kendisine

de insan olarak değer vermemesiyle ilgili. Şefkatsizlik, öz şefkat eksikliğinden de kaynaklanıyor ekseriyetle. Yalnızca başarıları, zenginliği, nüfuzu, sahip oldukları, sosyal statüsü, kariyeri, başarılı ve parlak bir evliliği varsa kendini insan olarak değerli görüyor, bunlara sahip olamadığında depresyon ve değersizlik duygusunun pençesine düşüyor insanlar. "Merhamet edin ki merhamet bulasınız!" düsturu, kendimize neyi layık buluyorsak başkasına da asgari onu reva görmemiz yönündeki temel bir ahlaki prensibin bir tezahürü bu nedenle. Tüm bunlardan maada, iyilik ve merhamet göstermek, bizatihi o anda kendi elimizle merhamet ve iyilik görmek manasına geliyor aslında; beynimizin ödül mekanizmaları iyilik yaptığımız anda sanki iyilik gören bizmişçesine bizi mutlu eden süreçleri harekete geçiriyor.

S: Merhametsizliğin, merhamet eksikliğinin sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Bu sebepler psikolojik mi, sosyolojik mi, ekonomik mi, siyasi midir?

C: Hepsinin etkisi oluyor. Çocukluğumuzdan itibaren insani ilişkilerin sıcaklığında ve yüzyüzeliğinde, yeterince şefkat ve ilgi göremediğimizde empati duygusunun gelişimi de sekteye uğruyor. İnsanlarda, bilhassa sistematik hor görülme, zulme uğramak, adalet duygusunun örselenmesi durumunda hınç, merhametsizlik, hoyratlık duyguları da güçlenebiliyor. Gelir dağılımının hakkaniyetsiz olduğu, çalışma ve rekabet şartlarının insanları yırtıcılaştırdığı, insanların çalkalanan metropollerde tek, yalnız ve dayanaksız kaldığı baş döndürücü bir yaşam, hikmetle, irfanla, sanat ve güzel olanla ve gökle bağını kesmiş bir yaşam, merhametsiz ve şefkatin çoraklaştığı bir yaşam da oluyor.

S: Günümüz insanı tabiattan kopuk bir hayat sürüyor. Hatta büyük kentlerde insanlardan bile kopuk bir hayat bu. Bu durumun insanın merhametsizliğiyle bir ilgisi, bir alakası var mıdır acaba?

C: Büyük kentlerde daima, insanlar bir çarpışma, bir mücadele halinde karşılaşıyorlar birbirleriyle neredeyse. Apartman dairelerinde başka bir hanenin patırtısı, toplu taşıma araçlarında mahrem alanınızın mecburi ihlali, işyerlerinde iş akışının aksamaz temposunda bir gecikme-çatışma durumu... eşitimiz ve rakibimiz insanlarla gönülden paylaşabileceğimiz bir şey kalmıyor elimizde, adaleti, mahremiyeti bile muhafaza etmekte zorlanıyor şehrin kalabalıkları çoğunlukla. Esirgeyebilecek, şefkat ve merhamet sunabilecek varlıklar hayatımızda yer almıyor. Belki yalnızca çocuklarımız. Ama onlara zaten bir bakım yükümlülüğümüz var. Oysa merhamet, bu yükümlülük alanının dışında beslenebilecek, istisnâî ve rızâî bir duygu. Sevgi gibi, içten ve özgür olarak verilebilir ancak. Küçük ve kırılgan varlıklar, hayvanlar ve bitkiler de bir gönül eğitiminden geçirmiyorsa bir yetişkini, elinde pek az imkân bulunuyor şefkati duyumsamak için. Sıkışmışlık duygusunun yarattığı sonsuz dikkat dağınıklığı da cabası. Açık gökleri göremiyoruz toplu konut blokları ve onların arasında sıkışmış basık beton yapılarda. Çalışma saatleri derin gökyüzünden koparıyor insanları ve zaten gece göğünde artık yıldızlar da görünmüyor. Mevsimlerin geçişini, solmayı ve yeniden dirilmeyi kitaplardan ve filmlerden görmesek hiç öğrenemeyeceğiz artık neredeyse. Hayatın mucizeleri, bir klişe ifade dilimizde şimdilerde. Hiçbir mucize bize uğramıyor. Esirgenme duygumuzu kaybediyoruz, rahmetin olmadığı bir dünyada merhamet de kendine nadiren bir avlu bulabiliyor.

S: Sizin merhamet konusunda da kitaplarınız var? Nasıl çıktı bunlar? Gerekli ilgiyi, alakayı gördü mü?

C: Bu kadar büyük bir şey kaybolduğunda, ardında hayatın ortasında büyük bir boşluk da bırakıyor. İnsan kalbi merhamete ayarlı bir pusula adeta, o kaybolduğunda istikametimizin de şirazeden çıkması işten değil. Bu eksikliği kendi yaşamımda ve danışanlarımın kişisel öykülerinde bilfiil gözlemleyebildiğim için, kanayan bir açık yara olduğu için bu konuda yazma ihtiyacı duydum. Pek çok eserimde ya bizzat bu konu odağında yazılar yazdım veya başka konulardan bahsetsem de hep bir noktada bu merhamet eksikliğiyle temas içinde bir sorunlar yumağından söz ettim. Merhamet ve onun eksikliği, sadece iyiliğin azalması, kötülüğün mevzi kazanmasıyla ilgili bir konu değil; insanlığın ruhsal ve bilişsel sağlığı, insanın tür olarak tekâmülüyle de sarmalanmış bir dolaşıklığı var. Tüm bu görünmez ama hissedilir aşınma, bu külli erozyon insanlar tarafından da adlandırılır hale geldi, son zamanlarda pek çok düşünür bu konu etrafında eserler veriyor, bu konuya ilginin çok yoğun olmasından meselenin ne kadar can alıcı ve can yakıcı olduğu anlaşılıyor.

S: Eklemek istediğiniz bir şey var mı son olarak?

C: Merhamet ve acıma aynı şey değil. Merhamette üstten bakış, bir lütufkâr eda yoktur. Merhamet eden, merhamet edilmiştir.

Verdiğiniz kıymetli bilgiler için çok teşekkür ederiz hocam. Hayırlı Ramazanlar dileriz.

Necip Fazıl: Sonu Olmayan Maraton

Kemal KAHRAMAN

Dr., Tarihçi-Yazar

Atletizmde çeşitli branşlarda yarışlar yapılır; koşu, yüzme, yüksek atlama, binicilik, okçuluk vesaire. Sporcular kendilerini bir alanda yetiştirip "müsabakalara" katılır, derece almaya çalışır. Bir de pentatlon diye bir kategori vardır ki bunda yarışmacılar yüzme, atıcılık, binicilik, eskrim ve 3000 metre kros yarışlarına katılır. Beş kategoride kendilerini yetiştirmek zorundadırlar. Her alandaki derecelerinin ortalaması başarıyı belirleyecektir. Bu herkesin yapabileceği bir iş değildir. Çok yönlü özelliklere, yeteneklere ihtiyaç vardır.

Necip Fazıl deyince aklıma bu spor dalının gelmesi bir rastlantı değildir. "Cumhuriyet Devri Türk Aydınında Çok Yönlülük" diye bir başlık atılsa, kaçınılmaz olarak ilk akla gelen isim Necip Fazıl olacaktır. Kendisi başta şiir olmak üzere edebiyatın hemen hemen tüm alanlarında eserler vermiştir. Ayrıca masa başında, fildişi kulede oturup yazmakla yetinmemiş, adeta yazdıklarını günlük hayatta bizzat temsil etmiştir. Bu yüzden ona şair, yazar, düşünür demek eksik kalıyor. Zamanında milletimizin ihtiyaç duyduğu hangi rol varsa onu gönüllü olarak üstlenmiştir. Sonuçlarına katlanmaktan asla çekinmeyen gözü pek bir aydın, bir vatandaş olmuştur.

Ne yazık ki onun yaşadığı devirde bugün normal ve sıradan gibi görünen sözler, yazılar, faaliyetler, derhal takibat altına alınıp suç kapsamına alınabiliyordu. Bugün raflarda serbestçe satılan nice kitap için o devirde çeşitli görüş ve ideolojilerdeki yazarlar, okurlar nice bedeller ödemiştir; Halikarnas Balıkçısı, Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Necip Fazıl, Serdengeçti, Said-i Nursi, Sezai Karakoç. Bedel ödemek sözünün Necip Fazıl kadar yakıştığı bir yazar, düşünür var mıdır bilemiyorum. Kendisi yazdıklarından daha fazlasını yaşayacak kadar hayatın tam ortasında yer almıştır.

Şüphesiz medeniyetimizin en krizli dönemlerinden birisine şahit olmuş, yüksek düzeyde katılım sağlamış, izleyici olmanın çok ötesinde gelişmelere adeta bizzat eliyle dokunmak, yönlendirmek istemiştir. Toplum mühendisliği yapanlar açısından bakarsak o günlerin yaygın deyimiyle "düzene" çomak sokmaya çalışan yaramaz bir çocuk gibidir. Başlangıçta "mistik şair" olarak tanınıp sempatiyle bakılan, şiirleri edebiyat dünyamızda olay çıkaran, ödüllere doymayan bir şair nasıl bu noktaya gelmiştir?

Erken kazandığı ününden, yeteneklerinden faydalanarak memleketin elit tabakasında yerini alıp "şehir kulüplerinde" konforlu bir hayat sürmeyi neden tercih etmemiştir? Dönemin ünlü yazarları, edebiyatçıları gibi tek parti kontenjanından dilediği bir şehirden milletvekili "seçilebilir", olmadı

bir "ecnebi başkentine" elçi tayin edilebilirdi. Necip Fazıl'ı iyi tanıyanlar bu gibi şeylerin ona göre olmadığını bilir.

Bağımsız ve bağlantısız bir tabiata sahipti. Güçlü benliği herhangi bir kapsama girmesini engelledi. Milletin inancının, dini geleneklerinin sürekli örselenmeye çalışıldığı bir devirde, o gurur gibi görünen vakarıyla yerli ve milli düşünceyi temsil etmeye çabaladı. İnandıklarından ödün vermemeyi, yalnız da olsa doğru bildiği yolda yürümeyi tercih etti.

Şiirleri sansasyon yaptığı gibi, yazdığı piyesler Devlet Tiyatrolarında oynatıldı. Döneminde, her kesimden ünlü yazarların yer aldığı dergiler yayımladı. Kimseye eyvallah demeyen adam bir gün bir gönül mimarının işaretiyle hakikatin önünde eğildi. Çizgisinde meydana gelen değişime paralel olarak edebiyat çevrelerinin ve resmiyetin ona karşı tavrı değişti. Mahrumiyet imtihanı başladı. Fakat bu onun dik duruşunu değiştirmedi, aksine takviye etti. Kendi deyimiyle "bütün dikeyleri yatay hale getirecek bir nida koparark mukaddes emaneti ne yaptınız diye" meydan yerine çıktı. Gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. Hikayeler, biyografiler, düşünce yazıları yayımladı.

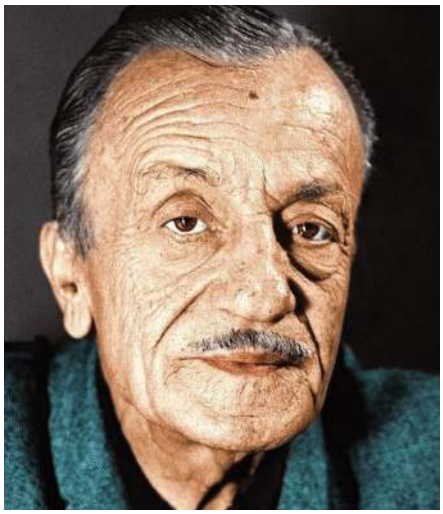
Büyük Doğu -düşüncesi- dergisi, devrinin hemen hemen bütün aydınlarına ev sahipliği yaptığı bir mektep fonksiyonu gördü. Anadolu coğrafyasında seri konferanslar verdi. Hece vezniyle yazdığı şiirler nesiller boyu ezberlendi. Mısraları sanki okunmak için değil zihinlere kazınmak için yazıyordu. Günümüzde nerede tarihi, milli bir konuşma yapılacak olsa Mehmet Akif'ten sonra akla gelen onun dizeleridir. Gönülden kopan bir şeyler söylemek isteyen diller, kendini Üstadın mısralarında bulur. Şairlerin Sultanı lakabı sadece ona layık görülmüştür.

Dostoyevski'nin "hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık" diye bir sözü vardır. Necip Fazıl yakın entelektüel tarihimizde öyle etkili bir yere sahiptir ki bugün yerli ve milli olarak bu ülkede şairler, yazarlar, aydınlar ne ortaya koyuyorsa onda kendisinin bir payı ve hakkı vardır diyebiliriz. Çilesini o çekmiştir. İlk harcı o koymuştur. Sonra ne yapıldıysa onun üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle "Üstad" lakabının ondan daha fazla yakıştığı bir isim yoktur. O yalnız şiirde değil; fikirde, sanatta ve hitabette üstaddır.

Siyasi bir parti üyesi olmamış fakat siyasetin tam ortasında yer almıştır. İlk cüretkâr adımları atarak yol açıcı özelliğini göstermiştir. Sınırları ilk zorlayan olmanın verdiği zahmetleri çekmek ona kalmıştır. Çile adını verdiği bu mücadele sürecinde dış dünyadaki kaos ortamını iç dünyasındaki sonsuz evrenin potasında eritmeye, şekil ve anlam vermeye çabalamıştır. Dışa açık bir insan olduğundan içinde yaşadığı büyük maceraları sürekli paylaşmaya çalışmış, bunun için dilin sınırlarını zorlamıştır.

Yazıları, şiirleri, konferanslarıyla döneminde gençlik başta olmak üzere ülkemizin her yerinde büyük bir etki alanı oluşturmuştur. Onun ırmağından beslenen nice şahsiyet daha sonra ülkenin kaderinde söz sahibi olmuştur. Olmaya da devam etmektedir. Siyaset, kültür, edebiyat dünyamızda nerede sadra şifa bir pırıltı varsa, Üstadın gayretlerinden kalan enerjinin günümüze bir yansımasıdır.

Pentatlon yarışları konumuzu anlatmak için kuşkusuz çok yetersiz kalıyor. Necip Fazıl söz konusuysa bunlara en azından bayrak yarışını da eklemek lazım. Üstadın bıraktığı bayrak, elden ele gönülden gönüle devrederek bugünlere uzanıyor. Sonu olmayan maraton devam ediyor.

Bedel ödemek sözünün Necip Fazıl kadar yakıştığı bir yazar, düşünür var mıdır bilemiyorum. Kendisi yazdıklarından daha fazlasını yaşayacak kadar hayatın tam ortasında yer almıştır.

Necip Fazıl Demişken

Hüseyin AKIN

Şair-Yazar

Necip Fazıl ismi ile ortaokul üçüncü sınıfta tanıştım. İmam Hatip öğrencisiydim. Kitap yazmış, eli kalem tutmuş herkes bana mübarek şahsiyet gibi gelirdi. Sadece kendi çevremdeki insanları yadırgardım. Çevrem dedimse sokağımı, mahallemi kastettiğimi anlayın. Öğretmenlerim Necip Fazıl ismini ne zaman ansa bu dünyaya sığmayan bir insan canlanırdı gözümde. Kısık gözleriyle sigara içen, dumanı yüzünün bir tarafını yalayıp geçen sakallı bir fotoğrafı vardı odamda. Bu fotoğrafa ne zaman baksam günahlarım hafifler ve moralim yerine gelirdi. Sigaranın neredeyse içki mesafesinde görüldüğü bir ortamda geçmişti öğrencilik yıllarım. Büyüklerimizin ismini her fırsatta anıp davamızın yılmaz bekçisi olarak gösterdikleri üstadın sigarayla bütünleşen bu fotoğrafı kafamı karıştırır, hemen bir koşu bakkala gidip Uzun Samsun alasım gelirdi.

Giyim kuşamı da mahallemizdeki ortalama insanlardan çok daha şıktı. Şıklığın alttan alta laf sokuşturmalara maruz kaldığı zamanlarda Necip Fazıl'ın bastonu, mendili, robdöşambırlı hali ve üzerine yakıştırmasını bildiği kıyafetleriyle yaşayan bir örnek olması müthiş şekilde ilgimi çekiyordu. Puccini, Verdi ve Çaykovski dinliyordu. Bizler ise o vakitler "ayağında kundura" safhasındaydık. "Üstad evinde at beslerdi arkadaşlar! Hatta 'at'a senfoni yazmıştır." Hocalarımızdan biri bu cümleyi kurduğunda ben ergenlik çağının merdivenlerini tırmanıyordum. İçimdeki çılgın at yelelerini nasıl da savurmuştu. Hoca konuşmasına devam etti: "Biliyor musunuz, üstadın bu kitabı Türkiye Jokey Kulübü tarafından 1958 yılında basılmıştır."

Değil ev, biz atı sokakta bile zor görüyorduk. Sekiz yaşında ata binmiş halde fotoğrafını görmüştüm üstadın. Hiçbir özdeşlik kuramamıştım kendimle. Sınıf arkadaşlarıma da gösterdim, onlar da bir özdeşlik kuramadılar. Değil at, bisikletle bile tanışmamıştık o yıllarda biz. Bir süre sonra Necip Fazıl şiirinde at izini aramaya koyuldum. "Çile" şiirinde tozu dumana katan bir at vardı sanki: "Yağız atlı süvari, koştur atını, koş¬tur! / Sonunda kabre çıkar bu yolun kıvrımları."

Yaya gelmiştik bu dünyaya, süvarinin ne olduğunu, at üzerindeki coşku ve heybetini gözümüzün önünde doğru düzgün canlandıramazdık elbette. Hele ilk gençlik ürünlerinden olan 1926 tarihli "Üç Atlı" şiiri vardı ki bu şiir kanımızı kaynatıp nefesimizi kesmeye yetip artıyordu: "Karşı yoldan üç atlı, / Bir kuş gibi kanatlı, /Geliyor köye doğru."

Üstad köy hayatı yaşamış mıdır bilinmez, ama bizlerin üstü başı o sıralar köy kokmaktadır hâlâ. Kentli, aristokrat ve Paris görmüş bir adam, üstelik şair sofrasına köy çocuklarını davet ediyor, onların kelimelerini kullanıyor, acılarını paylaşıyor. Sistemden onlarla beraber dayak yiyordu. Batıya yabancı değil, lakin "Büyük Doğu" diyor. Bizim gençliğimiz herkesi bir yerlere yerleştirmişti, ama Necip Fazıl Kısakürek'i bir yere yerleştirmeye tam muvaffak olamamıştı. Üstadın değişken siyasi çizgisi bu durumu daha bir zorlaştırmıştır.

Şimdi burada, bulunduğum yerden bakınca; Necip Fazıl benim için ergenlik yıllarımın çöle inen nuru, ilk gençlik yıllarımın "Kaldırımlar"ı ve gür seda ile yılmadan söylediğim "Sakarya Türküsü"dür. Adalet duygumu yenileyip yineleyen "Reis Bey"dir. Olgunluk yaşımın Necip Fazıl'ı ise "Bir Adam Yaratmak" ve "Aynadaki Yalan"ıdır. Para ile zorunlu ilişki kurmak zorunda kaldığım dönemlerimin ise "Para"sıdır. Eşref saatlerimin treni kaçıran değil, kovalayan adamıdır. Efkârlandığım zamanların yemek yediği lokantada yediği yemek ücretinden fazlasını bahşiş bırakan bonkör adamıdır.

Bütün zamanların penceresinden aynı dikkatle baktığımda ise Necip Fazıl Kısakürek hakikate teslim olmuş bir doğuş insanıdır. Onun izini süren bir diriliş eri, zerk ettiği kıyamet aşısıyla zamanımızın solgun yüzünü aydınlatmıştır. Hece şiirimize çağ atlatmış adamdır. Metafizik "ben"i ustaca şiirinde kullanmayı başaran büyük ve özgün bir şairdir. Velhasıl Türk şiirini agoraya açan üstad için cümlelerimizin varacağı nokta dört duvara sıkışmayacak denli özgür ve kanatlıdır. Ruhu şâd olsun!

Necip Fazıl'ın bastonu, mendili, robdöşambırlı hali ve üzerine yakıştırmasını bildiği kıyafetleriyle yaşayan bir örnek olması müthiş şekilde ilgimi çekiyordu.

Üstad

Haza Üstad'dı o.
Akif İnan

Muhammet Sani Adıgüzel

Doç. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Sezai Karakoç, Necip Fazıl hakkında yazdığı son yazıya, hatıralar istisna tutulursa, "Ve Necip Fazıl" başlığını koyar. Bu başlıktaki "ve" bağlacının Karakoç'un diğer yazılarını da akla getirdiği ve bu yazının daha önceki bütün yazıların bir devamı ve dolayısıyla onun bundan önceki Necip Fazıl yazılarının yeni bir yazıya dönüşümü gibi düşünülebilir. Böyle düşünülmesi hâlinde, Karakoç'un Necip Fazıl yazılarının başlıkları yan yana getirilmek suretiyle yeni bir başlık oluşturulabilir:

Sonsuzluk Kervanı, Elinizdeki Deniz, Büyük Doğu, Mehmed Âkif, Yahya Kemal ve Necip Fazıl, Bir Adam Yaratmak, Necip Fazıl'ın Şiiri I, Necip Fazıl'ın Şiiri II, Necip Fazıl'ın Şiiri III, Göklerin Çektiği Kartal, Som Mermer Gibi ve Necip Fazıl.

Bu uzun başlığı, toplam on bir yazıdan oluşan bu uzun başlığı kısaltmak, daha doğrusu bir kelimeye düşürmek gerekirse, bu bir kelime "Üstad" olurdu. Ve bu bir kelime yazıldı. Bu bir kelimeyi, Üstad'ı, Necip Fazıl'ı Sezai Karakoç yazdı. Ve Üstad Necip Fazıl yazıldı.

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç ilk olarak "Sonsuzluk Kervanı" yazısını yazdı.

Necip Fazıl'ın daha önce *Örümcek Ağı* (1925), *Kaldırımlar* (1928), *Ben ve Ötesi* (1932) adlarıyla yayımlanan şiir kitapları, 1955'te *Sonsuzluk Kervanı* ve 1962'de de *Çile* adlarıyla yayımlanır. Sezai Karakoç'un Necip Fazıl hakkında yazdığı ilk yazılar, ilk iki yazı, onun şiir kitaplarıyla, kendi döneminde basılan şiir kitaplarıyla, *Sonsuzluk Kervanı* (1955) ve Çile (1962) kitaplarıyla ilgilidir.

Karakoç'un Sonsuzluk Kervanı hakkında yazdığı yazı, 1955 yılında kendi çıkardığı Şiir Sanatı dergisinde Mehmed Yâsin adıyla yayımlanır. Karakoç, bu yazısında Sonsuzluk Kervanı yazarından, isminin önüne herhangi bir sıfat getirmeden, Necip Fazıl Kısakürek diye söz eder:

"Necip Fazıl Kısakürek'in bütün şiirlerini içinde toplayan "Sonsuzluk Kervanı" kitabı çıktı. Cumhuriyet sanat neslinin ilk, yaşayacak şiir değeri olarak kabul ettiğimiz Kısakürek denilebilir ki Batıya dönüş ve yönelişimizden sonra Batıdakiler çapında ilk orijinal estetik kuran sanat adamlarımızdandır."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç ikinci olarak "Elinizdeki Deniz" yazısını yazdı.

Necip Fazıl hakkında yazılan ikinci yazı da birinci yazı gibi yine onun şiir kitabıyla ilgilidir. "Sonsuzluk Kervanı" hakkında yazdığı yazıya kitabın adını başlık olarak koyan Karakoç, "Çile" hakkında yazıya "Elinizdeki Deniz" başlığını koyar. Karakoç, bu yazısına, "Bir şey koptu benden, şey, her şeyi tutan bir şey, / Benim adım Bay Necip, babamın ki Fazıl Bey." diyen Necip Fazıl'ın adıyla ama bu defa adının başına "Üstad" kelimesini getirerek başlar ve daha sonra onun için sadece "Üstad" kelimesini kullanır:

"Üstad Necip Fazıl Kısakürek'in bütün şiirlerini toplayan şiir kitabı (Çile) mükemmel bir baskıyla yayınlandı.

Üstadın şiirleri ve edebiyatımızdaki yeri için zamanında o kadar çok şey söylendi ki ve yazıldı ki buna ne eklenebilir?"

"Elinizdeki Deniz" yazısının bu ilk iki cümlesi gibi son iki cümlesine de yer verilebilir:

"Yoksa ben, Boğaz'ın karşısında, yanındakine Boğaz'ı anlatan bir turistin garip durumuna mı düşüyorum? Niçin konuşuyorum, kitap ki elinizde."

Bu cümleler, bu başlangıç ve bitiriş cümleleri, iyi bir kitap tanıtım yazısıyla karşı karşıya kalındığını gösterir niteliktedir.

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç üçüncü olarak "Büyük Doğu" yazısını yazdı.

Karakoç, "Doğsun BÜYÜK DOĞU, benden doğarak!" diyen Necip Fazıl, Büyük Doğu Marşı'nı yazan Necip Fazıl, Büyük Doğu dergisini çıkaran Necip Fazıl hakkında yazdığı "Büyük Doğu" başlıklı bu yazıda, Necip Fazıl'ın isminden önce "Üstad", isminden sonra "Bey" kelimesini kullanır:

"Büyük Doğu'nun bu yirmi beş yıllık çilesini de tek başına omuzlayan Üstad Necip Fazıl Bey olmuştur. Hapisler, akıl almaz baskılar, tehditler, ithamlar, anlayışsızlıklar, maddi sıkıntılar içinde yılmadan bu emaneti günümüze kadar alın akıyla getirmiştir. Bu uğurda çiğnemediği ikbal olmamış, uğramadığı çile kalmamıştır. Ama, Allah'ın lütfuyla bugün de, yine dimdik ve sapasağlam ayakta duran Büyük Doğu idealini gönüllere işlemek için her türlü fedakârlığı göze almaktan çekinmeden, yolunda, başlangıçtaki aşk ve şevkle çalışmaktan bir an bile geri durmamaktadır.

Ne mutlu kendini bir ideale adamış olanlara!"

Sezai Karakoç'un bu satırları, Necip Fazıl'ın "Zindandan Mehmed'e Mektup" şiiriyle, özellikle de bu şiirin son mısralarıyla birlikte okunabilir:

"Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!
Ölsek de sevinin, eve dönsek de!
Sanma bu tekerlek kalır tümsekte!
Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!
Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!"

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç dördüncü olarak "Mehmed Âkif, Yahya Kemal ve Necip Fazıl" yazısını yazdı.

Karakoç, söz konusu yazısında, yazının başlığından da anlaşılacağı üzere, üç ismi ön plana çıkarır. Ona göre bu çağdaş üç şair yeni Türk şiirinin kurulmasında temel fonu teşkil edecektir:

"Yeni Türk şiirinin kurulmasında bu çağdaş üç şairimiz temel fonu teşkil edecektir. Şiirin aktüel kaygusunu, sosyal görevini Âkif'ten aldığımız ilhamla, tarihe ve geleneğe dayanan yanını Yahya Kemal şiirinin örnek tutumunun dersiyle, hakikat ve varoluş, hayat ve ölüm, zaman ve ebedîlik temalarını gıda edinmiş ruhun yeryüzüne çektiği çizgiyi Necip Fazıl'ın şiirinden izleyerek yenileyebiliriz edebiyat yapımızda."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç beşinci olarak "Bir Adam Yaratmak" yazısını yazdı.

Karakoç, "Bir Adam Yaratmak" hakkında, "Necip Fazıl'ın dram dünyasının odak alanı sayılsa yeridir. Bütün piyesleri bir bakıma onda derlenip toparlanabilir veya o yayıla yayıla öbür dramlarına çıkabilir, açılabilir." şeklinde bir değerlendirmede bulunur.

Karakoç, Necip Fazıl'ın tiyatro eserleriyle ilgili olarak "Bir Adam Yaratmak" üzerinden yaptığı bu değerlendirmeyi, onun şiirleriyle ilgili olarak da "Çile" üzerinden yapmaktadır:

"Necip Fazıl'ın şiirinde, asıl özellik, gerçeği arama ve ona vararak üstün ruh erginliğine, ebedîlik tadına varma olunca, Senfoni (Çile) şiirinin tahlili bütün şiirinin anahtarı olabilecek demektir."

Bu satırların yazarı Sezai Karakoç için de benzer bir değerlendirme yapılabilir ve onun bütün eserlerinin bileşkesi olarak Ruhun Dirilişi adlı eser kabul edilebilir.

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç altıncı olarak "Necip Fazıl'ın Şiiri I" yazısını yazdı.

Karakoç "Tanzimat edebiyatının gidişi, sözde, Türk edebiyatını yenilemekteydi. Gerçekteyse, bu edebiyat, gidişini tam sürdürebilseydi bugün Türk edebiyatından eser kalmayacaktı" cümleleriyle başladığı bu en uzun Necip Fazıl yazısının sonuna doğru "Valéry, yarı yarıya bulduğu pagan soyutluğunun sükûnetinde âdeta kendi akropolünün tepesinden aşağıya bakarken, Rilke, kendi mistisizmine yine kendisine mahsus bir din örerek kendi melekleri ve insanları arasında yarı ağıtsı, yarı sanrılı bir dünyada yaşarken, Necip Fazıl, kellesini binlerce ayağın çiğneyebileceği büyük meydana atmış, fildişi kulesini yıkmıştır." cümlesine yer verir. Bu cümleler ve cümle Tanzimat Edebiyatı'nın nasıl okunması gerektiği sorusuna Necip Fazıl'ın şahsında verilen bir cevap olarak düşünülebilir.

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç yedinci olarak "Necip Fazıl'ın Şiiri II" yazısını yazdı.

Karakoç'un bu ikinci en uzun Necip Fazıl yazısı "Kaldırımlar" şiirinin tahlili gibidir. Ancak onun bütün şiirlerinin tahlilinde "Çile" şiiri anahtar işlevine sahiptir:

"Necip Fazıl'ın şiirinde, asıl özellik, gerçeği arama ve ona vararak üstün ruh erginliğine, ebedîlik tadına varma olunca, Senfoni (Çile) şiirinin tahlili bütün şiirinin anahtarı olabilecek demektir. Aslında buraya kadar anlattıklarımızı, dağınık dağınık bütün şiirlerinde bulduğumuzu tam bir poetik mimarî içinde Çile şiirinde toplanmış, özetlenmiş ve billurlaşmış olarak buluruz."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç sekizinci olarak "Necip Fazıl'ın Şiiri III" yazısını yazdı.

Karakoç'un sadece Necip Fazıl'ın

şiiriyle ilgili yazıları bir kitap olacak niteliktedir. Yaklaşık olarak Ebubekir Eroğlu'nun "Sezai Karakoç'un Şiiri" gibi bir kitap olması düşünülen böyle bir kitabın üçüncü en uzun yazısından bir cümle şöyledir:

"Merkez Necip Fazıl'ın şiiri olarak alınmadığı için Cumhuriyet sonrası şiirimizin gerçek yorumu yapılamamıştır."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç dokuzuncu olarak "Göklerin Çektiği Kartal" yazısını yazdı.

"Göklerin Çektiği Kartal" adından da anlaşacağı üzerine Necip Fazıl'ın vefatı üzerine yazılan bir yazıdır. Karakoç, Necip Fazıl'ın vefatından sonra üç yazı yazdı. Bunlar sırasıyla; 1) "Göklerin Çektiği Kartal" (26 Mayıs 1983), 2) "Som Mermer Gibi" (27 Mayıs 1983), 3) "Ve Necip Fazıl" (28 Mayıs 1983) başlıklı yazılardır.

Bilindiği gibi, Necip Fazıl, 25 Mayıs 1983'te vefat etti. Necip Fazıl vefat ettiğinde bu yazıların yazıldığı Diriliş gazetesi günlük olarak çıkıyordu. Gazete, 26 Mayıs 1983 günkü sayısında, bu vefat haberini şu başlıkla verdi: "Üstad Necip Fazıl, Bu Fani Âlemden Göçtü". Gazetenin, bir gün sonra ise, 27 Mayıs 1983 günkü sayısı ise, "Üstad Necip Fazıl, O'nu Seven Milletinin Elleri Üzerinde Manevi Ülkemiz Eyüp Sultan'a Uğurlandı." başlığıyla çıktı.

Karakoç, şairlerin bütün şiirlerini onların otobiyografisi olarak kabul etmek gerektiği fikrini savunur. Bu fikri Yunus Emre'nin "Cümle şair dost bahçesi bülbülü / Yunus Emre arada durraçlana" beytiyle telif etmek mümkündür. Yunus Emre'nin şiirlerini, Karakoç'un deyimiyle otobiyografisi, özellikle de poetikası, bu beyit üzerinden okunabilir ve denilebilir ki Yunus Emre, dost bahçesi bülbülü olan cümle şairler arasında turaç gibi öten bir bülbül, bir şairdir.

Bu bağlamda, Feridüddin Attar'ın Mantıku't-Tayr'ı ve bu arada onunla ilgili olarak yazılan biyografi türündeki "Simurgun Sesi" adlı eser hatırlanabilir. Yine aynı şekilde Karakoç'un otobiyografisi ağustos böceği ve Necip Fazıl'ınki ise kartal üzerinden okunabilir. Gerçi Üstün İnanç, bu okumayı kelebek üzerinden yapar: "Toz kanatlı bir kelebek: Necip Fazıl Kısakürek". Ancak bu okumaya mesnet teşkil eden dörtlükteki kelebeği göklerde süzülen bir kartal gibi düşünmek de mümkündür. Karakoç, "Kartal süzülüp gitti, sonsuz göklerde kayboldu." dediği Necip Fazıl için bir şey daha der: Süvari. Ona göre Necip Fazıl "en birinci süvari"dir. Onun ölümü, en önde koşan atın kapaklanması gibidir: "En önde koşan atın atı kapaklandı. Ve en birinci süvariyi toprak bağrına bastı."

Bu cümleler, "Göklerin Çektiği Kartal" yazısından alınan bu cümleler; Necip Fazıl'ın vefatı üzerine Sezai Karakoç ne söyledi sorusuna verilen yazılı bir cevaptır. Ama bu yazılı cevabın girişi, giriş paragrafı, bu sorunun cevabını, bir cümleyle, daha doğrusu ezcümle vermektedir:

"Altmış yıl durmadan dinlenmeden bin bir çile içinde, eserler vererek, mücadeleler yaparak milletinin varoluş savaşında yerini alan bir millet büyüğü, düşünce ve edebiyat hayatımızın dinmez ve sinmez kalemi, yerinden oynamaz üslubuyla kendini edebiyat tarihine hâkkeden kalem, Üstad Necip Fazıl, aramızdan sıyrılıp, adeta bir kuş gibi uçup gitti."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç onuncu olarak "Som Mermer Gibi" yazısını yazdı.

Karakoç, "Göklerin Çektiği Kartal" yazısını Necip Fazıl toprağa verilmeden önce, "Son Mermer Gibi" yazısını ise toprağa verildikten sonra yazdı. Bu yüzden olsa gerek, o artık sadece "Üstad" Necip Fazıl değil, aynı zamanda "merhum" Necip Fazıl, Merhum Üstad Necip Fazıl'dır:

"Dün, "her nefis ölümü tadacaktır" kesin Tanrı buyruğu uyarınca toprağa teslim etmek zorunda kaldığımız Merhum Üstad Necip Fazıl'ın en büyük özelliklerinden biri, bu düşüncelerin ışığında tespit edilebilir.

Üstad Necip Fazıl, eseri, sözleri, davranışları ve jestiyle bir bütün olarak düşünülmesi gerekli bir şahsiyetti. Bölünmez parçalanmaz bir bütün Necip Fazıl'ın şairliğini düşünürlüğünden, düşünürlüğünü gazeteciliğinden, gazeteciliğini yaşantısından ayırıp düşünemezdiniz. Bunların arasına bir mesafe koyamazdınız. Süreklice yaşıyordu, şiiri, düşünceyi din ve ahlâk, geçmiş ve gelecek düşüncesini. Necip Fazıl demek, öyle bir kumaş demek idi ki, onda bütün bu saydıklarımdan iplikler birbiriyle iç içe dokunmuşlar. En soyut bir düşünceden en somut bir eyleme geçiş mümkündü onun diyalektiğinde. Çünkü: Tümünü tek bir sentez halinde yaşıyordu. Işık gibi. Som mermer gibi.

Bir yaşantı ki, bir anda bir duyarlılık ağır bastığı için şiir oluyor, bir an duruluyor, zekâ patlamalarıyla düşünce alanı gibi açılıyor, bir noktada da eylem, davranış, ya da jest olarak gözüküyor.

Üstadın, toplumumuzda, zamanında ve yeterince anlaşılmamasında başka faktörlerin yanında bu özelliğinin de rol oynadığını sanıyorum."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç on birinci olarak "Ve Necip Fazıl" yazısını yazdı.

Karakoç bu yazısında onun en önemli yönüne dikkat çekti. Onun "Ver cüceye, onun olsun şairlik / Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta." mısralarının sırrını bu yazıdan öğreniyoruz. Yine aynı şekilde onun "Anladım işi sanat Allah'ı aramakmış / Marifet bu gerisi yalnız çelik çomakmış" mısralarını neden yazdığını da. Her ne kadar onun bu mısralarla dile getirdiği doğru yol hakkında, tam aksine, "1943'ten sonra din ve siyaset alanlarında tuttuğu ters yol, onu sanatını ve değerini harcamaya götürdü." hükmü verilse de "ters yol" gibi algılansa da o, gerçek hayatın ahiret hayatı olduğunu keşfetmişti. O, dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğunu anlamıştı. Bunu anlayan insan ne yapıyorsa onu yapmıştı Necip Fazıl. Onun en önemli yönü buydu. Bunu kim mi söylüyordu. Onun şair yönü hakkında, şiirleri hakkında en uzun hikâye-

yi yazmış olan Sezai Karakoç. Nasıl mı söylüyordu? "Ve Necip Fazıl" başlığı altında:

"1930'lardan sonra, şiirde, romanda ve felsefede mistik eğilimler baş göstermişti. Bunları Peyami Sefa'da, Necip Fazıl ve o günün şairlerinde görebiliriz. Unsurlar halinde doğu-batı sentezi cinsinden düşüncelere de rastlanabilir. Yahya Kemal'in sohbetinde de bu nevi düşünceler vardır. Ancak İslam idealini tüm bir tez olarak alıp savunan kimse yoktu. Halk, İslam'ı yaşıyordu kendi gücünce. Din alanı bilginleri vardı. Fakat, entelektüel planda artık gizli açık başka tezler savunuluyordu. İşte, Türkiye'de, entelektüellerin İslam'a dönüp bakmaları gerektiğini ilk haykıran ve tezini sistemleştirmeye çalışan ilk O oldu diyebiliriz. İslam'ı çağımız insanı için de, gelecek zaman insanı için de yaşanacak bir hayat tarzı olarak seçmemiz gerektiğini O söyledi. O, bunu bir bilim konusu gibi değil, canlı bir savaşım şeklinde sürdürdü. Yani, İslam onun için ekzistansiyel bir sorundu. Var olmak ve yok olmak sorunuydu. Hem kendisi, hem toplum için. Bu yüzden, hem kendi nefsiyle, hem karşı düşüncelerle savaştı. Bütün bunlar gözümüzün önünde oldu. Ve derken, bu ekzistansiyel kaygı topluma aşılandı.

Onu, evvelsi gün Fatih Camii'nden uğurlayan kitle, bu ürpertiyi hisseden kişilerdi.

Toplum entellicansiyasında İslam'a ekzistansiyel ilgi ve toplum ruhunda bir ürperti uyandırmıştı Üstad. Sonra bu yol açıldı. Donmuş taş terliyor artık."

Ve Sezai Karakoç yazdı. Karakoç hatıralarını yazdı. Henüz kitap olarak yayımlamayan bu hatıralardaki Necip Fazıl kısmı, ayrı bir yazı olarak kabul edilirse, Karakoç'un Necip Fazıl hakkında yazdığı yazıların sayısı on ikiye, bir başka deyişle bir düzineye ulaşır.

Karakoç'un "Günlük Yazılar IV: Gün Saati" adlı eserinde yer alan Necip Fazıl'ın vefatıyla ilgili yazdığı yazılar bir kenara bırakılırsa, onunla ilgili neredeyse hemen bütün yazıların "Edebiyat Yazıları II: Dişimizin Zarı" adlı eserindedir. Bu eserin, 135 sayfalık bu eserin, sayfa sayısının yarıya yakını Necip Fazıl ile yazılan yazılardan meydana gelir. Bunların dışında kalan iki yazısından biri, "Günlük Yazılar II: Sütun" adlı eserinde; diğeri Şiir Sanatı adlı dergidedir. Bir iki istisna dışında, eserlerinin tamamına yakını kitap olarak yayınlanmadan önce, gazete ve dergilerde yayımlanan yazılardan oluşan, Karakoç'un yazılış tarihi bakımından ilk olan Şiir Sanatı dergisinde yayımlanan yazıya kitaplarında yer vermediği görülmektedir. Henüz kitap olarak yayımlanmayan hatıralar da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ve Sezai Karakoç yazdı. Ve Mevlâna yazıldı. Ve Sezai Karakoç yazdı. Ve Yunus Emre yazıldı. Ve Sezai Karakoç Yazdı. Ve Mehmed Âkif yazıldı. Ve Sezai Karakoç yazdı. Ve Necip Fazıl yazıldı. Ama bu sonuncusu kitap hâline getirilmedi. Getirilmemesi bunun bir kitap olmadığı anlamına asla gelmez. Sezai Karakoç, Necip Fazıl'ı yazdı ve Necip Fazıl yazıldı. Hem de kitap hâline getirilmeden kitap hâline getirilen bir kitap oldu Üstad. Necip Fazıl gibi söylemek gerekirse, hem kemiyet hem de keyfiyet olarak Üstad kitabı yazdı Sezai Karakoç. Kendi yazmadım dese bile yazdı. Çünkü onun bir başka vesileyle söylediği yazı kendini yazar. Karakoç'un, Necip Fazıl'ın manevi evladı Sezai Karakoç'un, bu kitabına, onun vefatının ardından, günlük Diriliş gazetesinde çıkan, en son yazısından "Ve Necip Fazıl" yazısından hareketle, bu kendini yazan yazıya, yazılara, bunların meydana getirdiği kitaba, "Üstad" ismi verilebilir ve tıpkı onun "Samanyolunda Ziyafet" eserinde yaptığı gibi, bu başlığın altına "Oruç Yazıları" yazdığı gibi, Necip Fazıl kitabı için de "Üstad" başlığının altına, "Necip Fazıl Yazıları" yazılabilir.

Kaynaklar

Karakoç, S. (1999). Günlük Yazılar IV: Gün Saati. 2. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2007). Edebiyat Yazıları II: Dişimizin Zarı. 3. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2007). Günlük Yazılar II: Sütun. 5. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karataş, T. (198). Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Kısakürek, N. F. (2010). Çile. 70. Baskı, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Kocahasanoğlu, O. S. (1983). Türk Edebiyatında Necip Fazıl Kısakürek. İstanbul: Ağrı Yayınları.

Necatigil, B. (1960). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 1. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.

Ağaç ve Üstad

Özcan ÜNLÜ

Necip Fazıl Kısakürek'in milli ruhçu ve Anadolucu görüşü benimseyen *Ağaç* mecmuası, Üstad'ın dergicilik ve sanat hayatının da mukaddimesidir. *Ağaç*'a gelinceye kadar birçok dergi, edebiyatımıza farklı damarlar açmış, bu dergiler çevresinde çok önemli isimler ortaya çıkmıştır. Fakat adı geçen dergilerden çok farklı bir yerde duran *Ağaç* mecmuası, Doğu ve Batı dengesini iyi kurmuş, edebiyattan sanata, fikirden felsefeye çok ciddi yazılarla farklılığını ortaya koymuştur. Derginin kaptan köşkünde oturan Necip Fazıl Kısakürek, ilk sayıdan son sayıya kadar bütün gücüyle derginin hemen her sayısında farklı müstearlar ve konularla sonraki yıllarına da ışık tutacak ürünler yayınlamıştır.

Mecmuanın ilk sayısı, 14 Mart 1936 tarihinde çıktı. O güne kadar çeşitli dergilerde imzaları yer alan birçok isim, bu güçlü *Ağaç*'ın dalları altında bir araya geldi. Bu çok önemli idi çünkü farklı dergilerde imzaları çıkan ve yolları başka yerlerde kesişmeyen isimler de aynı çatı altında buluşmuştu.

Üstad, iki dönem halinde yayımladığı (14 Mart 1936, Ankara, 6.sayı-16 Mayıs 1936, İstanbul, 11.sayı) derginin çıkış amacını, ilk baş yazısında şu sözlerle dile getirmiştir:

"Adımızı Ağaç koyuyoruz. Düşünüyoruz ki güzel ve sonsuz tabiatta, büyüklüğü, olgunluğu, erginliği, bir kelimeyle perfeksiyonu ondan daha iyi gösterecek bir örnek bulunamaz. Ağaç, madde ve ruh gibi, her şeyin bir dış ve bir iç yüzünü toprak üstünde ve toprak altındaki gür ve dolaşık varlığıyla çizgi ve biçime sokmuş bir semboldür."

Uzun bir baş yazıdır. Ağaç metaforu ile dergiyi birbirine bağlamış, "vahdet" ve "sonsuzluk" orkestrasının eşsiz uyumuna kadar meseleyi götürmüştür.

On yedi sayılık küçük bir arşiv olan haftalık derginin ilk sayısında "Yağmur Duası" isimli şiiriyle Ahmet Kutsi Tecer, "Yolculuk, her zaman düşündüm onu; / İçimde bu azgın davet ne demek? / Oraya, nerdeyse güneşin sonu, / Uçmak, kayıp gitmek, kaçıp dönmemek." dizeleriyle başlayan "Yolculuk" isimli şiiriyle Necip Fazıl, "Sanat Dünyası" başlıklı yazısıyla Mustafa Şekip Tunç, "Benzeyişlerimiz" başlıklı seyahat notlarıyla Abdülhak Şinasi Hisar, François Mauriac'ın "Le Roman" başlıklı yazının tercümesiyle Burhan Toprak, "Şarlo ve Son Filmi" başlıklı yazıyla Fikret Adil Kemertan ve "Kafa Kağıdı" başlıklı hikayesiyle Sabahattin Ali yer almıştır.

Görüldüğü gibi farklı fikirlerden birçok yazarın oluşturduğu zengin bir kadro Ağaç'ta toplanmıştır.

Dergide N.F.K. (Necip Fazıl Kısakürek), C.S.T. (Cahit Sıtkı Tarancı), S.A. (Samet Ağaoğlu), F.A. (Fikret Adil), Ş.H.S. (Şerif Hulusi Sayman), Z.F.F. (Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu) kısaltmaları ile de yazılar neşredilmiştir.

İlk kapağında bir ağaç kökü figürünün kullanıldığı "sanat-fikir-aksiyon" dergisi Ağaç'ın dış kapağında ise "Alfabe Sırası ile Yazıcılar"ın listesi yer almaktadır.

Adı bu listede yer almasına rağmen Peyami Safa, Muhsin Ertuğrul, Hilmi Ziya Ülken, Nasuhi Baydar, Hasan Ali Yücel, Nahit Sırrı Örik, Kenan Hulusi Koray, Mehmet Karasan, Sabri Esat Siyavuşgil, Mazhar Şevket İpşiroğlu, Zeki Faik İzer ve Mustafa Nihat Özön'ün hiçbir yazı veya şiiri yayınlanmamıştır.

İlk altı sayının kapağında yayın yeri olarak Ankara gösterilirken, sonraki sayılarda İstanbul ifadesi logonun yanında yer almıştır. Yine ilk altı sayıdaki kapak kompozisyonu aynı kalmış, derginin adı ve sloganı yine aynı şekilde verilmiştir. İstanbul'a taşındıktan sonra ilk sayının (7. sayı) kapağını ünlü ressam Turgut Zaim'in "şimşir üzerine hak" tablosu süslemiştir. Sonraki sayıların kapağını ise sırasıyla Christian Rohlfs'in "Azap", Georg Schrimpf'in "Anne ve Çocuğu", Arif Dino'nun "Yerli Güller", Georg Schrimpf'in "Ressam", Arif Dino'nun "Keman Başı", Boston Sanat Müzesi'nde yer alan "Omiros", Croisy'nin "Yuva" ve Carla Maratti'nin "Uyku" isimli tabloları süslemiştir.

Sanat ağırlıklı *Ağaç* dergisinde, başta edebiyat olmak üzere hemen her sanat dalına yer verilmiştir. Bunlar arasında resim, tiyatro, sinema, heykel, müzik gibi sanat dallarıyla ilgili yazılar yayınlanmıştır. Devrin ünlü ressamları Abidin ve Arif Dino, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi sanatçılar *Ağaç*'ın çeşitli sayılarına çizdikleri resimlerle katkıda bulunmuşlardır.

Şiir, önemli bir yer tutar. Cumhuriyet döneminin en önemli şairlerinin yolu *Ağaç*'tan geçmiştir. Başta Necip Fazıl olmak üzere Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhip Dranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar… Tanpınar'ın hikâyelerinin de yer aldığı dergiye Sabahattin Ali, Samet Ağaoğlu ve Sait Faik Abasıyanık da hikâyeleri ile katkı sağlamıştır.

Asaf Halet Çelebi'nin Mevlana'dan tercüme ettiği rubaileri, Fransız yazar François Mauriac'dan Burhan Toprak'ın tercüme ettiği "Le Roman" başlıklı yazı, Salih Zeki Akay'ın sekiz sayı devam eden "Klasizma ve Klasikler" başlıklı yazıları da önemli çalışmalar arasında yer almıştır.

Dergide fikir yazıları da önemli yer tutar. Daha ziyade dönemin kültür hayatındaki "buhranları" ve problemleri anlatan eleştiri ve tahliller geniş yer bulur. Ayrıca "aktüel" başlığı altında dünyada ve Türkiye'de yaşanan siyasi ve sosyal olaylar güncel bir üslupla sunulmuştur.

Derginin son sayısında (17. sayı) gelecek sayılarda yayınlanacağı ilan edilen ürünler vardır. Yarım kalan yazılar arasında Tanpınar'ın "Geçmiş Zaman Elbiseleri" başlıklı hikâyesi, Cevdet Kudret Solok'un "Yaşayan Ölüler" adlı tefrika tiyatro eseri de yer almaktadır. Fakat dergi sürpriz bir şekilde yayınına son vermiştir. Ağaç'ın neden kapandığına dair ne Necip Fazıl'ın ne de çevresindekilerin hiçbir açıklaması olmamıştır.

Derginin büyük yükünü, aynı zamanda sahibi olarak da görünen Necip Fazıl Kısakürek üstlenmiştir. Umum Neşriyat Müdürü Halil Vedat Fıratlı ile müdür olarak Fethi Kardeş künyede kendilerine yer bulmuştur.

Üstad, derginin her sayısında birden fazla çalışma ile okuyucu karşısına çıkmıştır. Şiirlerinde, makale ve denemelerinde Necip Fazıl Kısakürek adını kullanırken bazı yazılarında ise "N.F.K." kısaltmasını tercih etmiştir. Ayrıca (*) işaretiyle yayımlanan imzasız yazıların da Üstad'a ait olduğu anlaşılmaktadır.

Ağaç mecmuası, tefrikaları yarım kalarak yayın dünyasından çekilmiştir ancak 1940'lı yıllardan itibaren çıkan edebiyat ve fikir dergilerine de ilham kaynağı olmuştur.

Prof. Dr. Şaban Sağlık, Ağaç mecmuasını dönemin dergileri ile kıyasladıktan sonra şu tespitte bulunmuştur:

"Necip Fazıl'ın Bâb-ı Âli'deki varlığını hissettiren önemli çalışmalarından biri de dergiciliğidir. Bizzat kendi gayreti ve imkanlarıyla yayımladığı *Ağaç* dergisi, ünlü şairin çıkardığı ilk dergidir. Yaklaşık yarım senelik ömrü olan Ağaç, Türk sanat ve edebiyatında henüz çıktığı yıllarda bile unutulmazlar arasına girmiştir. Devrin en güçlü şair ve yazarlarına sayfalarını açan Ağaç dergisi, bir edebiyat dergisi olarak 'örnek' teşkil etmiş, daha sonra çıkan pek çok edebiyat ve sanat dergisine model olmuştur. 1936'dan sonraki yılların sanat, kültür ve edebiyat dünyasında son derece önemli bir yeri olan ve milli-manevi değerler adına gerçek bir kıpırdanma manası taşıyan dergiyi daha sonraki yıllarda ortaya çıkan ve birer nesil yetiştiren Hareket (1939), Büyük Doğu (1943), Türk Düşüncesi (1953), Diriliş (1960), Edebiyat (1969), Türk Edebiyatı (1972) ve Mavera (1976) gibi yayın organlarının çekirdeği şeklinde değerlendirmek yanlış olmaz."

Ağaç'ın 21 Mart 1936 tarihli ikinci sayısında çıkan Necip Fazıl Kısakürek imzalı "Allahsız Dünya" yazısı, yayınlanışının üzerinden seksen altı yıl geçmiş olmasına rağmen bugüne de ayna tutuyor:

"(…) Artık anlıyoruz. Allah dünyamızdan çekilmiştir. Bu Allah ilmihal kitaplarındaki Allah değildir. Bu Allah basit ve tabiin üstünde bir alem sezen bir (fevkalade), bir (merveilleux) telakkisidir. Bu Allah kaz kümeslerine sığmıyan üstün ruhun istikbale ve maveraya iştiyakidir (…) Allah dünyamızdan çekildi. Bu çekiliş, bir insandan cesaretin çekilişi, bir çehreden muhabbetin uçuşu, bir bahçeden baharın gidişi gibi kaba madde üzerinde takibi mümkün bir iş değil. Ve işte sıkılıyoruz, sıkılıyoruz. Günün en ince çizgisidir bu. Rahatsızız. Mahduda sığmıyoruz, hudutsuzu dolduramıyoruz. Bu hal, bu vasfı ihmal edilen ruhun göze görünmez bir planda, kainat kadar büyük şahsiyetini teklif edişinden geliyor. Perişan ruhumuzu düzene sokacak iman! Davamız seninle!"

Ağaç, Cumhuriyet sonrası edebiyat tarihimizde ömrü itibariyle kısa yaşamış ama etkileri bugüne kadar uzanmış kurucu bir dergidir. Bugün örneklerine çok az rastlanır bir kaynak aynı zamanda.

Bir Geçiş Dönemi Aydını Olarak Necip Fazıl

Vahdettin IŞIK
Dr., İbn Haldun Üni.

Türkiye'nin ulus-devlet dönemi birçok alanda olduğu gibi entelektüel ve toplumsal önderlik profilinde de ciddi bir değişime yol açtı. Nitekim 1850'li yıllara kadar toplumda bilginin üretim merkezi, büyük ölçüde medreseydi. Medreseden yetişen alim de gerek toplumsal ilişkilerde bir müracaat mercii gerekse de siyasi sistemde bir özne idi. Devletin kendini yeniden yapılandırma ihtiyacının sonrasında açtığı mekteplerde yetişen yahut Avrupa'da okuttuğu kişiler ise hem birer bürokrat yani devlet adamı oldular hem de her alanda söz söyleme mevkiine geldiler. O tarihlerden itibaren, toplumsal önderlik de gitgide ulemanın ve beslenme kaynakları olan fıkhın irtifa kaybı ile sonuçlandı. Ulemanın irtifa kaybı ile açılan boşluğu ise aydın ve yeni bilgi sistemleri doldurdu. Bu süreç, Cumhuriyetin ilanı sonrasında yapılan devrimlerle zirveye ulaştı. Bu yüzden, 1924 sonrası yıllar bürokratların ve aydının altın çağıdır. Çünkü; kendini medeniyet değiştirmenin öznesi olarak gören kadrolar iktidarı ele geçirmiş oldu. Dolayısıyla tarihi İslam tecrübesinin hasılası olan kurumlar ve yanında bu kurumların yetiştirdiği özneler de kamusal alanın dışına itilerek çeşitli yöntemlerle ya doğrudan tasfiye edildiler yahut da pasifleştirildiler. Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak da İslam her seviyede bir sorun odağı haline getirilmiş oldu.

Bu aşamada aydına yüklenen ve aydının üstlendiği rol önemlidir. Mademki tarihi tecrübe bir devr-i sabıktı, o halde hem bir hafıza zinciri olarak İslam geleneğinin tasfiye edilmesinin hem de onun yerine ikame edilecek söylemin ve kurumların inşa edilmesi gerekiyordu. İşte, aydın tam da bu misyonu üstelendi ve yeni iktidarın beklentilerinin kamuya taşınmasında aracı oldu.

Elinizdeki yazının konusu olan Necip Fazıl da bu sürecin şekillendiği bir vasatta doğdu. Tarihi-toplumsal vasatın, hemen herkes gibi onun da kişiliği ve düşünceleri üzerinde derin etkisi olduğundan kuşku yok. Bu sebeple, yazıya bu vasata vurgu yaparak başlamış oldum. Hatırlanacağı gibi onun doğduğu 1904 yılında, Osmanlı devleti zor zamanlar yaşamaktadır

fakat varlığını sürdürmektedir. Yani Necip Fazıl, bir Osmanlı olarak doğmuştur. Ne var ki, Avrupalı devletlerin işgaller ve içerideki süreçlere müdahaleler yoluyla iyice bozduğu muvazenemiz içerde de bürokrat-aydın tabakanın öncülüğünde yaşanan gelişmelerle geri döndürülemez bir mecraya akıyordu. 1908 Meşrutiyet devrimi, Necip Fazıl'ın çocukluk yıllarında oldu. Trablusgarp'ta, Balkanlar'da ve nihai olarak I. Cihan Harbi'nde yaşanan travmaların tamamı onun çocukluk ve ilk gençlik yıllarına rastladı. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte geri döndürülemez değişimlere gençlik yıllarında tanık oldu. Çağdaşı olan pek çok kişi gibi o da bu değişmelere eşlik eden bir eğitimden geçti. Memleketi gibi Necip Fazıl da istikrarsız bir hayat yaşıyordu. Mahalle mektebinden başlayarak çeşitli okullara devam etti. Fransız Papaz ve Kumkapı'daki Amerikan kolejinin ardından Serasker Rıza Paşa yalısındaki Rehber-i İttihad mektebine verildi. Yatılı olan bu mektepte de fazla kalamayınca, bir süre için Büyük Reşit Paşa Numûne mektebine ve seferberlik sebebiyle gidilen Gebze'nin Aydınlı köyünde, köyün ilk mektebine yazıldı. İlk mektebi, Heybeliada Numûne Mektebi'nde bitirdi. Bahriye Mektebi'ne gireceği 1916 senesi onun hayatında derin izler bırakacaktı. "Ne oldumsa bu mektepte oldum" dediği ve şahsiyetinin ana dokusunun örgüleştiği Mekteb-i Fünûn-u Bahriye-i Şahâne'ye imtihanla ve en titiz muayenelerden sonra girdi. Bahriye Mektebi, ona mecrasını bulmada bir zemin oldu. 1920 yılında buradan mezun olduktan sonra, o günkü adıyla İstanbul Darülfünûnu Edebiyat Medresesi, Felsefe Şubesi'ne girdi (1921). İlk şiirlerini Yeni Mecmua'da yayınladı. (1922). Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra, 20 yaşında, Maarif Vekaleti'nin Avrupa'ya tahsile gönderilecek ilk talebe grubu ile Paris'e gönderildi. Sorbon Üniversitesi, Felsefe bölümüne girdi. (1924). Paris'te yaşadığı bohem hayatı içindeki boşluğu doldurmaya yetmeyince eğitimini tamamlayamadan geri döndü. Farklı kurumlarda memurluk yaptı.

"O ve Ben" adlı otobiyografik eserinde, hayatının 1934 yılına kadarki muhasebesi şöyledir:

"O güne kadar muhasebem, her unsuriyle hassasiyetimi gıcıklayan koca bir konak, her ferdinin nereden gelip nereye gittiğini bilmediği uğultulu bir cereyan içinde, her ân iniltilerle açılıp örülen mırıltılı kapılar arasında ve bütün bir ses, renk ve şekil cümbüşü ortasında, beş hassemin sınırı tırmalayıcı ve ilerisini araştırıcı derin bir (melankoli) duygusundan ibaret... Bana çocukluğumdan kalan ve ilerdeki basamaklarda gittikçe kıvamlanan bu hassasiyet, sonunda, Büyük Velî'nin eşiğine yüz süreceğim âna kadar -otuzuna yaklaşıncaya denk- mücerret, müphem, formülleşmemiş ve sisteme girmemiş, hayat üstü bir hayat, ideal hayat hasretinin, kulaklarıma devamlı fısıltısını akıttı.

On iki yaşımdan yirmi küsur, hatta otuz yaşıma kadar süren, güya kendime gelme, billûrlaşma ve şahsiyetlenme çığırımda, şu veya bu bahanenin çarkına tutulmuş, döner, döner ve kendimi hep günübirlik bahanelerin hasis kadrosunda belirtmeye çabalarken, bu fısıltıya; seslerin, renklerin, şekillerin ve mesafelerin ötesindeki hakikatten çakıntılar bırakıp geçen bu fısıltıyı hiç kaybetmedim. Madde içi hayatta parende üstüne parende atarken, madde ötesi hayatın,

1960'lı yıllardan itibaren derginin muhalefet ekseni, dönemin dış tehdit algısına uygun bir şekilde komünizme karşı şekillenmiş ve anti-komünist propagandalara ağırlık verilmiş görünmektedir.

Diriliş dergisinin 28 Mayıs 1983 tarihli nüshasında Karakoç, Necip Fazıl'ın vefatından iki gün sonra bir yazı kaleme alarak, onu İslam'ı çağımız insanı ve gelecek zaman insanı için yaşanacak bir hayat tarzı olarak seçmemiz gerektiğini gündemleştiren bir şahsiyet olarak tanımlar.

ruhumda daima ihtarcısına, gözü uyku tutmaz nöbetçisine rastlıyor ve arada bir bu nöbetçinin selâmını alıp yine beni sürükleyen çarklara takılıyor, ona: -Haydi, beni nereye götüreceksen götür, kime teslim edeceksen et! Diyemiyordum. Otuz yaşıma kadar da muhasebem budur... Hayatım, başından beri muazzam bir şeyi bulmanın cereyanı içinde akıyordu. Şu veya bu miskin vesilenin hassasiyeti içinde birini arıyordum. Birini..."

Ve nihayet aradığını buldu. Seyid Abdulhakim Arvasi'ye bağlandı. Sonraki yıllarda memuriyetten ayrıldı ve çok sayıda eser kaleme aldı. 17 Eylül 1943'te yayımlamaya başladığı *Büyük Doğu* mecmuası 5 Haziran 1978'e kadar aralıklarla yayın hayatına devam etti. Dergi otuz beş yıllık süre içerisinde toplam 16 devre ve 512 sayı olarak yayımlandı. *Büyük Doğu,* Tek Parti iktidarı ve Demokrat Parti iktidarı dönemlerinde muhafazakâr ve milli muhalefetin sesi oldu. Necip Fazıl, *Büyük Doğu* dergisinin çıkış sebebini; ülkedeki düşünce ve ideoloji bakımından eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak olarak görür. Büyük Doğu, aynı zamanda Necip Fazıl'ın kurduğu "Büyük Doğu Hareketi" düşünce sisteminin de adıdır.

Dergideki yazılar politikadan sanata, ekonomiden felsefeye, dinden tarihe kadar çeşitli konu başlıklarından meydana gelmektedir; fakat uzun yayım dönemi boyunca Kısakürek'in değişen politik çizgisine ve dönem şartlarına göre mecmuaların konu ağırlıkları dini, siyasi, edebi vb. olmak üzere farklılık göstermiştir. 1960'lı yıllardan itibaren derginin muhalefet ekseni, dönemin dış tehdit algısına uygun bir şekilde komünizme karşı şekillenmiş ve anti-komünist propagandalara ağırlık verilmiş görünmektedir.

Necip Fazıl, dergideki **"İdeolocya Örgüsü"** köşesinde açıkladığı düşünce sistemiyle yeni bir tarih muhasebesi yapar. Bu muhasebeden hareketle bir devlet anlayışı, estetik bakış ve fikrî duruş ortaya koymaya çalışır. Bugünden bakıldığında, dönemin otoriter ve merkeziyetçi devlet anlayışları ile büyük benzerlikleri olan bu manifestonun asıl önemi; öngördüğü devlet şeklinde değil, bu devleti şekillendirmede İslam'ı eksene almasında görülmelidir. Elbette Necip Fazıl'ın İslam telakkisini enine boyuna tartışarak ciddi bir sorgulamadan geçirmemiz gerektiğinin farkında olarak bunu söylüyorum. Dikkat çekmek istediğim şey, İslam'ın neredeyse tümüyle kamusal alanın dışına itildiği bir zaman diliminde, onun, idealize ettiği devlet şeklini İslam'a referansla gündemleştirmesidir. Nitekim, Necip Fazıl'ın kamusal alanı şekillendirmede İslam'ı hayata müdahaleye çağıran sesine merhum Sezai Karakoç da başka bir açıdan dikkat çekmektedir. Diriliş dergisinin 28 Mayıs 1983 tarihli nüshasında Karakoç, Necip Fazıl'ın vefatından iki gün sonra bir yazı kaleme alarak, onu İslam'ı çağımız insanı ve gelecek zaman insanı için yaşanacak bir hayat tarzı olarak seçmemiz gerektiğini gündemleştiren bir şahsiyet olarak tanımlar. Karakoç'un yazının devamında söyledikleri, Necip Fazıl'ın Türkiye'nin düşünce dünyasında işgal ettiği yerin önemini göstermesi bakımından önemlidir. Şöyle diyor Karakoç:

"Bir düşünürdü Üstad. Önemli bir piyes yazarıydı. Polemik yanı, tartışma kalemi ve cesareti ünlüydü. Nice tabu konulara el atmıştı. Fakat asıl özelliği bunların ötesin-

de. Çünkü şair olarak, piyes yazarı olarak geçmişte ya da çağda, bizde ya da dışarıda emsali bulunabilir. Ama, öyle bir özelliği var ki, bu, geldiği çağ gereği, yalnız ona mahsus olan bir özellik. Misyonu da bu noktada gizli Üstadın.

O özellik, o misyon neydi?

Bu misyon, ülkemizde, entelektüel planda, sadece bilim alanında değil, yaşama planında "İslam"ın gündeme getirilmesidir.

…

1930'lardan sonra, şiirde, romanda ve felsefede mistik eğilimler baş göstermişti. Bunları Peyami Sefa'da, Necip Fazıl ve o günün şairlerinde görebiliriz. Unsurlar halinde doğu-batı sentezi cinsinden düşüncelere de rastlanabilir. Yahya Kemal'in sohbetinde de bu nevi düşünceler vardır. Ancak İslam idealini tüm bir tez olarak alıp savunan kimse yoktu. Halk, İslam'ı yaşıyordu kendi gücünce. Din alanı bilginleri vardı. Fakat, entelektüel planda artık gizli açık başka tezler savunuluyordu. İşte, Türkiye'de, entelektüellerin İslam'a dönüp bakmaları gerektiğini ilk haykıran ve tezini sistemleştirmeye çalışan ilk O oldu diyebiliriz.

İslam'ı çağımız insanı için de gelecek zaman insanı için de yaşanacak bir hayat tarzı olarak seçmemiz gerektiğini O söyledi. O, bunu bir bilim konusu gibi değil, canlı bir savaşım şeklinde sürdürdü. Yani, İslam onun için ekzistansiyel bir sorundu. Var olmak ve yok olmak sorunuydu. Hem kendisi hem toplum için. Bu yüzden hem kendi nefsiyle hem karşı düşüncelerle savaştı. Bütün bunlar gözümüzün önünde oldu. Ve derken, bu ekzistansiyel kaygı topluma aşılandı."

Kuşkusuz Karakoç'un vurguladığı bu kamusal alanda, İslam'ı doğrudan gündeme taşımak, Türkiye'de yaşanan geçiş sürecinde de önemli bir kırılmayı işaret etmektedir. Necip Fazıl'ın "Surda bir gedik açtık; mukaddes mi mukaddes! / Ey kahbe rüzgâr, artık ne yandan esersen es!.." diye dile getirdiği şeyi, Karakoç'un vurguladığı bu kırılma olarak okuyabiliriz. Kanaatimce Necip Fazıl'ı Türkiye İslamcılığı için önemli kılan da bu rolüdür.

Kuşkusuz Karakoç'un vurguladığı bu kamusal alanda, İslam'ı doğrudan gündeme taşımak, Türkiye'de yaşanan geçiş sürecinde de önemli bir kırılmayı işaret etmektedir.

Günlük Defteri

Seyfettin ÜNLÜ

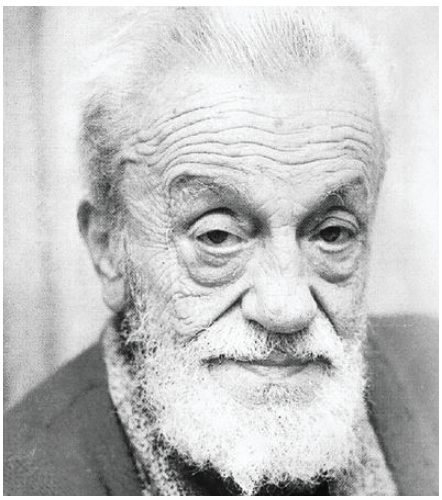
Üstadımızın hatırasına için Ümraniye'de güzel bir sergi açıldı. Aile hatırası notlar, şiir çalışmalarının eskizleri ve fotoğraflar yer alıyor. Ayrıca çalışma masası, hapishane yıllarının tanığı olan mendili, bastonu, kıyafetleri, klasik müzik sevgisini gösteren Çaykovski, Puccini ve Verdi plakları…

Sesi biraz babasının ses tonunu andıran oğlu Osman Kısakürek ile selamlaştım. Osman Kısakürek, sergideki eşyalara baktığında çocukluk yıllarının aklına geldiğini belirterek şöyle dedi: "O kadar çok şey var ki burada. Bakarken tüylerim diken diken. Hani derler ya 'Gözlerim doldu, ağzım kilitlendi'. Öyle bir halde oluyorsun. Mesela şurada iki radyomuz var. O radyo benden büyük. Onun altındaki radyo Mehmet abimden büyük. O kadar bir tarih yatıyor burada. Şunlar babamın ayakkabıları. Bize ne hatırlatıyor? Allah bize unutturmamayı nasip etsin. Hep içinde yaşıyoruz yani babam ile".

Büyük Doğu yayınlarının bu günlere gelmesinde Mehmet Kısakürek ile Osman Kısakürek büyük çaba gösterdiler. Allah bütün aileden razı olsun.

26.5.2019

Yine o sergide Osman Kısakürek ile AA muhabiri detaylı röportaj yapmıştı. Arkadaşımız olan muhabirden rica edip bir kopya alabilmiştim. Şimdi hatırıma geldi. O gün aldığım kopyadan yazıya döktüklerimin bazı kısımlarını kayıt etmeden geçmek istemedim:

"Annem, babama asla 'Necip' ya da 'sen' diye hitap etmedi, bizi de o terbiyeyle yetiştirdi… Babam müthiş bir karakter abidesiydi, evde kendisinin ne istediğini bildiğiniz zaman ortam çok kolay ve neşeli hale gelirdi. Sabahleyin yazıhaneye ben erkenden gelirdim. Çayı, sobası, temizliği yapılmış olurdu. Çocuktum ne kadar temiz yapabilirdim ki? O ise çok temizdi. Bir gün benden sonra geldi. 'Çay hazır mı' dedi. 'Hazır' dedim. 'Aferin' deyip sandalyeyi istedi. 'Tut elimden' dedi, tuttum. Sandalyenin üzerine çıktı. Gaz sobalarını bilirsiniz, eskiden vardı. Borunun üstüne elini uzattı. Şöyle bir sildi, baktı. 'Aferin. İşte temizlik dediğin böyle olur.' dedi."

"Yani temizlikten ortalığın tertibine, düzenine, intizamdan disipline, her konuda titizdi. Sabah her şey o gelmeden hazır olacak. Yapılacak işlerinin de bir listesi olurdu. Mesela, (bir) matbaaya gidilecek. (İki) baskı takip edilecek. (Üç) gazeteye yazı gidecek. Dört, beş, altı, yedi, sekiz dokuz. Mad-

deler bitince, onuncu madde ise: "İş düşünülecek". 'Yeni yapılacak işi düşüneceksiniz. Benim söylememe gerek yok.' derdi. Onuncu madde her zaman böyle idi. Yani boş vaktiniz hiç yok. Zaten biz alışmıştık. Yani yaşantımızda boş vaktimiz yok hep, Allah'a şükür. O gayede, o azimle bu günlere geldik. Vefatından birkaç ay önce bize şeyhi Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri'ni rüyasında gördüğünü söylemiş ve bu rüyayı 'Demek ki şeyhim artık beni çağırıyor' diye yorumlamıştı."

"O zamanlarda (anneme) 'Neslihaaan!' derdi. Yoksa kızdığı zaman hiddetlenmezdi. Görmezdik ki biz. Belki kızardı ama bizim yanımızda hiç olmamıştır. Bilmiyorum, Mehmed ağabeyim daha iyi hatırlar o çocukluk devirlerini. Hiç öyle sert münakaşaların olduğu veya yeni tabirle karı-koca kavgalarının olduğu bir ortamda büyümedik. Öyle şeyler görmedik."

İşte bunlar içerden bir bakışın ne kadar sıcak anlatımları.

27.5.2019

Üstadın, ilk kitabın ismine "Örümcek Ağı" değil de "Kaldırımlar" demesini, böyle nitelemesini elbette kimileri hiç anlayamaz. Oysa Üstad için şiir, vazgeçilmez değildi. Uğruna her şeyin vazgeçilebileceği "İlahi Rıza"nın kazanılması yolunda, şiirin de basamaklardan bir basamak olduğunun idraki içinde büyük sanatkârlığa gözünü diken şair için o ilk gençlik yıllarının, heyecanlarının elbette bir önemi olmayacaktı. Bunun ayrımına vardığı zaman tek başına idi, Üstad. Devr-i Cumhuriyet'in kadim değerlerimize sırtını döndüğü "muşamba dekor" ortamında şair, "Sokaktayım, kimsesiz bir sokağın ortasında…" diye haykırmaktan başka ne yapabilirdi? Çünkü elbette bu ıstırap içinde o, derin bir sezgiyle "Beyoğlu tepinirken, ağlar Karacaahmet" diye devam edecekti.

Üstadımızın o yılları anlattığı satırlar bambaşka bir ifade gücüne sahip: "Hayatımda öyle bir gün doğdu ki, kundaktan patiğe, emzikten kısa pantolona, oyuncaktan boyun bağına, karalama defterinden polis hafiyesi romanına, beş taştan iskambil kâğıdına ve ayva tüyünden kır saça kadar anne, baba, dadı, mektep, arkadaş, kitap, hoca, tabiat, şehir, cemiyet, kimden ne aldımsa hepsini geriye verdim. Ruhuma istifledikleri hazırlop dünya bir sarsılışta yıkıldı gitti."

Yıllar sonra 2000'li yılların başında bir müzayede ortamında arkadaşı Ressam Fikret Adil'in tereke-sini tetkik etmiş ve o terekeden bir mektubunu alabilmiştim. Üstadımızın hapishaneden Fikret Adil'e yolladığı o mektubunun son cümlesi gözümün önünde: "Fikret, bu dünyada Allah demekten başka gaye yok".

Aynı müzayedede Üstadın şiir plağı da çıkmıştı. Fakat plak koleksiyonu yapanların çekişmesi sebebiyle o plak çok yükselmiş, böyle olunca da edinememiştim. Meğer çok az basılmış bir plak imiş. Kaç yıl geçti, bir türlü bulmuş, görmüş değilim o plaktan.

28.5.2019

Hatıralardan yeri gelmişken, Üstad şairliğe ilk adım atışını da ne güzel anlatır:

"Annem hastanedeydi. Ziyaretine gitmiştim… Beyaz yatak örtüsünde, siyah kaplı, küçük ve eski bir defter… Bitişikte yatan veremli genç kızın şiirleri varmış defterde… Haberi veren annem, bir ân gözlerimin içini tarayıp:

-Senin dedi; şair olmanı ne kadar isterdim!

Annemin dileği bana, içimde besleyip de on iki yaşıma kadar farkında olmadığım bir şey gibi göründü. Varlık hikmetinin ta kendisi… Gözlerim, hastane odasının penceresinde, savrulan kar ve uluyan rüzgâra karşı, içimden kararımı verdim:

-Şair olacağım!

Ve oldum."

Ahmet Haşim'in bile "Çocuk sen bu sesi nereden buldun" diyerek, hayranlığını açık ettiği Üstad için şiirimizde kendinden önceki kalıpları bir kenara bırakıp, duyuş ve derinlik açısından yepyeni bir söyleyiş getirdiği saklanamaz, görmezden gelinemez bir hakikattir.

29.5.2019

Günlüğümün sayfaları Üstadı anlatmak ve yazmakla ziynetlenmiş oldu. Selam olsun üstadın duyuş ve düşüncesini idrak edenlere.

Sezai Karakoç'un *Hâtıralar*'ında Necip Fazıl -I-

Mustafa ÖZEL

Prof. Dr., FSMVÜ İslami İlimler Fak.

Tarihte ve günümüzde insanın birçok tanımı yapılmıştır. Herkes kendi zaviyesinden, bulunduğu, baktığı yerden tanımlamıştır onu. İnsan tabiatı gereği çevresinden, sosyal ve doğal çevresinden etkilenen bir varlıktır. Anne karnında başlayan bu etkilenme, ölünceye kadar devam eder. Etkilenilen kişiler, olaylar, yerler değişse de kendisi asla değişmez. Erken yaşlarda gerçekleşen etkileniş-ler, insan üzerinde daha uzun, daha derin, daha kalıcı etkiler bırakır.

Etkilenme bir nâkısa değildir; asla öyle görülmemelidir. İnsanın her türlü gelişiminde olumlu tesiri vardır onun. Mühim olan, etkilenme gerçekleşirken insanın kendi kişiliğini, kimliğini, duruşunu, bakışını bulmasıdır. Kendisine itibar edilen herkes mutlaka birisinden, birilerinden az veya çok etkilenmiştir. Etkilenme, insan kadar eskidir. Kardeşi Habil'i öldüren Kabil'i hatırlayalım; onu nasıl gömeceğini bir kargadan öğrenmişti.

Bu yazıda son dönemin önemli bir ismini, yine başka bir önemli ismin gözünden anlatmaya çalışacağız. Bunu yaparken etkilenme de tabii olarak ortaya çıkmış olacaktır.

Sezai Karakoç, bir Anadolu çocuğudur. Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde dünyaya gelmiştir. Sosyo-kültürel çevresi bellidir. İlkokuldan sonra ortaokulu okumak için Maraş'a gider. İşte bu gidiş, onun Üstad Necip Fazıl ile tanışmasına yol açacak, uzun bir süre onun yanında yöresinde bulunacak, çıkardığı *Büyük Doğu*'da kendisine yardımcı olacak, sonraki yıllarda kendisi hakkında özgün ve geniş oylumlu yazılar kaleme alacaktır.

***

Karakoç'un Necip Fazıl'ı tanıyışı, *Büyük Doğu* dergisi üzerinden olmuştur. Bu, bir tesadüf eseridir. Maraş'ta ortaokulda iken bir cumartesi günü çarşıda gezerken duvarlardaki ilanlarda "Yakında *Büyük Doğu*'nun "Bir nar-ı beyza" gibi çıkacağı" müjdesini görür. Bu ilan, onun için yeni bir başlangıç olur. Dergi çıkar. Bir bayie gelmektedir. Bazen de kalmamaktadır. Birkaç sayı sonra "Sultan Abdülhamid'in Ruhaniyetinden İstimdat" isimli şiirin yayınlanması gerekçe gösterilerek kapatılır. O günlerde *Serdengeçti* dergisiyle de tanışır. Bir iki arkadaşıyla her iki dergiyi de okurlar. Müdür, onların bunları okumasını istemez, ellerindeki dergiyi alır. Bir gün bir arkadaşı, dayısında bulunan *Büyük Doğu* ciltlerini getirir. Onları da gözden geçirir. O günkü his ve düşüncelerini şöyle anlatır: "O güne kadar, İslâm, içimizde sakladığımız bir inanç idi. Kimselere pek açılamıyorduk. Yasak, mazlum ve mağdur bir düşünce gibiydi ruhumuzda. Ama işte, görmüştük, İstanbul'da çıkan bir dergide onu çağdaş üslupla savunan bir kalem vardı.

İslâmın yükselen yeni, canlı sesiydi bu. Bu, benim için büyük bir mutluluk olmuştu. Çünkü; bir umut doğmuştu. Bütün sıkıntıları göğüsleyebilirdim."[1]

Okuyucu düzeyinde başlayan ilişki, zamanla ilerler. Bir gün okuyucu köşesine "Sabır" başlıklı bir şiir gönderir. Şiir, "Dergiye gelen üç yüz şiirin arasından seçilerek yayınlanmıştır."[2] notuyla yayınlanır. Karakoç liseyi, Antep'te okur. Dergi ile alakasını sürdürür, bayie gidip alır okur. Hatta derginin paketlerinin açılmasını bekler. Maraş'ta lise olmadığından Antep'e okumaya gelen arkadaşlarına, hemşehrilerinin çıkardığı dergi olan *Büyük Doğu*'yu okumalarını telkin eder. Dergi hakkındaki düşüncesi şöyledir: "*Büyük Doğu* benim gözümde İslâm'a dayanan yeni bir ideolojinin organıydı. Ona hepimiz bağlanmalıydık."[3] Başka bir yerde şiirlerini yayınlatacağı bir yer bulamadığını anlatırken "Onu daha çok davamızın gazetesi olarak düşünüyordum." der. (*Büyük Doğu* o günlerde gazete olarak çıkmaktadır.)[4]

Yazarın nasıl bir Büyük Doğu okuru olduğunu göstermesi bakımından şu anekdotu aktarmak isterim. Bir gün felsefe hocası akşam mütalaada gelir, yanına oturur. "Sezai, sende Büyük Doğular var mı?" diye sorar. Kendisinde, o sıralar dört sayfalık küçük gazete biçiminde çıkan Büyük Doğu cildi vardır. Hocasının dergiyi merak ettiğini sanır, onu kazanmak umuduyla, "Var. Niçin istiyorsunuz?" diye sorar. Hoca cevaben "Orada bir konferans varmış. Bakanlık onu toplatmamızı istiyor" der. Karakoç, "Hocam, benden alamazsınız. Dergi, kapatılmamış, toplatılmamış, buna hakkınız yok." karşılığını verir. Blöf olsun diye de "Ben, N. Fazıl'a yazar, sizin dergiyi toplattığınızı bildiririm." diye ilave eder. Hocanın çıkışı sert olur: "Sen, Necip Fazıl'ın casusu musun?" O, "Hayır." der. "Ben bir okurum. Casus, gizli işler çeviren bakanlık ve sizsiniz. Kanun dışı davranışlarınızı bildirirsem, o da durumunu bilir, haklarını savunur." Yazarın bu sözü etkili olur, hoca aldığı cildi bir iki gün sonra geri getirir.[5]

Bu konuda başka anekdotlar da vardır *Hâtıralar*'da.

***

Konuya doğrudan girmeden önce Sezai Karakoç'un Üstad Necip Fazıl Kısakürek'e karşı nasıl bir tutum ve davranış içinde olduğuna bakalım. Bunun temelinde olağanüstü denebilecek nitelikte bir ihtiram vardır. Hâtıralar'da kendisinden bahsederken kullandığı Necip Fazıl Bey, N. Fazıl Bey, Üstad N. Fazıl, Üstad Necip Fazıl Bey gibi ifadeler bunu çok iyi gösterir. Çok ender N. Fazıl, Necip Fazıl demiştir. Bunlar sanırım yazının bağlamından ileri gelmiştir.

Şu ifadelerini olduğu gibi almak isterim: "N. Fazıl Üstadımızın sohbetlerinde genellikle, ben konuşmaz, soru sormaz, dinlerdim. Bütün eserlerini ve *Büyük Doğu*ları ve hakkında yazılmış hemen hemen her yazıyı okumuş bulunmakla beraber, bunları hiç söylemez ve belirtmezdim. Şiir yazdığımı, hatta bir şiirimin *Büyük Doğu*'da çıktığını da söylemezdim. Ancak çok zaruri hallerde, bir konuda bir ismin akla gelmemesi hallerinde gereken kelimeyi hatırlatırdım."[6]

***

Sezai Bey'in eline, Ergani'de tesadüfen bir gazete geçer. Yukarıda bir şiirden dolayı derginin kapatılmasından söz etmiştik. Aynı zamanda Üstad da hapse atılmıştır o zaman. Gazete, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin ardından çıkarılan genel aftan yararlanan Üstad Necip Fazıl'ın hapisten çıktığını yazmaktadır. Bu haber tanışıklığa giden yolda bir göstergedir, Üstad daima Karakoç'un ilgi alanındadır. Görüşmeye, tanışmaya az kalmıştır.

Lise bitmiştir. Ergani'ye dönerken Malatya'ya uğrar. Çünkü orada *Büyük Doğu* Cemiyeti'nin şubesi açılmıştır. Amaç onlarla tanışmaktır. Orada Sait Çekmegil ve Musa Çağıl ile tanışır. Düğün vardır. Davet edilirler. Yemekten sonra gece yarısına doğru cemiyet binasına geçerler. Serdengeçti'den şiirler okunur. Karakoç da Üstad'ın o sıralar yeni çıkmış olan "Davetiye" şiirini okur.[7]

Evet, lise bitmiştir. Ama üniversitede okuma imkânı yoktur. Yine de şansını denemek istemektedir. Babası İlahiyat okumasını istemektedir. Anlaşmışlardır. Ama neyle okuyacaktır? Orası olmazsa ikinci sırada Siyasal vardır. Çünkü orada kırk öğrenciye burs verilmektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okumak istememektedir. Adı geçen iki fakülte de Ankara'dadır. O günlerdeki halini şöyle anlatır: "Bense İstanbul'a gitmek, bir er gibi idealim doğrultusunda çalışmak istiyordum. O zaman da içinde olacağım hareket *Büyük Doğu* Hareketi idi. Ülke için tek çıkar yol onu görüyordum. İstikbalim bile önemli değildi benim için o yaşta."[8]

Eylül ayında İstanbul'a gelir. SBF'nin imtihanlarına gönülsüz olarak girer. İmtihanlar bittikten sonra *Büyük Doğu* idarehanesine gider. Yeri zar zor bulur. İçeride beş altı genç çalışmaktadır. Üstad yoktur. Ankara'ya gitmiştir. Oturur, çalışmalara yardım eder. Böylece birkaç gün geçer. Bir gün çalışırken Üstad gelir. Oldukça coşkuludur. Sezai Bey'i görür, o da kendini tanıtır. Onlarla kısa bir süre sohbet eder. Gençleri pazar günü evine davet eder. Pazar günü gelir, davet gerçekleşir.

Ekim sonunda bir gece yarısı sonuçlar radyoda açıklanır. Karakoç, on üçüncü sırada kazanmıştır SBF'yi. Arkadaşlarından aldığı borçla Ankara'nın yolunu tutar. Necip Fazıl Ankara'ya geldiğinde ziyaretine gider. Üstad Ankara'ya geleceği tarihi, o zamanlar haftalık çıkmakta olan *Büyük Doğu*'da yazarmış. Veya geldiğinde bir daha ne zaman geleceğini söylermiş. Buluşma ve görüşme mekânı, İstanbul Kıraathanesi (Pastahanesi) veya Havuzlu Kahve olurmuş.

Yıl 1951. Karakoç, kendisinin de üye olduğu Büyük Doğu Cemiyeti idarecilerini, önde gelenlerini anlatırken Cevat Rıfat Atilhan ve Abdurrahim Zapsu'yu Necip Fazıl'la mukayese eder ve Üstad'ın farkını şöyle

ifade eder: "Üstad, İslâm'ı temel alan çağdaş bir devlet kurmak için inkılap yapmak amacındaydı ve bunun için Büyük Doğu Cemiyeti'ni kurmuştu."[9]

Aynı yıl yazarın ifadesiyle "bizim için oldukça nahoş olan, önemli olumsuz sonuçlar doğuran, büyük çalkantılara sebep olan "kumar hadisesi" patlak" verir. Beyoğlu'nda bir kumarhane basılmış, birçok tüccar arasında Necip Fazıl da yakalanmıştır. Karakoç'un ilk andaki tepkisi şöyledir: "Ben, ilk anda, inanmadım. Bu bir komployduu. Gelişen Büyük Doğu Cemiyeti'ni dağıtmak ve oluşan itibarı yok etmek için basın, karanlık güçler ve hatta hükûmet el ele vermiş, Üstadı kumarhanede yakaladıklarını ilan etmişlerdi diye düşünüyordum."[10] Sezai Bey, Üstad'ın daha önce dergilerde, geçmişte kumarla ilişkisi olduğunu yazdığını bilmektedir. Yine de buna ihtimal vermez. Hadiseden dergi çevresindeki gençlerden etkilenenler olur. Şu cümle yazarındır: "O yıl değilse de birkaç yıl içinde, daha önce *Büyük Doğu*cu dediğim birkaç arkadaşım da nurcu oldu." Neticede Büyük Doğu Cemiyeti kapanır.

Bu hadise, Sezai Karakoç'a göre, Müslümanların büyük bir zaafını ortaya koymuştur. Şunları söyler: "Demek ki, liderleri için, karşı tarafça yazılacak her şeye inanmak gibi bir zaafla maluldü insanlarımız. Olay gerçekti ya da değildi, önemli olan gazetelerin yazdığına inanmamak ve kendi liderlerinin etrafında sımsıkı kenetlenmek ve karşı tarafa, bu tür komplolarla çözülemeyeceğini isbat etmekti. Olay doğruysa, Üstad, bir anlık bu zaafına karşın milletin gösterdiği sâfiyet ve masumiyetten mahcup olur, bir daha bu tür zaaflardan kaçınırdı. Zaten kim günahlardan tam arınmış ve mahfuz olduğunu iddia edebilir? Her zaman bu tür komplolar yapılabilir ve sağlanmış ilerlemeler bir anda yok edilebilir."[11]

Kendisine niçin böyle nahoş şeyleri yazdığını soracaklara da şu cevabı verir: "Hâtıralarımız hep tatlı, hoş olaylardan oluşsa ne güzel olurdu! Ancak, ne yazık ki, acı hâtıralarımız, tatlı hâtıralarımızdan daha az değil. Eğer hâtıralarımızı yazacaksak, mümkün olduğu ölçüde gerçeği yansıtmalıyız. Gerçekten korkmamalı ve ondan kaçmamalıyız. Onun üstüne yürümeliyiz. Kaçarsak, o bizi kovalar ve yakalar. Geçmişte kurulmuş ilk İslâm amaçlı partinin ne gibi sebeplerle kapandığını belirtmek, bilhassa gençliğe karşı ödevimizdir. Duygusal olmak, bir çözüm getirmez. Gereğinde bağrımıza taş basarak, gerçeği, yalnız gerçeği göz önünde tutmalıyız. Hiç kimsenin bilmediği bir olay ya da zaafı yazmamak olabilir. Ama gazetelerin yazmış olduğu, orta ve daha yukarı yaşta olanların bildiği, partinin kapanması ve akımın yaygınlaşmamasında son derece etkili bir olayı gizlemek, devekuşu politikası olurdu."

Sezai Karakoç birinci sınıfı bitirmiş, memleketi Ergani'ye gitmiştir. *Büyük Doğu*, Ergani'ye gelmekte, o da okumaktadır. Üstadın, az önce bahsettiğimiz olayın şokundan kurtulduğu görülmektedir. Sonbahara doğru dergide günlük gazeteye geçeceği haberi verilir.

Bir süre sonra, N. Fazıl'ın *101 Hadis* isimli eserinin, imzalı olarak o gün için biraz yüksek bir fiyatla alınması ve böylece günlük gazeteye geçileceği yazılır. *101 Hadis*'te hem hadislerin aslı hem de Necip Fazıl'ın manzum tercümeleri yer almaktadır. Sonbaharda *Büyük Doğu* ilk kez günlük olarak çıkar. İlk günkü manşet şöyledir: "Müslümanlar! İşte şimdi sizin de bir gazeteniz var!"[12]

Mevsim kıştır. Üstad, ara ara Ankara'ya gelmektedir. Gelince de gençler toplanır, kendisini ya kahvede ya da Osman Yüksel'in yazıhanesinde dinlerler. Bir keresinde üç gece üst üste milliyetçilik konusunu konuşur. Konuşmalarının özü şu cümledir: "Milliyetçilik bir psikolojidir, bir ideoloji olamaz."

Bir tüccar *Büyük Doğu*'ya sermaye koyar. Bir zaman sonra Necip Fazıl'la anlaşamayınca gazete tümüyle o tüccara devredilir. Üstad çekilince gazetenin tirajı büsbütün düşer. Mayıs ayında Necip Fazıl, bu kez Yeni *Büyük Doğu* isminde çıkarır gazeteyi. Ancak bu defa Menderes'in desteği vardır ardında.[13]

1952. Malatya Hadisesi. *Vatan* gazetesi sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman, Başbakan Menderes'i izlemek için gittiği Malatya'da vurulur. Yalman'a altı el silah sıkılır, bunlardan ikisi isabet eder. Olay ülkede bomba etkisi yaratır. Gazeteler olayın failinin Büyük Doğucular olduğunu yazarlar. İlk başta Üstad'ın adı telaffuz edilmez. Sonraları onu itham etmeye başlarlar. Sebep, Necip Fazıl'ın Yalman'a o günlerde sert hücumlarda bulunmasıdır. Bu hücumların nedeni ise Yalman'ın o yıl Türkiye'de ilk kez güzellik kraliçeliği yarışması düzenlemesidir. Büyük tepki gören yarışmaya *Büyük Doğu* da katılmış, "Lanet" başlığı altında bir sütun açmış, buradan

her gün Vatan'ı ateş yağmuruna tutmuştur. Bunun sonucunda gazetenin satışı 40.000'den 4.000'e düşmüştür. Hadisenin *Büyük Doğu* ile ilişkilendirilmesi bundandır. İstiklal gazetesi, Necip Fazıl'a bunlara cevap verme imkânı tanır. Bu durum gazetenin satışını olumlu etkiler. Olayın dördüncü günü Osman Yüksel de, Necip Fazıl da tutuklanırlar. Bütün Türkiye'de devlet terörü estirilir. İslami dergiler kapatılır. Menderes, Müslümanlar aleyhine tavır alır. Tevkif edilenlerin tümü, Malatya'ya götürülür. Bu hadiseyle ilgili şu değerlendirmede bulunur Sezai Bey: "Malatya Hadisesi, Türkiye için, demokrasimiz için, Menderes için ve İslâmî hareket için, bir dönüm noktasıymışçasına önemli etkisi olan bir olay sonucunu doğurdu."[14]

Malatya davası 1953 Şubat'ında görülmeye başlanır, bir yıl kadar sürer. Savcı olayı rejim meselesine dönüştürmüştür. Üstad Necip Fazıl, altı celse boyunca, tahliyesini ister. Her celse uzun konuşmalar yapar, durumun acıklı manzarasını en etkili bir dil ve üslupla çizer. Bir seferinde, öyle konuşur ki çıt çıkmayan salonda teessür havası âdeta elle tutulur bir hâl alır. Birden bir zabıt kâtibesi, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlar. O zaman mahkeme reisi, "Necip Fazıl Bey," der, "o kudretli kaleminizle bizi müteessir ediyorsunuz. Sabırlı olunuz, hak yerini bulur."[15]

İlk hapishane ziyareti. Malatyalı sanıkların akraba ve hemşehrileri kalabalık bir şekilde yakınlarını ziyarete gelirler. Gelenler genellikle gençlerdir. Üstad bunların kendisini ziyarete geldiklerini sanır. Bunu da *Cinnet Müstatili*'nde anlatır. Oysa kendisini ziyarete sadece Karakoç gelmiştir. Ziyaretçilerle hapishanedekiler arasında tel örgülü bir duvar vardır. Bu yüzden herkes bağıra bağıra konuşur. Üstad ile Karakoç birbirlerinin konuşmalarını zor anlarlar. Bir yıl kadar Ankara hapishanesinde kalan Üstad'ı çok az kişi ziyarete gider. Bu büyük dava adamını toplum sahipsiz bırakmıştır. Sezai Bey o korku ortamı hakkında şöyle der: "O zamanlar, hapishane ziyareti bile bir cesaret işiydi." Kendisi her çarşamba ve pazar ziyarete gider. Bazen görüşme yapamadan döner. Çünkü "Ziyaret yok." denir. Necip Fazıl'ı, Karakoç'un dışında bir de Ankara'da bulunan dayısının oğlu sürekli ziyaret eder. Savcı, duruşmada 60 sayfalık bir iddianameyle, başta Üstad olmak üzere, birkaç sanığın idamını, diğerlerinin de çok ağır cezalara çarptırılmasını ister. İdam dışında sanıklara istenen ceza tutarı, yazarın aklında yanlış kalmamışsa üç yüz yılı bulmaktadır.

İdamının istenmesinden sonra hapishanede ziyaretine gittiğinde Üstad, nasılsa müdürden izin almış, tel örgü arkasından değil de müdür odasının bir penceresinden görüşme mümkün olmuştur. Üstad belli etmemeye çalışır ama çok müteessirdir. İdamı istendiği bu davada, ülkede, kimseden bir ses çıkmaması, ister istemez kendisinde bir hayal kırıklığı ve ümitsizlik doğurmuştur. Karakoç'a der ki: "Bak, Sezai, belki mahkeme, idam kararı vermez ama 20-25 yıla mahkûm edebilir beni. Bu da hayatımın hapishanede geçmesi, hayatımın sönmesi demektir. Bu durumda da zannetme ki, imanıma bir halel gelmiştir. Sen şahit ol ki, bizim için hiç bir ümidin kalmadığı bu anda, ben yine ayni sağlam imanın sahibiyim ve tereddüdün zerresi bile imanıma yaklaşmamıştır."[16] Kelimesi kelimesine olmasa da aşağı yukarı söylediği budur. Sezai Bey, üzüntüsünden teselli edici bir söz bile söyleyemez. Bunu aktarmasının nedeni şudur: "36 yıldır aramızda bir sır gibi kalmış olup kimseye söylememiş olduğum bu beyanı, bugün hâtıralarımda açıklamayı bir vicdan borcu biliyorum."

Sezai Bey, bir gün Ankara'da bulunan kardeşiyle birlikte hapishaneye Üstad'ı ziyarete gider. Ellerindeki torbada meyve vardır. İçeri alınmayı beklerlerken hapishanenin ana kapısı açılır, Üstad ve birkaç kişi dışarı çıkar. Karakoç, Necip Fazıl'ın kendilerini karşılamaya geldiğini düşünür. O da onların kendilerini karşılamaya geldiğini düşünür. Oysa tahliye edilmiştir. Gelen taksiye hep birlikte binerler, Ulus'a giderler. Üstad kendine yeni bir elbise alıp giyer. Ardından Cumhuriyet Yıldız Lokantası'nda yemek yerler. İşin aslı şudur: Üstad, hapishaneden Menderes'e mektuplar yazmış, uzun süre hiçbir alaka gösterilmemiş bu mektuplara. O son tahliye isteğinden önce, bir gün, birden Emniyet Genel Müdürü hapishaneye gelmiş. Müdür odasında N. Fazıl Bey'le görüşmüş. Menderes'in selamını getirmiş. Üstad'ın tabiriyle, o sırada, idamını isteyen savcı, genel müdüre ve kendisine kahveyi eliyle taşımış. Hapishanede birden hava değişmiş. Üstad, o son tahliyesini isterken tahliye edileceğini biliyormuş. Nitekim sonra mahkeme heyeti gıyapta, tahliyesine karar vermiş.[17]

(Devam edecek)

[1] *Diriliş*, "Hâtıralar XXX - Maraş-" Cilt: 7, Sayı: 30, 13 Şubat 1989, syf. 9.
[2] *Diriliş*, "Hâtıralar XXXIX - Gaziantep" Cilt: 7, Sayı: 39, 14 Nisan 1989, syf. 10.
[3] *Diriliş*, "Hâtıralar XXXIV - Gaziantep" Cilt: 7, Sayı: 34, 13 Mart 1989, syf. 7.
[4] *Diriliş*, "Hâtıralar XLIX - Ankara - S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 49, 23 Haziran 1989, syf. 7.
[5] *Diriliş*, "Hâtıralar XXXVIII - Gaziantep-(Ergani)" Cilt: 7, Sayı: 38, 7 Nisan 1989, syf. 11.
[6] *Diriliş*, "Hâtıralar LII - Ankara - S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 52, 14 Temmuz 1989, syf. 8.
[7] *Diriliş*, "Hâtıralar XLI - Malatya- Ergani - İstanbul" Cilt: 7, Sayı: 41, 28 Nisan 1989, syf. 7.
[8] *Diriliş*, "Hâtıralar XLI - Malatya- Ergani - İstanbul" Cilt: 7, Sayı: 41, 28 Nisan 1989, syf. 8.
[9] *Diriliş*, "Hâtıralar XLIV - Ankara" Cilt: 7, Sayı: 44, 19 Mayıs 1989, syf. 7.
[10] *Diriliş*, "Hâtıralar XLVI - Ankara" Cilt: 7, Sayı: 46, 2 Haziran 1989, syf. 7.
[11] *Diriliş*, "Hâtıralar XLVI - Ankara" Cilt: 7, Sayı: 46, 2 Haziran 1989, syf. 8, 16.
[12] *Diriliş*, "Hâtıralar XLVII - Ankara- S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 47, 9 Haziran 1989, syf. 8.
[13] *Diriliş*, "Hâtıralar XLIX - Ankara - S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 49, 23 Haziran 1989, syf. 7.
[14] *Diriliş*, "Hâtıralar LII - Ankara - S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 52, 14 Temmuz 1989, syf. 11.
[15] *Diriliş*, "Hâtıralar LIII - Ankara-S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 53, 21 Temmuz 1989, syf. 6.
[16] *Diriliş*, "Hâtıralar LIII - Ankara-S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 53, 21 Temmuz 1989, syf. 8.
[17] *Diriliş*, "Hâtıralar LVI - Ankara - S.B.F. Yılları" Cilt: 7, Sayı: 56, 11 Ağustos 1989, syf. 12.

Tarihin Kilidi Kudüs'e Kavuşmak

Faruk EŞLİK

Bundan yaklaşık beş yıl önce, 14 Temmuz 2017'de, işgalci İsrail askerleri Mescid-i Aksa'nın kapılarına Harem-ü İbrahim Mescid'indeki gibi turnikeler ve x-ray cihazları yerleştirmek istemişti. Çıkan olaylar sonrasında iki hafta boyunca Kadim Kudüs ve Mescid-i Aksa'mızın kapıları kapalı tutulmuş ve içeride namaz kılınamamıştı. Filistin'deki ve dünyanın dört bir yanındaki Müslümanların tepkileri neticesinde İsrail rejimi amacına ulaşamamıştı. Tam da o dönemde gittiğimiz Kudüs ve Mescid-i Aksa ziyaretimiz neticesinde defterime not olarak şunları yazmıştım:

"Filistin'de cihad devam ediyor ve Filistin özgür olana kadar devam edecektir. Kudüs, bir bilinçtir ve Müslümanların daima üzerinde durup gündemlerinde tutmaları gereken bir sızıdır. Filistin meselesi oralara gitmeden kesinlikle anlaşılamayacaktır. Ümmetin önceliği Filistin'i ziyaret etmek ve oradaki Müslümanların daima yanında olacaklarını göstermek olmalıdır. Genç arkadaşlar ilk fırsatta Kudüs ziyareti için yönlendirilmeli, teşvik edilmeli. Hac ve Umre'ye gidenler yol güzergâhına Mescid-i Aksa'yı da ilave etmelidirler. Kudüs ve Filistin meselesi sadece Filistinlilerin veya Arapların değil, bütün Müslümanların meselesidir."

Sonraki gidişlerimiz gurbetten vatana kavuşma gidişleri oldu. Her gidişimiz özlem doluydu, her dönüşümüzde gurbeti yaşıyorduk. Yaklaşık iki yıldır, hastalık ve pandemi nedeniyle Kudüs ve Mescid-i Aksa ziyareti yapamamanın hüznünü yaşarken gelen bir haber kavuşmanın yakın olduğu müjdesini veriyordu. Bu kadar ayrı kalacağımızı hiç düşünmemiştik. Kavuşup da ayrı kalmanın bu denli zor olabileceğini bilememiştik.

Hamdolsun, dualarımız ve takdir-i ilahi ile tekrar kavuşma zamanı gelmişti. Ayrı olduğumuz dönemde bir kardeşimin yazdığı "Kudüs'te bir Taş Olsaydım" mısraları aklıma sık sık gelmişti. Öyle ya Kudüs'te bir taş olsaydım, yaşamazdım bu kadar ayrılığı, her şeyin şahidi olurdum. Mübarek toprakların havasını, zulme karşı cihadı ve ribatı, şehitlerle beraber yaşardım. Ama olmadı. Kudüs özgür olana dek hüzün ve gurbet vardı nasibimizde.

Şimdi şükretme, dua etme ve ayrı kaldığımız zamanlarda yaşanan hikâyeleri okuma vaktiydi:

Kutsal topraklar, mübarek belde, işgal altındaydı, yüz yirmi dört bin peygamberin anısı, yüz binlerce evliyanın izleri zalim kavmin zulmüne uğramıştı.

Nuh Aleyhisselam'ın oğlunun adını taşıyan Yafa, hâlâ yerinde duruyor, Dünyanın en eski limanı ve Bahriye Mescid'i, Mahmudiye Külliyesi, Sultan II. Abdülhamid'in mirası Saat Kulesi, Osmanlı'nın 1917'deki işgalden önceki son eseri Hasan Bey Camii (1916) yerinde duruyor.

Salavatlar ile karşıladığımız Kubbetü's-Sahra yerinde duruyor. Kudüs'te bir taş vardı, Rahmet Kapısı'nın yanında, ona baktım yerinde duruyor mu diye, ona sordum ne var ne yok diye. Hep oradaydı o taşlar; şehitlere şahitlik ettiler, miracı gördüler, Hz. Ömer'i, Selahaddin'i gördüler.

"Kudüs'te Burak tutsaktı, Musa'nın asası, Davut'un yıldızı, Belkıs'ın tahtı, Selahaddin-i Eyyûbî'nin nişanı, Kanuni'nin surları, Haseki Sultan'ın çeşmeleri tutsaktı."

Kıble Mescid'inde cihad devam ediyor, baskınlar her gün olsa da mücadele bitmiyor. Selamet beldesinin toplanma yerine gözü gibi bakıyor Müslümanlar. Hemen yanında Kadim Mescid, onun yanında Mervan Mescid'ine indim, münzevi bir huzur oradaydı hâlâ.

Zeytindağı'ndan dünyanın en güzel manzarasına bakmaya doyamadan arkamı döndüğümde, Uruc Mescid'i, Rabiatü'l Adeviyye, Selman-i Fârisî oradaydı, şükür. Önümüzdeki Kıyamet Vadisi'nin üzerinde Rahmet Kapısı, içerisinde Rahmet Mescid'i, Kadim Kudüs ve 144 dönümlük Harem-i Şerif Mescid-i Aksa oradaydı, şükür.

Hemen koşup, ecdadın mirası olan kapılardan girince, yeryüzünün göğe açılan kapısı oradaydı, Hacerü'l Müşerref oradaydı, Peygamberlerin izleri oradaydı. Her taşın bir hikâyesi vardı ve hepsi selamet beldesinin bekçileriydi.

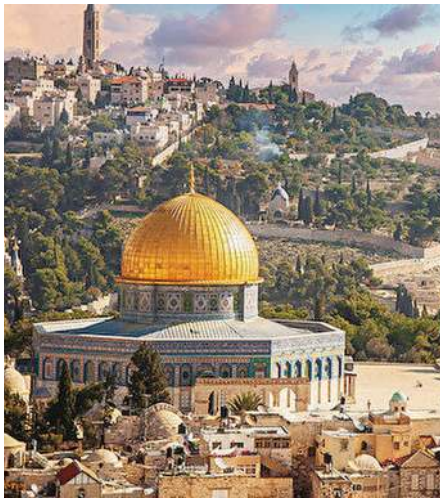
Memlük Sultanı Eşref Kayıtbay'ın yaptırdığı Kayıtbay Sebili, Emevi mirası Kubbetü's-Sahra'ya bakmaya devam ediyor. Onun yanındaki Osmanlı mirası Kasım Paşa Şadırvanı ise Eyyûbîlerin mührünü taşıyan revakları ve Fatımîlerden kalan taş kemerleri arkasına almış huzur saçıyor Mescid-i Aksa içerisine.

İki mescidin (Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa) de imamı Hz. Peygamber, iki mescidin de müezzini Hz. Bilal-i Habeşi. Bu açıdan bakıldığında bile Kudüs mukaddestir, her zaman selamet beldesi olacaktır. 2017 yılında Kudüs'e beraber gidebilme şansı yakaladığım Ömer Lekesiz ağabey bu durumu şöyle ifade etmişti:

"Erken dönem İslam fatihleri (Hz. Ömer), Eyyûbîler (Selahaddin), Memlükler ve Osmanlılar (Yavuz Sultan Selim) Kudüs'ü kan dökmeden teslim aldılar ve yönettiler. Bu şimdiki zamanın Müslümanları için de geçerli bir ölçüdür: Kudüs'te kan dökülmez, can yakılmaz! Kudüs, Allah'ın sadece muvahhitler için değil, kâfirler için bile kendisini mübarek ve çevresini bereketli kıldığı bir evdir!"

Dünyanın arza en yakın mekânı olarak da adlandırılan Mescid-i Aksa'ya tekrar kavuşabilmek dualarıyla ayrılıyorduk. Yahudilerin baskınları her geçen gün artarak devam ediyor, çeşitli bahanelerle haremimize girip tacizde bulunuyorlar, kutsallarımıza hakaret ediyorlar ve Filistinli kardeşlerimizi şehit ediyorlar. Filistin'deki Müslüman kardeşlerimiz ise kendilerini Kudüs ve Mescid-i Aksa davasına adamış, her an şehit olacakmış gibi yaşıyorlar; bizim adımıza ilk kıblemizin bekçiliğini yapıyorlar. Peki bizler ne yapıyoruz?

Ümmet olarak ister ihmal edelim ister ciddiye alalım ama hiç olmazsa dualarımızda yer verelim. Kudüs, her zaman "temel meselemiz" olarak kalacak. Kanayan yaramız ve en büyük imtihanlarımızdan birisi olacak Kudüs. Tarihin de coğrafyanın da kilidi Kudüs. Bundan kaçış olmadığı gibi konunun ihmale gelir tarafı da olmayacak.

Kutsal topraklar, mübarek belde, işgal altındaydı, yüz yirmi dört bin peygamberin anısı, yüz binlerce evliyanın izleri zalim kavmin zulmüne uğramıştı.

Dünya Ramazanlarının Yeni Adresi: Bi' Dünya Ramazan

Esma DOĞAN

"Nerede o eski Ramazanlar. Sanırım bu cümleyi hepimiz bir şekilde duymuşuzdur. Şüphesiz yılda bir defa idrak ettiğimiz Ramazan ayı, herkes için farklı tecrübeleri barındırıyor. Hasret, sevinç, heyecan... Değişmeyen bir yönü var Ramazan'ın. O da diğer aylara kıyasla farklı bir atmosferinin olması. Sıcacık pideleri, teravih namazları, heyecanla beklenen iftar sofraları ve daha nicesi... Tüm bunlar Türkiye'de doğup büyüyen bizler için oldukça alışıldık. Peki ya dünyanın başka bir köşesinde doğup büyümüş olsaydık acaba zihnimizde Ramazan'a dair ne gibi hatıralar olurdu dersiniz?"

Bu satırlar 2022 yılının Ramazan ayına az bir zaman kala fırından tazecik çıkan bir kitabın ön sözüne ait. Bi' Dünya Haber platformunun (bidunyahaber.org) ilk kitabı Bi' Dünya Ramazan, Duruş yayınlarından çıkarak okurlarıyla buluştu. Peki nedir Bi' Dünya Haber ve ne anlatır Bi' Dünya Ramazan? Dilerseniz evvela Bi' Dünya Haber platformunu tanımakla başlayalım.

2018 yılında "Dünya genelinde Müslümanlar neler yapıyor?" sorusuna olumlu, güzel, ilham verici, umut aşılayan ve bilgilendirici yanıtlar verebilmek adına kurulan *Bi' Dünya Haber*, adeta bize madalyonun diğer tarafını gösteren bir platform. Medyada İslam ve Müslümanlara dair yer alan olumsuz ve yıkıcı haberlerin karşısında durarak ön yargıları ve yanlış algıları kırıyor. Yüzden fazla ülkede, otuzdan fazla konuda, binden fazla haber ve içerik üreten platform, medyadaki büyük bir eksikliği dolduruyor. İngilizce, Arapça, Almanca, Fransızca gibi dillerde yapılan haberleri tercüme ederek Türkçe'ye kazandıran *Bi' Dünya Haber*, Türkçe dilinde ve dünya çapında eşsiz bir havuz oluşturuyor. Ayrıca sitede Dünya'da İslam, Allah'ın Evleri, *İslam Şehirleri, Çocuk Köşesi* gibi farklı alanlarda platformun gönüllüleri tarafından oluşturulan özel içerikler de mevcut.

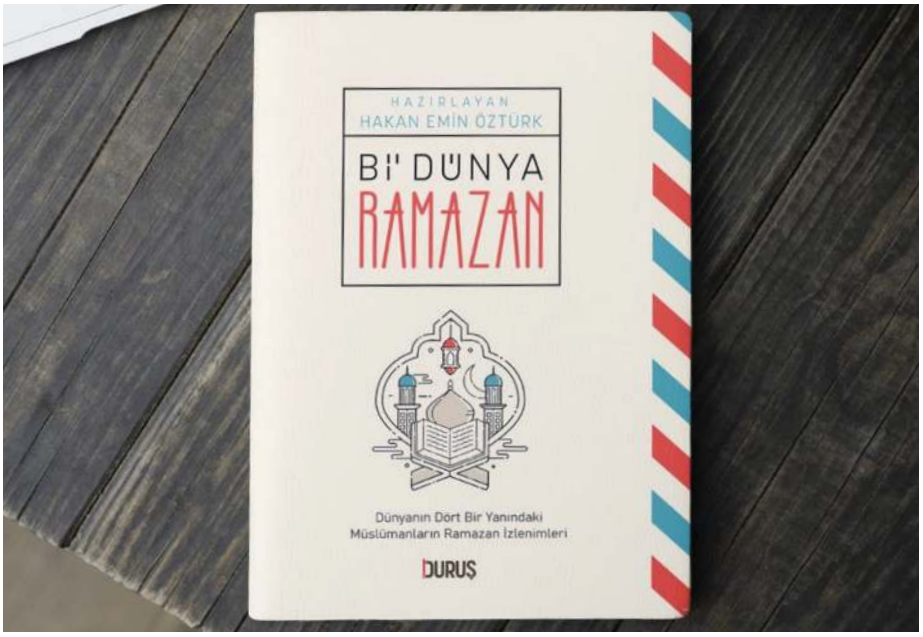
Ramazan Söyleşileri serisi de bu özel içeriklerden bir tanesi. *Bi' Dünya Haber* platformunun kurucusu Hakan Emin Öztürk tarafından ilk defa 2021 yılında bidunyahaber.org sitesi üzerinden yayımlanmaya başlayan Ramazan Söyleşileri, farklı ülkelerde yaşayan Müslümanlarla yapılan röportajlardan oluşuyor. Her kıtadan pek çok ülkenin yer aldığı söyleşilerde üzerinde durulan temel soru şu: O ülkede Ramazan ayı nasıl yaşanıyor? Bu seri 2022 yılı itibariyle matbu bir esere dönüşmüş durumda. Bizi, dünyanın

dört bir yanındaki Müslümanların Ramazan izlenimlerini okumaya davet ediyor.

Ramazan, sadece geliyor oluşuyla bile bizleri heyecanlandıran, sanki aşık olmuşuz da mutlu olmak için yer arıyormuşuz gibi bir hisle gönlümüzü dolduran çok kıymetli bir ay. Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in bu ayda indirilmeye başlanması, ay boyunca farz olan orucun tutulması, Peygamber Efendimizin (s.a.v) aziz sünneti teravih namazı, bu ayı kıymetlendiren şeylerden. İlk karın yeryüzüne düşmesi gibi Ramazan ayı da büyük küçük herkeste tatlı bir telaşa vesile oluyor. Fırınlar sıcak pide yetiştirmeye hazırlanırken, çay ocakları sahura kadar açığız ilanlarını yapıştırıyor dükkanların camlarına. Salavatlar ve çocuk sesleri birbirine karışıyor camilerde ilk teravih namazıyla.

Şimdi tekrar kitabın ön sözüne geri dönelim. Gerçekten de farklı bir ülkede doğmuş olsaydık acaba yine iftara sıcak pide yetiştirmek için fırınların önündeki uzun kuyruklara girer miydik? Ya da farklı bir memlekette yaşasaydık sahura yine davul sesi ve manilerle mi uyanırdık? Acaba Lübnan'da da Ramazan ayına özel yapılan tatlılar var mı? Acaba Bangladeşli çocuklar da bizim gibi büyüklerinin ellerini öperek mi bayramlaşırlar? Bunun gibi daha pek çok sorunun cevabını bulabileceğiniz bir kitap Bi' Dünya Ramazan. Yirmi iki ülkenin farklı Ramazanlarına ve oralarda yaşayan Müslümanların hayatlarına dair tatlı bir yolculuğa çıkıyoruz bu kitapla. Farkı coğrafyalarda yaşayan Müslümanlara dair içerdiği bilgilerin yanı sıra okurun oldukça ilgisini çekeceğini düşündüğüm ilginç Ramazan geleneklerini de okuyoruz aynı zamanda. Ne dersiniz Pakistan'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne, Endonezya'nın Açe bölgesinden yirmi saat oruç tutulan İsveç'e, Kanada'dan komşumuz Bulgaristan'a, Bangladeş'ten Filipinler'e kadar dünya Ramazanlarına dair bir yolculuğa çıkalım mı beraber?

"Bizde bayramlaşma, bayramlaştığımız kişinin ayağına dokunarak selam vermeyle olur. Ardından akrabalarımızı ziyaret ederiz. Bu ziyaretlerde çocuklara şeker verme âdeti yoktur, sadece bayram harçlığı verilir."

Gerçekten de farklı bir ülkede doğmuş olsaydık acaba yine iftara sıcak pide yetiştirmek için fırınların önündeki uzun kuyruklara girer miydik?

Kitapta kendi ülkesinin Ramazanlarını anlatanların neredeyse tamamı, Türkiye'de de Ramazan ayını geçirme fırsatı bulmuş. Bazıları Türkiye'den gidip oralarda bir hayat kurarken, bazıları ise Türkiye'ye göç ederek burada yaşamaya başlamış.

Renkli İftar Sofralarının Ülkesi Bangladeş, başlıklı yazıya ait bu satırları ilk okuduğumda çok şaşırmıştım. Şaşkınlığımın sebebi, belki bayramlaşma için el öpmekten başka bir şey görmediğimden belki de ayağa dokunarak bayramlaşmayı hayal edemediğimdendir. Ancak *Bi' Dünya Ramazan* kitabını okudukça görüyoruz ki hakikaten de *bi' dünya Ramazan* yaşanıyor yeryüzünde. İslam, Müslümanları tevhit inancı etrafında, ortak bir paydada topluyor olsa da her Müslümanın hayatı yaşadığı ülkenin kültürüne ve geleneklerine göre bir şekil alıyor. Bu durumun en güzel tarafı ise İslam'ın bu duruma gayet uygun bir din olması. Müslüman olmakla kültürümüzden, geleneklerimizden ayrılmıyoruz. Aksine Müslüman kimliğimiz ile yeniden hayat bulan geleneklerimizi yaşamaya devam edebiliyoruz. *Bi' Dünya Ramazan* kitabı, yirmi iki ülkenin Müslümanlarının kendi kültür ve gelenekleriyle, Ramazan'ı nasıl yaşadıklarını adeta seyirlik bir şölen gibi sunuyor bizlere. Her ülkede Ramazan'a dair farklı bir uygulama ile karşılaşıyoruz.

"Özellikle hamur işi ve tatlılar iftar sofralarının olmazsa olmazıdır. Normal zamanda da yapılan mamul tatlısı Ramazan ayı için fıstıklı, cevizli, hurmalı hazırlanarak çeşitlendirilir. İlk sahurumuzdan itibaren Ramazan davulcularının nağmelerini duymaya başlarız."

Kitapta kendi ülkesinin Ramazanlarını anlatanların neredeyse tamamı, Türkiye'de de Ramazan ayını geçirme fırsatı bulmuş. Bazıları Türkiye'den gidip oralarda bir hayat kurarken, bazıları ise Türkiye'ye göç ederek burada yaşamaya başlamış. Bu sebeple metinlerde Türkiye'nin Ramazanlarıyla yapılan kıyaslamaları da okuyoruz. Farklı bulduğumuz uygulamalar kadar benzer olan yönlerimiz de var diğer ülkelerle. Lübnan'da sahur için çalınan Ramazan davulları bunlardan biri. Bosna Hersek'in mahyaları ve iftar topu, Bulgaristan'daki çocukların bayramda büyüklerin ellerini öpmesi, Filipinler'de yapılan toplu iftarlar, İtalya'da okunan mukabeleler ülkemiz ile benzer olan uygulamalardan. Almanya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri'nde görülen evlerin ışıklarla ve Ramazan'ı hatır-

latan çeşitli süslemelerle bezenmesi, ailelerin Ramazan ayı boyunca her güne bir hediye olacak şekilde çocuklarına "Ramadan Kareem" hediyeleri ve takvimleri hazırlamaları ise ülkemizde pek rastlamadığımız ama örnek alabileceğimiz güzel uygulamalardan.

"Gayrimüslimler İslam'ı ve Müslümanları biliyor. Özellikle göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde Ramazan ve Kurban Bayramı iyi bilinir. Okullarda öğrenciler arasında oruç bahsi çok geçtiği için öğretmenler dâhil tüm okul Ramazan ayını çok iyi bilir. Hatta gayrimüslim komşularımız Ramazan ayında bizlere yemek ikram eder. (Akağaçlar Ülkesi Kanada)"

Bugün dünyada hiçbir memleket yok ki İslam oraya ulaşmamış olsun. Hâliyle Ramazan sadece Müslümanların hayatını değil, gayrimüslimlerin de hayatını şekillendiriyor. Kanada örneğinde olduğu gibi gayrimüslim nüfusun fazla olduğu pek çok ülkede Ramazan'ın gelişi bir fark yaratıyor. Bazı ülkelerde gayrimüslimlerin de oruç tuttuğunu okuyoruz kitapta. Bu vesileyle ihtida eden birçok insan var. Bazı ülkelerde ise gayrimüslimlerin Ramazan ayında daha dikkatli davrandıklarını, bir şeyler yiyip içerlerken gözden uzak noktaları tercih ettiklerini öğreniyoruz. Almanya'da yapılan toplu iftarlara gayrimüslimlerin de icabet etmesi, Ramazan ayının kuşatıcı iklimini bir kez daha hatırlatıyor bize. Bu durum aynı zamanda gösteriyor ki Ramazan ayı, Müslümanlar için olduğu gibi gayrimüslimler için de bir fırsattır. Bu ayda İslam'ı ve Müslümanları daha yakından tanıyabilir, İslam'a ve oruç ibadetine dair sorularına cevap bulabilir, özellikle Batı ülkelerinde İslam'a karşı oluşturulmaya çalışılan olumsuz haberlerin yanlışlığına bizzat şahit olabilirler. Nitekim kitapta bununla ilgili pek çok insanın hikâyesini okuyoruz.

"Şimdiye kadar oruçlu geçirdiğimiz en uzun süre yaklaşık yirmi saatti. İftarla sahur arasındaki dörtbeş saatlik zaman dilimini çoğu Müslüman ibadet ederek geçirse de çalışan bazı kardeşlerimiz uyumayı tercih ediyor."

İsveç için şöyle bir başlık atılmış: En Uzun Oruçların Ülkesi. Hakikaten de yukarıdaki satırlarda yirmi saati okuduğumda hayretler içerisinde kaldım. Zaten yirmi dört saat olan bir günün yirmi saatini oruçla geçirmek nasıl bir tecrübedir? Üstelik gidilmesi gereken bir iş varken, gün içinde yorulacakken, iftarla sahur arasındaki kısacık zamanı da ibadetle geçirmek nasıl bir imanın tecellisidir?

Bi' Dünya Ramazan kitabıyla bir kez daha fark ettim ki İslam, farklılıklarımızı kuşatarak bizleri tevhit çatısı altında birleştiriyor. Bilmediğimiz, tanımadığımız topraklarda bir iftar sofrasında yirmiden fazla milletten Müslüman bir araya geliyor, teravihte omuz omuza saf tutuyor ve aynı anda ellerini yüce yaratıcıya açıyorlar: Allah'ım senin rızan için oruç tuttum, senin rızan için orucumu açıyorum.

Bi' Dünya Ramazan, dili ve okuyuşu açısından okuru yormayan ancak içeriği itibariyle oldukça derin bir kitap olmuş. Pek çok yerde durup düşündüm, şükrettim, dua ettim, hayret ettim. Ramazan ayı bitmeden okumanızı tavsiye ederim. Zira eser, içinde bulunduğumuz bu mübarek ayı daha da kıymetlendirecek bir çalışma. Emeği geçen herkesin eline sağlık.

Bugün dünyada hiçbir memleket yok ki İslam oraya ulaşmamış olsun. Hâliyle Ramazan sadece Müslümanların hayatını değil, gayrimüslimlerin de hayatını şekillendiriyor. Kanada örneğinde olduğu gibi gayrimüslim nüfusun fazla olduğu pek çok ülkede Ramazan'ın gelişi bir fark yaratıyor.

Hasretin Rengi

Ne yelkenimiz kaldı ne dümenimiz,
Kalanlarımız tamam da nerde gidenlerimiz?

Derviş ÇELEBİ

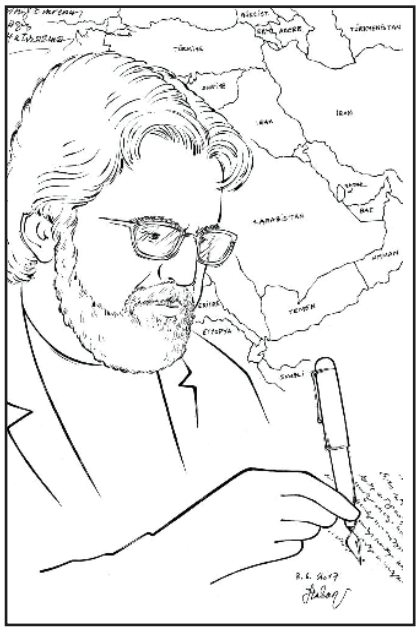
Âkif Emre abimizi kara toprağa emanet edeli tam altı yıl olmuş. Yine böyle bir mayıs ayıydı, bu yüzden baharın müjdecisi mayıs, benim için biraz da hüzün ayıdır. Boğazın süsü erguvanlar, hasretin rengine bürünmüş sanki. Ne çok severdi erguvanları, saatlerce susar, öylece erguvanların sesini dinlerdi. Erguvanların rengine bürünürdü sükût. Âkif Emre'ye göre erguvanlar, boğazı yeşerten nice ağacın arasından "apansız açar ve apansız kaybolurlar" ve bu halleriyle "faniliğin estetiğini" sunarlar bize. "Faniliğin estetiği" kavramı o hüzünlü sessizliğin içinde kulaklarımda çınlıyor. Bunca vandallığın, kaba sabalığın hoyratça kol gezdiği yüzyılımızda, geçici olanın, anlık durumun bile çirkinliğine tahammülü olmayan az sonra bozulacak saçın dağınık kalmasına dahi gönlü razı olmayan bir bakış açısı karşısında ürperiyorum.

Mezarın başında öylece ne kadar durdum bilmiyorum. Hem ne önemi var ki… Zaman dediğimiz şey ne kadar tuhaf. Altı gün olmuş der gibi, altı yıl sözü dökülüyor istemsizce dudaklarımdan. Ben ne vakit bu yaşıma erdim, Âkif Emre ne ara ayrıldı hayatımızdan, daha yapılacak ne çok işi, söyleyecek ne çok sözü vardı diye dertleniyorum.

Acaba bizde mi öyleyiz, diye düşünüyorum. Ertelediğimiz cümleler, ödemekten imtina ettiğimiz borçlar, kazaya bıraktığımız aşklar, bir köşede biriktirdiğimiz tövbeler var mı sevgili okuyucu? Acaba bir bahar temizliği vakti gelmişte geçmekte midir hanemizde?

Mezarlıktan ayrılırken dilime yazının başlığında zikrettiğim "Kalanlarımız tamam da nerde gidenlerimiz?" türküsü dolandı. Hüzünlü bir Karadeniz ezgisidir.

Sahi türkünün söylediği doğru mu? Gerçekten kalanlarımız tamam mı acaba? Ben çok da emin değilim bundan, bir yanımız sürekli eksik sanki, bize güven ve heyecan veren, imkânımızı ve istikametimizi belirleyen mihenk taşımızı kaybettik duygusu var bende. Âkif abinin yokluğunun bıraktığı bir yoksunluk duygusu bu. Pusulası kaybolmuş gemi gibi kaldık bu okyanusta, bir nevi kutup yıldızını yitirdik sanki. Her meşrepten İslamcıların gururla adını adının yanına yazacağı, amasız ve fakatsız sahip çıktığı fikir namusuna sahip onurlu bir aydındı Âkif Emre. Ama bizim için

Çizgi: Hasan Aycın

bütün bunların ötesinde ayrı bir yeri vardı onun. Bir grup arkadaştık, bizi bir mıknatıs rikkatiyle etrafında toplardı, vefatıyla demir tozları misali dağıldık sanki. Bugün geriye baktığımda, Âkif abinin bize bıraktığı miras nedir diye, belki demir tozlarının mıknatıs olma gayreti, sorumluluğudur diye düşünüyorum.

Onunla ilgili birçok şey söylenebilir. Söylendi de zaten. Dergiler, özel sayılar yayınladı. Yakın uzak birçok yazar köşelerinde onun üzerinden kimlik ibraz ettiler. Onunla tanışıklığını bir rozet olarak yakalarına iliştirdi kara takım elbiseliler, fark edilmek kaygısıyla. Bazıları ise günahlarına kefaret olarak sayılsın diye cenaze namazında saf, gazete köşesinden yas tuttu.

Kimine göre dervişti Âkif Emre, kimine göre dost muhalif, kimine göre münzevi bir aydın.

Kendi meşrebimiz üzerinden, kendi cephemizi tahkim eden bir portre çizeriz ahirete yolcu ettiğimiz itibarlı dostlarımız üzerinden. O yüzden aynı hataya düşmekten korkarım, bağışlanma dilerim, sürçülisan edersem.

Karadeniz türküsüne dönecek olursak. Âkif abinin yokluğu bahsine yani.

Hayati Üstün abi için yaptığımız anma programlarından biriydi. Âkif abi, insanları yüceltmenin, onları vasıfları üzerinden yukarıda bir yerlere koymanın doğru olmadığını, fakat onları yapmaya çalıştıkları üzerinden, hedefleri, hayalleri üzerinden anmanın, tanımlamanın daha doğru olduğunu söylemişti. Buradan ilhamla onu da aynı şeklide anmak, ondan ilham ile yeni nesiller yetiştirmenin daha doğru olacağı söylenebilir. Âkif Emre'ye borcu olduğunu düşünen herkesin; öncelikle kişisel kariyer beklentilerinden, dünyevi kaygılardan uzaklaşması, temsil ettiği değerlere uygun bir söyleme ve yaşama sahip olması beklenir. Ve elbette bir mıknatıs olma derdi taşıması. Mukayyet kültürünü yaşatma sorumluluğudur omuzlarımıza yüklenen, başkalarının kusurlarından yüz çevirme vaktidir; bir nesil yetiştirme derdi, modern zamanların iğvasından uzak, sayıdan ve ölçekten âzâde bir bahçıvan olma titizliğinin vakti geldi de geçiyor dostlar.

ERGUVANNAME

Mayıs ayındayız. Kimileri erguvan renginde bir bahara açılır; baygın ve dalgın gözlerle süzmektedir hayatı; kimileri erguvan renginde enerikanın dayanılmaz tahrikialtındadır...

Demirel'in başlattığı tartışmaya değil ama başlı başına bir Demirel tartışması haline gelen siyasette sahnelenen son perdeye bakıp Mayıs hakkında düşünmemek mümkün değil.

"İstanbul'un öyledir baharı" demiş Yahya Kemal; oysa "Türkiye'nin öyledir baharı" demeli: ya enrika ya erguvan...

Mayıs ayı önemlidir dalgın bakışlardan sıyrılmasını bilenler için...

(Yeni Şafak, 4 Mayıs 2006)

Erguvan: Fanilik Tadında Güzel/lik

Her mevsim sahile açılan meydanın sağ köşesindeki tarihi yapıdan başını uzatmasını heyecanla beklerim. Bu bekleyişten ne onun ne de başkasının haberi olur. O mevsim geldiğinde sabahın ışıkları sahile düşerken hafif gölgede kalan kubbeli küllliyenin bitişiğinde biraz yüksekçe duran bahçeden başını uzatarak adeta muştu gibi görünüşünü heyecanla beklemek bu şehre özgü bir duygu.

Bu bahar yine bekledim. Yolumun özellikle meydandan geçmesi için günlük güzergahımı değiştirdim; meydana geldiğimde, "şairin beklediği çeşme" tam karşımda sağda küllliye... Fakat bir tuhaflık vardı bu yıl... Erguvan renkli bahar gülümsemesiyle başını gri taş duvarın bitiminden uzatmış bakıyordu yine. Adeta naz makamında bir bakışı yakalamıştım restorasyon perdesinin kapattığı görüş alanına rağmen... Olsun "ben buradayım" demesi yetiyordu.

Aynı mevsimlerde müştusunu beklediğim bir başkası daha vardı. Beylerbeyi Sarayı'nın kat kat yükselen arka bahçesinin son düzlüğünde büyükçe bir havuz... Bunu ne sahilden ne de sarayın yakınlarından görebilirsiniz. Ama her geçen gün pek çok tarihi eser ve camiyi ezip geçeresine yapılan köprülerin bir benzeri olan Boğaz Köprüsü'nden geçerken bu havuzu, etrafındaki martıları, gözden ırak olduğu için pek bakımlı olmayan çevresine bakıp erguvan renginin suya ne zaman aksedeceğini beklerim

129

Âkif Emre, İstanbul'u Yeniden Düşünmek ve Erguvanname, Büyüyen Ay Yayınları

Âkif Emre abimizi kara toprağa emanet edeli tam altı yıl olmuş. Yine böyle bir mayıs ayıydı, bu yüzden baharın müjdecisi mayıs, benim için biraz da hüzün ayıdır.

İllüstrasyon: Sabahattin Kayış

"Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, 'Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır' demişlerdi."

(Kehf Suresi 10. Ayet)